

bulletin 12

PROSINEC 2009

akademický

*Klenba kostela
Nanebevzetí
Panny Marie
v bývalém
cisterciáckém
klášteře Sedlec
u Kutné Hory
(Jan Blažej
Santini-Aichl, 1706).
Nástrovní malba
(Jan Jakub Stevens ze Steinfelsu). Více na str. 10–11.*

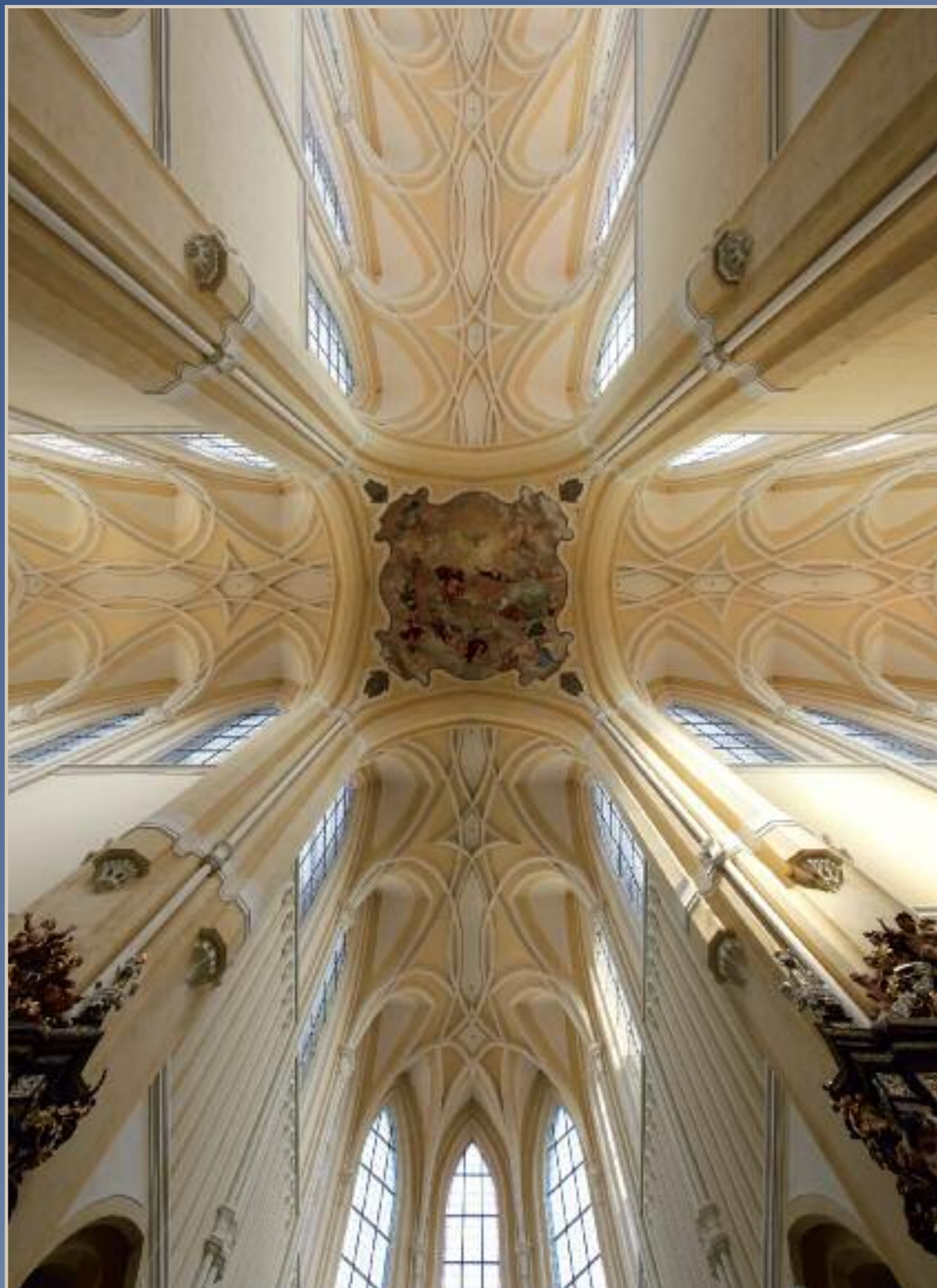
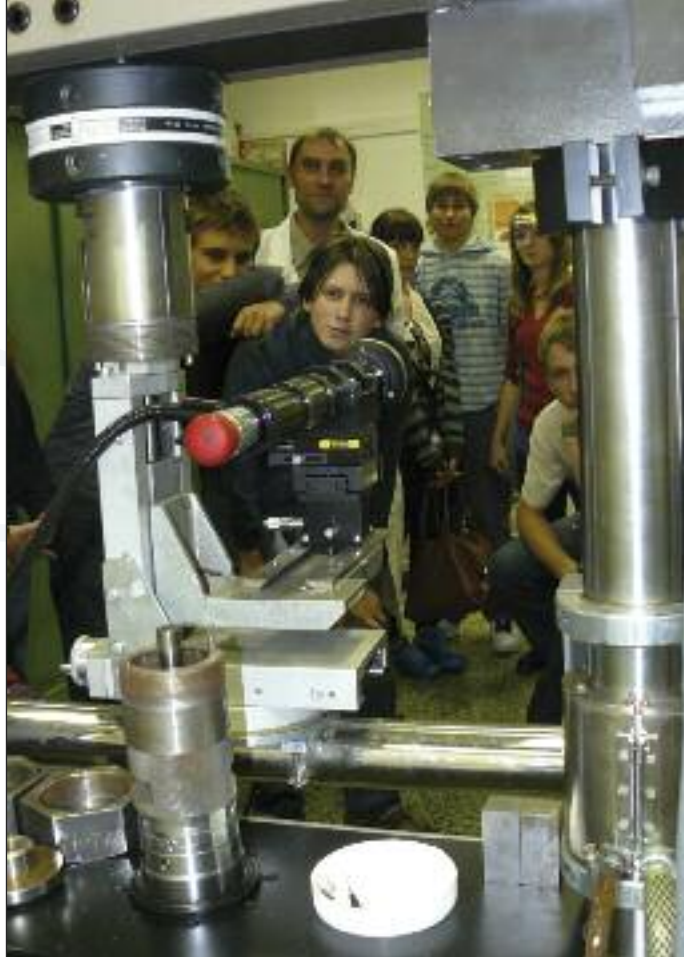

FOTO: MARTIN MÁDL - ARCHIV ÚDU AV ČR

FOTOKOLÁŽ

T
V
T
2
0
0
9

Prostory laboratoře nízkocyklové únavy v Ústavu fyziky materiálů AV ČR se v rámci Dne otevřených dveří zaplnily mladými studenty.

Expozici fotografií, které zachycují světelné znečištění planety Země, připravil Astronomický ústav AV ČR.

O tom, jak hluk ohrožuje naše zdraví, pohovořil v Městské knihovně v Praze prof. Josef Syka z Ústavu experimentální medicíny AV ČR.

Přednáška dr. Kateřiny Trlifajové Matematika a biologie jsou dvě na první pohled naprosto neslučitelné vědy zaujala posluchače v Centru pro teoretická studia.

Vše podstatné o fakultách ČVUT a možnostech studia se zájemci dozvěděli na prezentaci Sedm statečných.

Obálka	
Fotokoláž TVT 2009	2
Nové knihy	3
Příběh kapky	
Dědictví UNESCO	4
Obsah, úvodník	
PF 2010	1
Téma měsíce	
Příběh kapky: Cesta k Nobelově ceně přes padající rtuťové kapičky	2
Událost	
Vstupní kód zněl: Jaký je náš svět?	6
Sociální mozek pod tlakem moderní společnosti	8
Představujeme projekty	
Barokní nástěnná malba v monastické kultuře	10
Rozhovor	
Studium Orientu je „próza“ a řehole	12
Věda a výzkum	
Konference Česko-slovenské neurovědní společnosti	16
Kultura a literatury mezi Východem a Západem	19
Konference k výročí Majestátu Rudolfa II.	20
Vatikán a Československo	22
Geoarcheologie a její potenciál	24
Výročí	
Archeologický ústav v Praze slaví 90. výročí založení	26
Tribuna	
Před dvaceti lety	28
Quo vadis, anatomia?	30
Ocenění	
De scientia et humanitate optime meritis	
Čestná medaile Za zásluhy o Akademii věd ČR	31
10. zasedání Akademické rady AV ČR	32
247. zasedání Rady pro výzkum, experimentální vývoj a inovace	33
Z Bruselu	
Biodiverzita – podmínka udržitelného rozvoje	34
Recenze	
Miroslav Sígli: Události pravdy, zrady a nadějí (1967–1971)	36
Portréty z Archivu	
Karel Raška	37
Popularizace	
Příběh planety Země	38
Resumé	
Česká hlava 2009	40
Autorský rejstřík	I–IV
Věcný rejstřík	V–VIII

FOTO: ARCHIV ČESKÉ ASTRONOMICKÉ SPOLEČNOSTI

Vážení přátelé,
příznivci a čtenáři *Akademického bulletinu*,

jeden z nejdramatičtějších roků v dosavadní historii Akademie věd České republiky se chýlí ke konci. Byl to rok plný událostí, rok mimořádných obav o budoucnost Akademie i určitých tribun pod otevřeným nebem zejména mladých vědců na podporu vědy, kultury i společenského klimatu u nás. Rok purifikace vztahů s vysokými školami, rok solidarity zahraničních badatelských institucí, první funkční rok předsedy Jiřího Drahoše naplněný náročnými úkoly spíše na politickém kolbišti než v Akademii samé.

Všem lidem, kteří své povolání a zájem spojili s vědou, bychom do nového roku rádi popřáli, aby měli na svou badatelskou práci co největší klid a dostatek prostředků. Přejeme vědkyním a vědcům, aby mohli plně soustředit síly směrem k novým objevům, jež přinesou prospěch celé zemi. ■

MARINA HUŽVÁROVÁ
s kolektivem redakce

AKADEMICKÝ BULLETIN

Vydává: Středisko společných činností AV ČR, v. v. i., 110 00 Praha 1, Národní 3
ISSN 1210-9525, registrační číslo MK ČR E 8392

Šéfredaktorka: Mgr. Marina Hužvárová (HaM), tel.: 221 403 531, fax: 221 403 356,
e-mail: huzvarova@ssc.cas.cz

Redakce: Ing. Gabriela Adámková (srd), tel.: 221 403 247, e-mail: adamkova@ssc.cas.cz,
Mgr. Luděk Svoboda (lsd), tel.: 221 403 375, e-mail: svobodaludek@ssc.cas.cz,
fotografie Mgr. Stanislava Kyselová (skys), tel.: 221 403 332, e-mail: kyselova@ssc.cas.cz,
tajemnice redakce Bc. Markéta Pavlíková, tel.: 221 403 513, e-mail: pavlikova@ssc.cas.cz
Překlad resumé: Luděk Svoboda, John Novotný; jazyková korektura: Irena Vítková,
tel.: 221 403 289, e-mail: vitkova@ssc.cas.cz

Redakční rada: předseda – PhDr. Jiří Beneš; členové – RNDr. Antonín Fejfar, CSc., Ing. Pavol Ichnát, PhDr. Antonín Kostlán, CSc., PhDr. Veronika Kratochvílová, prof. RNDr. Ing. Michal V. Marek, DrSc., doc. RNDr. Karel Oliva, Ph.D., Ing. Karel Pacner, doc. RNDr. Eva Zažimalová, CSc.

Grafická úprava: Zuzana Grubnerová

Tisk: Serifa, s. r. o., Jinonická 80, 158 00 Praha 5, e-mail: serifa@volny.cz

Příspěvky přijímáme e-mailem na adresu abicko@ssc.cas.cz.

Redakce si vyhrazuje právo příspěvku krátiť. Za odborný obsah příspěvku ručí autor.

Adresa redakce: Praha 1, Národní 3, 4. patro – Viola; <http://abicko.avcr.cz>.
AB 12/2009 vychází 14. prosince 2009.

PŘÍBĚH KAPKY: CESTA K NOBELOVÉ PŘES PADAJÍCÍ RTUŤOVÉ KAPIČKY

„Pane profesore Heyrovský, Vy jste původcem jedné z nejdůležitějších metod současné chemické analýzy. Váš přístroj je mimořádně jednoduchý, jen něco padajících rtuťových kapiček, ale Vy a Vaši spolupracovníci jste ukázali, že ho lze užít k nejrozmanitějším účelům. Trvalo řadu let, než si polarografické metody povšiml zahraniční svět. Ale od té chvíle její význam stále víc a více roste, ne skoky, aby na sebe upozorňovala nezasvěcené, nýbrž postupně získávala tato metoda důvěru analytických chemiků. Jménem Královské švédské akademie věd dovoluji si Vám vyslovit naše nejvřelejší blahopřání. Prosím Vás, abyste předstoupil a přijal letošní Nobelovu cenu chemickou z rukou našeho Krále,“ pronesl česky k laureátovi Jaroslavu Heyrovskému profesor A. Ölander, člen Nobelova výboru pro chemii, při slavnostním ceremoniálu v Koncertním sále ve Stockholmu 10. prosince 1959.

Zájem o přírodní vědy již od dětství

Jaroslav Heyrovský se narodil 20. prosince 1890 v Křižovnické ulici č. 14 na Starém Městě pražském jako čtvrté dítě Leopolda Heyrovského, profesora římského práva na české univerzitě v Praze, a jeho manželky Kláry, rozené Hanlové. Vyrůstal spolu s mladším bratrem Leopoldem a třemi staršími sestrami: Klárou, Marií a Helenou. S Leem sbírali na rodinných výletech různé zkameněliny, jako chlapec začal sepsovat učebnici přírodopisu (sám ji dokonce ilustroval), choval doma drobné živočichy a ve škole pomáhal přírodopisci F. Bayerovi s pořádáním školní sbírky. Zájem o chemii a fyziku v mladém studentu gymnázia vzbudil středoškolský profesor J. Jeništa. Rentgenový snímek akvarijní rybičky či své ruky posílali bratři kamarádům jako novoroční přání, jindy se

jim podařilo celou ulici zamořit dýmem salmiaku vzniklým slučováním amoniaku a chlorovodíku.

Ze zábavy středoškolských let se ale u Jaroslava vyvinul vážný zájem o fyziku a chemii, které se rozhodl studovat. Středoškolské vzdělání získal na Akademickém gymnáziu na Smetanově nábřeží (1901–1909); mezi jeho profesory patřil i spisovatel Zikmund Winter, jedním ze spolužáků byl K. Čapek či Z. Myslбек, syn sochaře V. Myslbeka. Po maturitě se Heyrovský zapsal na filozofickou fakultu pražské univerzity (samostatná přírodovědecká fakulta tehdy ještě neexistovala) a začal studovat fyziku, chemii a matematiku. Když po roce zjistil, že ve fyzikální chemii, která se stala jeho životním zájmem, nemůže v Praze získat potřebné vědecké vzdělání, pokračoval ve studiu tohoto specifického směru u profesora W. Ramsaye na londýnské

Laureáti Nobelových cen za rok 1959

(zleva: E. Segre, E. Ochoa, J. Heyrovský, O. Chamberlain, předseda Nobelova výboru A. G. Ekeberg, A. Korngberg, S. Quasimodo)

VĚ CENĚ

**Jaroslav
Heyrovský**
(20. prosince 1890
až 27. března 1967)

University College. V roce 1913 získal hodnost bakaláře přírodních věd (B.Sc.), pokračovat v další vědecké práci v elektrochemické laboratoři profesora F. G. Donnana studiem hliníkových elektrod mu však zabránilo vypuknutí I. světové války v roce 1914.

Nevysvětlitelné anomálie – osudové setkání s kapkou

K rigorózní zkoušce, která předcházela obhajobě práce disertační, se Heyrovský dostavil na univerzitu 27. června 1918 v uniformě desátníka sanitní služby. Examinátory byli profesor anorganické chemie B. Brauner (1855–1935), profesor farmaceutické chemie J. S. Štěrba-Böhm (1878–1939) a profesor experimentální fyziky Bohumil Kučera (1874–1921). Heyrovského disertační práce s názvem *O elektroafinitě alumina* měla vynikající úroveň. Zkoušející kandidáta dobře znali, takže zkouška měla spíše charakter vědecké diskuse. V disertaci věnoval Heyrovský oddíl hliníkové amalgámě, která odkapávala ze skleněné kapiláry do roztoku. Tyto pokusy sice nebyly úspěšné, nicméně prof. Kučera podnětily k obecné otázce o elektrokapilitě. Heyrovský ji zodpověděl dobře a prof. Kučera jej upozornil na neshody hodnot povrchového napětí měřené metodou, kterou před padesáti lety navrhl francouzský fyzik G. Lippmann. K tomu druhý examinator prof. Brauner podotkl blafaje z tlustého doutníku: „To může rozřešit jen fyzikální chemik!“ Pro Heyrovského, který byl jediným specia-

listou na fyzikální chemii na celé univerzitě, to znamenalo výzvu. Zkouška dopadla výborně, a tak byl Jaroslav Heyrovský 26. září 1918 promován na doktora filozofie. Kučerův problém však Heyrovského zaujal; zřejmě se jednalo o nějaký záhadný nový jev, který nevysvětlil ani tak významný vědec, jakým prof. Kučera byl. Přijal proto jeho pozvání k návštěvě v univerzitním Fyzikálním ústavu, kde ho Kučera podrobně seznámil s danou problematikou. Heyrovský poté u něj ve volných chvílích pracoval na vysvětlení jeho „anomálií“ na elektrokapilárních křivkách – závislostech povrchového napětí na potenciálu kapkové elektrody. Princip měření spočíval ve vážení kapek rtuť vykapávajících ze skleněné kapiláry do roztoku. Kapající rtuť, připojená na zdroj stejnosměrného napětí, přitom sloužila jako jedna elektroda, druhou elektrodou byla rtuť hromadící se na dně nádoby.

Cesty k objevům jsou plné slepých uliček a jen nezměrná trpělivost a tvořivost přinášejí růže

Z Heyrovského poznámek z roku 1921 je patrné, že samotné měření elektrokapilárních křivek (vážením kapek rtuť) v různých elektrolytech k cíli nevedlo. V prosinci 1921 se vrátil ke studiu komplexů hliníku pomocí rovnovážných elektrodových potenciálů, 29. prosince ale opět zkoušel elektrokapilární křivky v roztocích chloridu hliníkového. V dalších dnech včetně Silvestra 1921 a na Nový rok 1922 pokračuje v měření elektrokapilárních křivek v roztocích $MgCl_2$, $BaCl_2$, KCl , $LiCl$,

**V únoru 1926
se J. Heyrovský
na Staroměstské
radnici
oženil s Marií
Kořánovou.**

Snímek prvního polarografu z roku 1924

Výška vln je mírou koncentrace látek rozpuštěných v roztoku a jejich poloha udává druh těchto látek. Podle přístroje dostala metoda elektrolýzy roztoků rtuťovou kapkovou elektrodou jméno *polarografie*.

J. Heyrovský se svým japonským spolupracovníkem M. Shikatou sestrojili automatický přístroj, který nazvali polarograf.

NaCl, NH₄Cl a CaCl₂. Poprvé se pokusil měřit elektrický proud, který prochází mezi kapkovou a referenční elektrodou. Zřejmě však zapojil málo citlivý galvanometr, a tak dostal křivku, jež nevypadala příliš nadějně. Z laboratorního deníku je vidět, že Heyrovský měl na mysli konkrétní experimentální obrat. Od profesora fyziky Závišky si zapůjčil citlivější galvanometr a 9. února opět měřil elektrokapilární křivky v roztoku NaCl. Coši přitom pozoroval, ale odbyl to poznámkou: „Na vrcholu (tj. křivky) se něco děje, ale teď není čas to zkoumat.“ Konečně 10. února zapojil do měřicího okruhu zrcátkový galvanometr a elektrolyzoval roztok hydroxidu sodného v koncentraci 1 mol/dm³. Již při nepatrném vloženém napětí se objevila malá výchylka, jejíž hodnotu si poznamenal, a ještě připsal, že index rytmicky osciluje na stupnici podle odkapávání kapek. Proud se zvyšováním napětí ještě zesílil a v oblasti -1,9 V až -2,0 V začal náhle prudce stoupat! Heyrovskému bylo bezpochyby jasné, že udělal objev první velikosti. Pracoval s ohromnou intenzitou; během dalších sedmi týdnů popsal svými záznamy dvousetstránkový laboratorní deník. V té době se dal také do sepisování první publikace o polarografii (na název samozřejmě přišel až mnohem později), kterou uveřejnil v osmém říjnovém čísle časopisu *Chemické listy*. Její název zněl *Elektrolýza se rtuťovou kapkovou katodou*.

Přístroj zvaný polarograf

Aby urychlil měření se rtuťovou kapkovou elektrodou, sestrojil Heyrovský v roce 1924 se svým japonským spolupracovníkem M. Shikatou automatický přístroj, který nazvali *polarograf*. Přístroj plynule měnil vzájemnou elektrickou polaritu obou elektrod a fotografickou cestou zaznamenával proud procházející roztokem a elektrodami v závislosti na měnícím se elektrickém napětí vkládaném na elektrody. Na výsledné polarizační křivce se objevují stupně, tzv. vlny.

Polarografie jako analytická metoda

Je-li ve zkoumaném roztoku přítomna látka, která se může na kapkové elektrodě redukovat či oxidovat, vznikne na křivce stupňovitě zvýšení proudu, kterému říkáme *polarografická vlna*. Poloha této vlny na ose napětí je charakteristická pro druh látky v roztoku a její výška udává množství, v jakém je látka v roztoku přítomna. Chemici tento proces popisují tak, že polarografie umožňuje současně kvalitativní i kvantitativní analýzu látky v roztoku. Nalézali-li se v roztoku několik látek současně, ukazuje polarografická křivka příslušný počet vln, z nichž každá současně určuje i kvantitu jednotlivých složek roztoku. Zrodila se tak nová, elegantní a jednoduchá metoda chemického rozboru, převyšující v mnoha ohledech všechny tehdejší analytické metody.

Po řadu let byla polarografie „královnou“ mezi analytickými metodami vzhledem k vysoké přesnosti a současně poměrně nízké ceně polarografů. Pražská polarografická škola, kterou tvořili vědci z celého kontinentu, rozšířila tuto metodu po celém světě. V roce 1950 byl v Praze založen Polarografický ústav a J. Heyrovský se stal jeho prvním ředitelem. Analytické použití polarografie zasahovalo do těch oborů průmyslu, v nichž se používaly chemické analýzy, dále do biologie, farmacie a lékařství (např. diagnóza rakoviny). Uplatnily se také polarografické dlouhodobé analyzátoři, které automaticky sledovaly množství určité látky v plynulém výrobním procesu a popřípadě ve spojení s vhodným zařízením automaticky kontrolovaly chod výrobní linky. J. Heyrovský s týmem vědců Polarografického ústavu pracoval i nadále na vývoji dalších polarografických metod (např. oscilopolarografie) a polarografických přístrojů.

První český nobelista

Nobelovu cenu často dostává vědec několik let po svém objevu. Jindy však musí čekat na uznání i několik desetiletí. Prof. Heyrovský byl na udělení Nobelovy ceny navržen několikrát. Rok 1959 byl rozhodující. V tomto roce jej doporučili laureáti *Nobelovy ceny* Martin, Raman a ještě několik dalších vědců. Nobelův výbor se obrátil s výzvou k návrhu také na chemiky ze slovenských vysokých škol, kteří se jednohlasně za Heyrovského postavili. Udělení *Nobelovy ceny* jako by náhle obnovilo jeho ubývající životní síly. Brzy se však začal jeho zdravotní stav opět zhoršovat.

V šedesátých letech se mu dostalo velkého počtu dalších vyznamenání: podruhé jej poctili Řádem republiky, zvolili čestným členem řady akademií a vědeckých společností, zahraničním členem Královské společnosti londýnské, několik evropských univerzit mu udělilo čestné doktoráty.

Vzhledem ke špatnému zdravotnímu stavu se v roce 1963 J. Heyrovský vzdal vedení Polarografického ústavu. Poslední týdny života strávil ve Státním sanatoriu na Smíchově, kde 27. března 1967 zemřel. Poslední léta připomínala konec života jeho velkého vzoru Michaela Faradaye, který zemřel přesně o sto let dříve.

Putovní výstava *Příběh kapky*

Odborná veřejnost si 50. výročí udělení Nobelovy ceny J. Heyrovskému připomene mezinárodní konferencí, jež se uskutečnila začátkem prosince na Přírodovědecké fakultě UK.

Ústav fyzikální chemie J. Heyrovského AV ČR, v. v. i., tuto událost připomíná také laické veřejnosti prostřednictvím putovní výstavy *Příběh kapky*, která život a vědeckou práci Jaroslava Heyrovského představí nejen pamětníkům polarografie, ale i zájemcům o přírodní vědy z řad studentů a žáků.

Výstava přiblížila osobnost Jaroslava Heyrovského (20. 12. 1890–27. 3. 1967) jako vědce i jako člověka. Expozice sestává z dokumentů, které byly po dlouhá léta uloženy v ústavním archivu, řada informací pochází z knih o Jaroslavu Heyrovském, které napsal jeho žák Jiří Koryta (např. Melantrich 1990), či z vyprávění jeho žáků a spolupracovníků. Organizátoři připravili desítku různých polarografů z let 1924 až po 90. léta, fotografie a písemné dokumenty, publikace a filmový materiál. Pro výběr exponátů tým prohlédl téměř 10 kilogramů písemných materiálů, 200 fotografií, 150 diapositivů a šest kilometrů celuloidových filmů z 50. a 60. let.

Spolu s desítkou přístrojů se zdálo, že materiálu bude k výstavě dostatek. S prvními přípravami jsme začali již počátkem roku 2008, komorní předpremiéru měla v listopadu 2008 v rámci *Týdne vědy a techniky* v prostorách hlavní budovy AV ČR na Národní třídě. Expozice si získala poměrně značný zájem, a tak se autorský tým (K. Stejskalová, M. Heyrovský a R. Kalvoda z ÚFCH JH) rozhodl její uspořádání v roce 2009 „dotáhnout“ do konce a v rozpracovanější podobě ji představit na několika místech České republiky.

Expozici spolutvoří sada 12 plakátů formátu A0, jež s využitím fotografií a dokumentů přibližují návštěvníkovi život a vědeckou práci Jaroslava Heyrovského. Rodina J. Heyrovského poskytla k pořízení kopií fotografie z rodinného alba, z nichž některé snímky veřejnost dosud neviděla. Mnoho z fotografií, diapositivů a písemných materiálů z archivu ústavu ilustruje výzkumnou práci J. Heyrovského a jeho týmu. Druhá část výstavy představuje přístroje (vývojová řada 8–10 polarografů), skleněné polarografické nádoby, diapositivy, se kterými polarografisté přednášeli, ukázky knih a publikace o polarografii v různých světových jazycích. Filmy zhotovené v 50. a 60 letech dokumentující Heyrovského výzkum se návštěvníkům promítají ve formě nekonečné smyčky. Výstavu také doprovázejí popularizační přednášky o Jaroslavu Heyrovském a jeho výzkumu v oboru polarografie i o současné vědě a výzkumu v oboru fyzikální chemie, kterou se vědci v Ústavu fyzikální chemie Jaroslava Heyrovského AV ČR zabývají. ■

KVĚTA STEJSKALOVÁ,
Ústav fyzikální chemie J. Heyrovského AV ČR, v. v. i.

Výstavu *Příběh kapky na Hvězdárně v Brně* mohlo na přelomu října a listopadu 2009 zhlédnout téměř 10 000 návštěvníků programu *planetária*.

Nová budova FCHT Univerzity v Pardubicích se prostřednictvím exponátů výstavy *Příběh kapky* přenesla o 50 až 100 let zpět do minulosti.

VSTUPNÍ KÓD ZNĚL: JAKÝ JE NÁŠ SVĚT?

Pokud byste první listopadový týden zavítali do hlavní budovy Akademie věd ČR v Praze na Národní, mohli jste se na festivalu Týden vědy a techniky dozvědět, jaký je náš svět a co o něm vědí biolog, filozof, jaderný fyzik, archeolog, etnolog, astronom, geolog, anorganický chemik, sociolog, genetik, historik, botanik či lingvista. Programová nabídka (75 přednášek, 13 výstav, šest akademických kaváren, pět prezentací, tři semináře a dvě konference) již devátého ročníku tentokrát zavítala do sedmi měst: vedle Prahy také do Brna, Českých Budějovic, Hradce Králové, Plzně, Olomouce a Ostravy. Rozmanité akce nejvýznamnější popularizační aktivity AV ČR navštívilo přes 30 000 lidí!

Vědychtivých návštěvníků přišlo do hlavní budovy Akademie věd ČR na Národní 3 více jak 3350 (o několik stovek více než loni), ostatních pražských akcí se zúčastnilo dalších 7000 lidí. Velkému zájmu se opět těšily akademické ústavy, na jejichž pracoviště zavítalo téměř 13 000 zájemců (loni 11 000).

Během *Dnů otevřených dveří* jste mohli „nakouknout“ třeba do keramické laboratoře v Archeologickém ústavu AV ČR a dozvědět se, jak se restaurují a rekonstruují archeologické keramické artefakty od umytí až po slepení a finální doplnění chybějících částí. Matematický ústav AV ČR pro změnu studentům „naservíroval“ cyklus přednášek – například jaká matematika se ukrývá v pražském orloji, jehož 600leté výročí si připomeneme v příštím roce. Vyšlápnout jste si mohli i na Milešovku, kde pracovníci Ústavu fyziky atmosféry AV ČR předváděli meteorologická měření (o Milešovce viz také *AB11/2009*). Akademie věd zkrátka studenty i veřejnost na chvíli „oblékla“ do bílých pláštíků a dala jim možnost zakusit dobrodružný život vědců.

Týden vědy a techniky zahájil prof. Václav Hořejší z Ústavu molekulární genetiky AV ČR, který se studenty diskutoval o vztahu vědy a náboženství. „Kaleidoskop“ přednášek poté pokračoval až do pátečního večera. V Brně např. dr. Lenka Šejnohová a dr. Štěpán Zezulka z Botanického ústavu AV ČR vysvětlovali, proč je voda zelená, jejich kolega doc. Jaromír Kolečka z Ústavu geoniky AV ČR pro změnu hovořil o chaotickém vývoji využívání krajiny. Vědci v Českých Budějovicích dali školám vybrat z 26 témat – např. o původu virů či o tom, co vše musíte udělat, abyste získali Nobelovu cenu. Zájem

o jejich přednášky byl opravdu velký, celkem si je vyslechlo přes 1100 studentů. Hvězdárna a planetárium J. Palisy v Ostravě nabídla pořad *600 milionů let!!!* o geologické historii území severní Moravy a Slezska.

Studenti i veřejnost „opanovali“ hlavní budovu AV ČR v hojném počtu po celý *Týden vědy a techniky*. Pro ty, kteří nemohli přijít osobně, Akademie věd připravila on-line přenosy vybraných referátů: vedle hlavní budovy také z Městské knihovny v Praze nebo Muzea Policie ČR. Některé z přednášek zůstávají pro zájemce volně přístupné na webových stránkách <http://videosever.cesnet.cz/videoarchiv.php>.

Badatelé se samozřejmě zabývali také aktuálními tématy; např. dr. Michael Hauser z Filosofického ústavu AV ČR se zamýšlel nad dnešním světem. Podle jeho názoru jsme svědky projevů zlomové doby. Vidění světa spojené se sociálním státem či spotřebitelskou

kulturou se rozpadá a místo něj se začíná vytvářet vidění jiné, které může mít různé podoby – od militantního náboženství až po občanský aktivismus. Ve svém referátu naznačil, jaká nebezpečí a jaké šance může tento zlom znamenat.

Na Národní „rozbalilo svůj stan“ také *Sedm statečných* z Českého vysokého učení technického v Praze (ČVUT), kteří středoškolákům se zájmem o vědu, techniku a moderní trendy v oblasti IT technologií ukázali perspektivy studia na osmi fakultách této školy. „Představujeme jim studijní obory, jaké možnosti vycestovat mají na zahraniční školy nebo jaké může být jejich profesní uplatnění. Během tří dnů k nám zavítalo na 200 studentů, což je, myslím, pěkné číslo. Trvalý trend je ale bohužel takový, že zájem o technické obory není příliš velký. Snažíme se jim proto ukázat, že se jich nemusejí vůbec bát. Pro studenty jsme připravili také soutěž s energetickou tematikou,“ vysvětluje Pavel Solný z Fakulty jaderné a fyzikálně inženýrské (obr. 1).

Tradiční součástí *Týdne vědy* byla „třaskavá“ podívaná Michaela Londesborougha z Ústavu anorganické chemie AV ČR (obr. 2). Opozdilci, kteří na jeho atraktivní experimenty odhalující tajemství alternativních energií nepřišli včas, prohloupili: na „Michaela“ bylo totiž beznadějně plno (obr. 3). Pro velký úspěch zopakoval svou show i v plzeňské Techmanii (viz také *AB12/2008*). Studenti se dozvěděli, jak důležitou hybnou silou je pro náš svět energie. Ale co je vlastně energie? Kde je její původ? Musíme nezbytně ničit přírodní prostředí naší planety? Abychom ji získali, spalujeme velké množství přírodních chemikálií – uhlovodíky. Tyto látky lze též použít např. k výrobě léků, plastů, vláken či textilií. Podle některých vědců vyvolává velké obavy sloučenina, která se uvolňuje při jejich spalování – oxid uhličitý. Mnozí

věří, že ohrožuje přirozené prostředí tím, že se spolupodílí na oteplování Země.

Atraktivní přednášky připravil Kriminalistický ústav, který na konci loňského roku oslavil „padesátku“. V Muzeu České policie ČR např. přednášel doc. Vladimír Sládek z Ústavu biologie obratlovců AV ČR na téma *Jak lze z kostry „čist“ jednání spojené se smrtí u minulých populací*. Během terénních výzkumů pohřebišť antropologové prokázali, že existuje vztah mezi způsobem, jak byl jedinec pohřben, a tím, jak se rozkládá tělo a přesouvají kosterní části. Obor, který zkoumá vliv pohřebních rituálů na transformaci těla a kostry, se nazývá *tafonomie*. Docent Sládek představil i záchranný výzkum u kostela sv. Ducha ve Všerubech, který od roku 2000 vedou Západočeské muzeum v Plzni společně s Laboratoří biologické antropologie Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni.

Ve Faustově domě na Karlově náměstí natáčel Český rozhlas Leonardo diskusi s prof. Tomášem Zimou z 1. lékařské fakulty UK na téma *Bez laboratoře není diagnóza ani úspěšná léčba*. Podle prof. T. Zimy dělají lékaři více jak dvě třetiny svých rozhodnutí na základě laboratorního vyšetření. Pro přesnou diagnostiku využívají metod molekulární biologie, vyšetřování pomocí čipů nebo testů, které mohou hodnotit vizuálně. Zkrátka: diagnostika cukrovky, infarktu myokardu, infekčních onemocnění či třeba potenciálního poškození plodu je rutinní náplní medicíny v laboratořích.

Významným hostem letošního *Týdne vědy* se stal prof. Mark van Vugt z Velké Británie, který přednášel na téma *Evoluční psychologie: nová teorie o sexu, společenském postavení, nakupování a televizních seriálech* (více se dočtete v rozhovoru na str. 8–9).

K *Týdnu vědy a techniky* neodmyslitelně patří nápadité výstavy. V hlavní budově AV ČR se již podruhé představila např. expozice *Rostlina s příběhem* (fotografické minireportáže ze světa rostlin), kterou připravily Ústav experimentální botaniky AV ČR spolu s Odborem mediální komunikace a marketingu SSČ AV ČR a dalšími ústavy.

Příspěvkem k oslavám dvojího Darwinova výročí (viz také *AB 10/2009*) byla výstava *Darwin Now* (Britská rada a Přírodovědecká fakulta UK). Charlese Darwina z poněkud neznámého pohledu a fotografie „masožravek“ představila redakce časopisu *Živa*. Národní divadlo pro změnu oživilo nádherné snímky z úspěšné putovní výstavy *Mikrosvět – výstava české vědecké fotografie* (Petr Znachor a František Weyda z Biologického centra AV ČR).

„Sám-li spravuješ – více škody naděláš; zavolej odborníka a máš po starosti,“ varoval jeden ze série úsměvných historických plakátů s tematikou bezpečnosti zacházení s elektrickým proudem (ČEZ, a. s.). Výstavu originálních děl českých vizuálních básníků připravil společně s partnery Geofyzikální ústav AV ČR.

K tradičnímu hlavnímu partneru *Týdne vědy a techniky* společnosti ČEZ, a. s., která zpřístupnila 16 elektráren, se letos opět přidaly vysoké školy (např. 1. lékařská fakulta UK, Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, České vysoké učení technické v Praze, Technická univerzita v Ostravě), Národní divadlo, Britská rada, Kriminalistický ústav Praha, Muzeum policie ČR, Městská knihovna v Praze, Česká geologická služba, Americké informační středisko, o. p. s., či hvězdárny v Brně a Ostravě. Na prezentaci *Týdne vědy a techniky* se spolupodílela řada mediálních partnerů v čele s Českou televizí a Českým rozhlasem.

LUDĚK SVOBODA

SOCIÁLNÍ MOZEK POD TLAKEM MODERNÍ SPOLEČNOSTI

Zahrančním hostem letošního Týdne vědy a techniky byl na pozvání Britské rady mezinárodně uznávaný vědec Mark van Vugt, profesor sociální psychologie na Univerzitě v Kentu a na Svobodné univerzitě v Amsterdamu.

Ve svém výzkumu se zabývá například klíčovými aspekty skupinových procesů, altruismem, spoluprací či konflikty uvnitř skupiny.

Brněnské i pražské posluchače zaujal přednáškou Evoluční psychologie: nová teorie o sexu, společenském postavení, nakupování a televizních seriálech.

Pane profesore, mohl byste prosím přiblížit pojem evoluční psychologie a s ní spjatý termín sociální mozek?

Evoluční psychologie předpokládá, že naše chování je formováno evolucí prostřednictvím přirozeného výběru, a to stejným způsobem, jako jsou utvářena těla a chování všech dalších živočišných druhů.

Teorie o *sociálním mozku* obhajuje domněnku, že zvětšení našeho mozku během vývoje lidské rasy je převážně způsobeno stresem (zátěží) ze života ve velkých spletitých sociálních skupinách. Lidé potřebovali velký mozek, aby se mohli co nejlépe rozhodovat ve všech možných situacích. V těchto skupinách spolu existovalo mnoho různých lidí – některým se dalo důvěřovat, jiným ne; někdo byl přítel, další byli nepřátelé. K tomu, aby lidé dokázali jednat v těchto složitých situacích, nutně využívali značné množství mozkové kapacity.

V dnešní době jsme však podle mého názoru dosáhli maxima rozměru mozku. Ženy nemohou porodit děti s většími lebkami, než které mají nyní. Pokud však nebereme v potaz porod císařským řezem, což pak vytváří nové selektivní prostředí.

Kdy se pojem sociální mozek začal používat poprvé?

Původně se mu říkalo *machiavelská inteligence*. Jak asi víte, Machiavelli byl středověký státník žijící ve Florencii (1469–1527). V zásadě tvrdil, že k tomu, abyste získali moc, je zapotřebí zmanipulovat další individuality. V podstatě jsou všichni primáti (savci) velmi schopnými „machiavelisty“. Využívají společenské vztahy k tomu, aby pro sebe získali vždy to nejlepší. A proto jsme tuto specifickou kvalitu primátů (savců) nazvali *machiavelská inteligence*. Postupem času však lidé došli k názoru, že definovat ji tímto způsobem je příliš omezené. Jejich chování totiž není jen o manipulaci a klamání. Je také o tom, aby se skupiny držely pohromadě, tedy také o spolupráci, soudržnosti. Proto se v 90. letech objevil pojem *sociální mozek*, který poprvé použili Robin Dunbar a Leslie Aiello.

Evoluční psychologie je považována za Darwinovo dítě a jako taková je relativně novým vědeckým oborem...

Jde o zcela novou oblast. Darwin psal své knihy před 150 lety. Už tehdy se zmínil, že by měla být psychologie založena na nových základech. Přestože byly změny požadovány 120 let, nic závažného se v ní neodehrálo. Nyní se však objevilo mnoho psychologů a dalších vědeckých pracovníků – například sociologové, politologové, antropologové – a ti všichni vycházejí ze stejné ideje, že mozky jsou utvářeny přirozeným zátěžovým výběrem, a na základě toho pak hledají patřičné důkazy, aby tuto domněnku potvrdili. Dá se tedy říci, že se tato teorie začala vyvíjet až nyní.

Vy se ve své přednášce zmiňujete mj. o nové teorii sexu. Co si pod ní mohou čtenáři představit?

Sex v názvu přednášky se váže ke dvěma bodům. Nejprve jde o rozdíl mezi mužem a ženou, tedy z hlediska pohlaví. A za druhé se váže k potřebě mít sex, což je potřeba bezpodmínečná a nutná k udržení jakéhokoli evoluč-

OBĚ FOTO: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

ního procesu. U lidí stejně jako u dalších savců platí, že samička či žena na rozdíl od muže musí vložit více času (energie) do výchovy a péče o své potomky. Sex je založen na výběru, což znamená, že muži a ženy, samci a samičky, mají rozdílné strategie páření. Ženy upřednostňují kvalitu,

zatímco muži naopak kvantitu. Ženy hledají nejlepšího partnera z hlediska svých možností, kdežto muži chtějí ty nejhezčí protějšky. Zajímá je především krása a jsou méně nároční, co se ostatních rysů týče. Tento rozdílný přístup mužů a žen vede při podrobném šetření k celé řadě dalších odlišností v jejich chování s ohledem na to, co obě strany upřednostňují u svých partnerů, jak moc riskují během svých každodenních činností, jak moc je zajímavá otázka času, stárnutí...

Jak byste na základě evoluční psychologie vysvětlil v současné době tolik rostoucí emancipaci žen?

Obecně vzato, v komunitách našich předků si byli muži a ženy téměř rovni v tom smyslu, že obě skupiny vykonávaly mnoho práce. Přičemž mužům byla určena jiná práce než ženám; muži byli převážně lovci, ženy zase udržovatelky rodu. Naše historie je historií mužů a žen vycházející z párů, monogamních vztahů. To je základní spojení našeho společného soužití a přetrvává dodnes. S tímto párovým utvářením vztahů dochází k rozličné spolupráci mezi muži a ženami a snaha žen po emancipaci, jak ji vidíme dnes, je tedy návrat k tomu, co bylo za dob našich předků. Rozdíl mezi muži a ženami se více prohloubily v naší nedávné historii, kdy právě neprevládalo zemědělské prostředí.

Je tempo vývoje lidské společnosti dostatečné?

Jedním z názorů je, že v důsledku evoluce, zejména biologické, probíhá vývoj pomalu, že se naše mysl a mozek stále nevyrovnavaly s tlakem, který s sebou nese život v dnešní moderní společnosti. Je to patrné v mnoha rozličných sférách. Vezměte si například, z čeho máme strach. Psychologické poznatky vykazují, že se dosud hodně bojíme hadů a pavouků, třebaže už pro nás tyto tvorové žádnou hrozbou nejsou. V moderní společnosti bychom se měli spíše obávat aut či elektrických zařízení. Přesto však lidé ještě tento instinktivní vrozený strach z novodobých předmětů nemají.

Je docela jasné, že pokud by např. mnoho lidí v současné moderní společnosti usmrtil automobil, pak by strach z aut nakonec znamenal zátěžový výběr, na základě něhož by mohlo docházet k přirozenému výběru. Takže strach z aut by mohl být příští fobii, respektive mohl by se vyvíjet.

Jaká je prognóza chování budoucích generací?

Mnohé z toho, co děláme a co dělají naše děti, jsou výsledky minulého konání. Neplatí, že děti po narození přicházejí na svět

jako nepopsaná deska („tabula rasa“) a vše další v jejich životě je výsledkem jejich zespolečnění. Děti se rodí s plným „zavazadlem“ (břemenem) vtištěným v genech, což je v podstatě naší reakcí na události, které se staly kdysi dříve, před dlouhou dobou, a to bude dál pokračovat. Věci se však mohou vyvinout rychle, pokud tu je silný zátěžový výběr. Otázky, které nyní řešíme, zní, zda funguje kvalitní kontrola porodnosti či systém sociálního blaha a jak tyto uměle vytvořené koncepty ovlivní lidskou evoluci. Podle některých odborníků omezí průběh úspěchu rozličných transakcí. Pokud mají být v systému sociálního státu zabezpečeny i chudé vrstvy obyvatel, následkem toho se chudí lidé dostanou do podobných poměrů jako bohatí, a tudíž nebude možné uskutečnit žádný výběr v oblasti transakce. Přemýšlíme o tom, ale zřejmě se jedná o velmi obtížnou záležitost.

Během přednášky jste na příkladu televize a vysílaných seriálů zmínil, že jedním z dopadů evoluční psychologie je, že nejsme zcela přizpůsobeni naší moderní společnosti.

Lidé přespříliš sledují televizi. Když sledujeme televizní seriál, začneme se na něj dívat pravidelně a jeho hrdinové jako by se stali našimi přáteli. Někteří lidé opravdu věří, že hlavní postavy ze seriálů skutečně existují, že nejsou vymyšlené. Naše mozky nám totiž v podstatě podsouvají, že televizní hrdinové, které den co den sledujeme, jsou našimi známými, naší rodinou. A i když z racionálního hlediska to, co vidíme na televizní obrazovce, zcela jasně není skutečné, naše mozky ty postavy z televize vnímají, jako by skutečnými byly. To je pravděpodobně největší skok v lidské evoluci.

Letos si připomínáme 200. výročí narození Charlese Darwina. Co pro vás jeho osoba znamená?

Jsem si vědom, že to, co řeknu, může znít trochu znepokojivě, ale myslím si, že lidé potřebují své ikony, což není zdravé, a určitě ne pro vědce.

Darwin byl opravdu velký vědec, neboť pátral bez potřeby přičlenit svým výsledkům nějaké náboženské motivy. Byl velmi vizionářský a také velice milý a vznešený člověk, což je ještě důležitější. Když čtete dojmy, které nasbíral na svých výpravných cestách, kde například popisuje otroctví či exotické lidi, jež potkal, pak to, co se mu na nich nelíbilo, byl jejich pocit podřazenosti. Zapisoval si poznámky o jejich společenských a materiálních podmínkách a přiřazení, kdežto ostatní vědci v té době i poté tvrdili, že tito lidé nemají žádnou materiální hodnotu, protože jsou v podstatě hloupí (negramotní). Darwin něco podobného ve svých spisech nikdy nenaznačil. A myslím si, že právě toto je důležitá lekce pro dnešek, protože snadno podléháme snaze vytvářet tyto kategorizace a hodnocení o lidech, kteří nejsou jako my. Jde též o součást naší dědičné minulosti, tribalismu (kmenovitosti). Jakmile pochopíme, že je zde, pak s tím, doufejme, dokážeme něco udělat. ■

GABRIELA ADÁMKOVÁ

BAROKNÍ NÁSTĚNNÁ MALBA V MONASTICKÉ KULTUŘE

Na Ústavu dějin umění Akademie věd ČR, v. v. i., se ve dnech 16. a 17. října 2009 konalo 4. mezinárodní setkání Výzkumné skupiny pro barokní nástěnnou malbu ve střední Evropě (The Research Group for Baroque Ceiling Painting in Central Europe), v jehož rámci se uskutečnilo pracovní setkání Barokní nástěnná malba v monastické kultuře.

**Jan Karel Kovář,
Založení kláštera
v Lehnickém poli,
prelatura
benediktinského
kláštera
v Břevnově,
kolem 1740**

Výzkumná skupina pro barokní nástěnnou malbu ve střední Evropě vznikla před třemi lety ve Vídni. Přímý impulz k jejímu založení dala předchozí mezinárodní konference o barokní nástěnné malbě, kterou v roce 2005 uspořádal Ústav dějin umění AV ČR (ÚDU) v rámci grantového projektu *Barokní nástěnná malba v Praze* (Grantová agentura ČR) ve spolupráci se Seminářem dějin umění Masarykovy univerzity a Moravské galerie v Brně. Skupinu v současnosti spolutoří zástupci dvanácti akademických a univerzitních institutů z deseti zemí, které rozvíjejí výzkum nástěnného malířství 17. a 18. století. Cílem skupiny je podporovat mezinárodní spolupráci mezi zeměmi střední Evropy a dalších zemí na poli dokumentace a výzkumu této specifické oblasti barokního umění, která představuje významnou součást středoevropského kulturního dědictví. Členové skupiny pořádají odborná setkání, připravují společné výzkumné projekty a přispívají ke vzájemné informovanosti o památkovém fondu barokního nástěnného malířství na území členských států. Navzájem se také informují o technikách a metodách uměleckohistorické dokumentace a katalogizace.

Ústav dějin umění stál při založení mezinárodní skupiny a na její činnosti se aktivně podílí již od počátku. Vědci z ÚDU řeší projekty, které se na výzkum nástěnných maleb raného novověku konkrétně zaměřují. V současné době například dr. Martin Krummholz, dr. Martin Mádl a dr. Štěpán Vácha zkoumají za podpory Grantové agentury ČR malby v kontextu klášterní architektury. Cílem projektu je podrobně katalogizovat a interpretovat vnitřní výzdoby českých a moravských benediktinských a cisterciáckých klášterů. Z podnětu řešitelů se v souvislosti s uvedeným projektem uskutečnil v rámci letošního setkání výzkumné skupiny workshop zaměřený na vztah raně novověkého monumentálního malířství a monastické architektury.

Období mezi sklonkem 17. století a polovinou 18. století bylo dobou velkého rozkvětu monastické kultury v českých zemích. Církevní řády hrály s pod-

**Účastníci
workshopu
Nástěnná malba
v monastické
architektuře,
břevnovský
klášter**

VŠECHNA FOTA: MARTIN MÁDL, ARCHIV ÚDU AV ČR

Erlangen-Nürnberg), prof. Marinella Pigozzi (Università di Bologna), doc. Werner Telesko a dr. Herbert Karner (Kommission für Kunstgeschichte, ÖAW, Wien), Mgr. Michaela Šeferisová Loudová (Seminář dějin umění Masarykovy univerzity), Mgr. et Mgr. Art. Barbara Balážová a Mgr. Józef Medvecký, CSc. (Ústav dejin umenia, SAV) a výše uvedení pořadatelé z ÚDU.

V první části zaznělo devět referátů věnovaných různým aspektům barokního nástěnného malířství v klášterním prostředí. Během druhého dne účastníci navštívili knihovnu Strahovského kláštera, kde zhlédli restaurovanou malbu Franze Antona Maulbertsche ve Filosofickém sálu. Dále navštívili poutní kostel P. Marie Vítězné na Bílé Hoře a benediktinský klášter v Břevnově, kde se seznámili s malbami Václava Vavřince Reinerera, Kosmy Damiana Asama, Jana Adama Schöpffera, Jana Jakuba Stevense ze Steinfelsu, Karla Kováře, Josefa Hagera ad.

Zúčastnění chtějí spolupráci v oblasti výzkumu barokní nástěnné malby rozvíjet v dlouhodobém výhledu; během workshopu rokovali o jejích konkrétních formách. Shodli se na potřebě společně připravovaných konferencí a publikací i na tvorbě elektronických katalogů nástěnných maleb. Při této příležitosti rovněž reagovali na stávající kritickou situaci související s hodnocením vědecké práce v České republice a s financováním činnosti Akademie věd ČR. Připomněli, že rozvoj smysluplné mezinárodní spolupráce v oblasti barokní nástěnné malby se neobejde bez zajištění adekvátní institucionální podpory ze strany jednotlivých členských ústavů.

MARTIN MÁDL,
Ústav dějin umění AV ČR, v. v. i.

Martin Krumholz, Herbert Karner, Anke Schlecht a Barbara Murovec v kostele sv. Markéty, břevnovský klášter

←
Juda Tadeáš Supper, malířská výzdoba bočních kaplí v kostele Nanebevzetí P. Marie, bývalý cisterciácký klášter, Sedlec u Kutné Hory, 50. léta 18. století

Jan Karel Kovář, Založení kláštera v Sázavě, opatská kaple v prelatuře benediktinského kláštera v Břevnově, kolem 1740

porou státní moci důležitou úlohu v pobělohorské rekatolizaci v zemi. V důsledku politické a hospodářské konsolidace po ukončení třicetileté války mohly různé církevní instituce rozvinout také náročnou stavební činnost. Nové honosné klášterní komplexy se pak stávaly okázalou manifestací vítězství katolické víry, sepětí s místní duchovní tradicí, ale také prosperity řádových institucí i vyspělého kulturního a uměleckého mecenátu církevních prelátů.

Řešitelé projektu usilují o prohloubení poznání diferencovaného náboženského, vzdělávacího, historického i politického obsahu monumentálních obrazů ve složité struktuře klášterní architektury, jejich specifických vazeb k liturgickému, reprezentativnímu a užitému prostoru. Nezbytný předpoklad studia barokních nástěnných maleb v širším kontextu středoevropské kultury byl jedním z hlavních důvodů k uspořádání pražského workshopu, na němž bylo možné představit řadu specifických otázek týkajících se nástěnného malířství v různých středoevropských kláštrech a řádových domech.

Pracovního setkání se zúčastnili odborníci z devíti zemí: prof. Frank Büttner (Ludwig-Maximilians-Universität, München), doc. Barbara Murovec (France Stele Institute of Art History, SASA, Ljubljana), dr. Mirjana Repanić Braun (Institute of Art History, Zagreb), Mgr. Danuta Chałat (Institute of Art History, University Wrocław), dr. Szabolcs Serfőző a dr. János Jernyei Kiss (Pázmány Péter Catholic University Pilicsaba), Anke Schlecht, M. A. (Friedrich-Alexander-Universität

STUDIUM ORIENTU JE „PRÓZA“ A ŘEHOLE

Práce v orientalistickém oboru není ani romantika, ani únik od reality do světa kuriozit a barvitých kultur, jak by se na první dojem mohlo zdát. O stovkách hodin prosezených nad texty často nesnadných jazyků a o hledání odpovědí na stěžejní otázky současného světa vyprávěli

ředitelka Orientálního ústavu AV ČR, v. v. i., indoložka-historička dr. Stanislava Vavroušková a islamolog, arabista a předseda Rady ústavu doc. Miloš Mendel.

VŠECHNA FOTA: ARCHIV OÚ AV ČR

Orient nepředstavuje jedinou celistvou, homogenní oblast, nýbrž se skládá z množství svěbytných kulturních okruhů. Ve vašem ústavu pracují tři vědecká oddělení – Oddělení Blízkého východu, Oddělení jižní Asie a Oddělení východní Asie. Čím se v současné době zabývají? Přiblížila byste čtenářům, jaké zajímavé projekty řešíte?

S. Vavroušková: V současné době v Orientálním ústavu pracují necelé dvě desítky vědeckých pracovníků a doktorandů. Pracovníci Oddělení Blízkého východu se zabývají dějinami, kulturou a náboženstvím – zejména arabského světa a islámu obecně, studují se zde rovněž dějiny starověkého Předního východu a dějiny moderního Izraele. Oddělení jižní Asie se věnuje dějinám, literaturám, jazykům a náboženstvím Indického subkontinentu a jihovýchodní Asie. V oddělení Dálného východu momentálně pracují především odborníci na dějiny, kultury a jazyky Číny.

Orientální ústav se zabývá základním výzkumem dějin, náboženství, jazyků, literatur a kultur zemí Asie a Afriky. Jedním z hlavních projektů ústavu je výzkum náboženských a myšlenkových systémů: islámu (v kontextu moderních a soudobých dějin Blízkého a Středního východu), buddhismu (v jihovýchodní Asii, v himálajské oblasti, Tibetu a Střední Asii), hinduismu, taoismu, konfucianismu a náboženských představ starověkého Předního východu.

Předmětem studia jsou počátky a vývoj náboženství jako systému věrouky, jeho institucionální podoby, etika a v neposlední řadě také význam náboženství a náboženského vnímání reality v moderních společnostech, konkrétně interakce náboženství a politických ideologií a jejich následné využívání v politické praxi (islámský reformismus, fundamentalismus, militantní islámská hnutí, hinduistický nacionalismus, aktivity buddhistických „politických mnichů“). Zajímá nás například, proč přetrvávají sociální tradice a modely chování vycházející z islámského práva (šaría), proč přežívají a jak se transformují sociální struktury spojené s náboženstvím v Indii (hinduistické kasty). Obecně lze říci, že v rámci svého výzkumného zaměření Orientální ústav hledá odpovědi na některé ze stěžejních otázek současného světa, ačkoli nám v Evropě se tyto otázky jako stěžejní zatím jevit nemusí.

Během Týdne vědy a techniky měli zájemci v rámci Dne otevřených dveří možnost navštívit jednotlivá oddělení v ústavu a udělat si obrázek, jak pracují badatelé zaměřeni na studium dějin a kultur zemí Orientu. Co zajímalo návštěvníky nejvíce?

M. Mendel: O letošních Dnech otevřených dveří k nám přišli hlavně středoškolsí studenti, a to ze dvou důvodů: Někteří očekávali, že se seznámí s „romantic-

kým“ prostředím a vzrušujícími badatelskými tématy, jaká jim mohou poskytnout „země Orientu“. Ti druzí přišli především proto, aby si nechali od odborníků potvrdit vlastní pocit, že české sdělovací prostředky jim ne vždy nabízejí kvalitní informace o zemích Asie a Afriky, že jsou povrchní, ba někdy přímo zavádějící. Mnozí z mladých návštěvníků si však pohrávají s myšlenkou, že by se po maturitě přihlásili ke studiu na některém z vypsanych oborů, které jsou akreditovány na Filozofické fakultě UK nebo na jiných vysokých školách. Shodou okolností jsem to byl právě já, kdo se letos návštěvníkům věnoval ve formě souhrnné přednášky a informace. Těm prvním jsem se snažil vysvětlit, že studium a práce v orientalistickém oboru není ani romantika, ani únik od reality do světa kuriozit a barvitých kultur, že studium Orientu je „průza“ a řehole, kdy je třeba vysedět stovky hodin nad texty často nesnadných jazyků, zvládnout jejich ortografii a výslovnost, jejich gramatiku, která mívá často zcela odlišnou strukturu a vnitřní logiku, než na jakou jsme zvyklí z jazyků evropských. Těm druhým jsem, bohužel, musel dát částečně za pravdu, aniž bych chtěl česká média zatracovat. Stále je však u nás mnoho lidí, kteří nemají problém s vyslovováním nepodložených a tendenčních soudů bez solidní znalosti faktů a jejich historických kontextů. To platí především o celé šíři islámské problematiky, ale také o Číně a Indii.

Orientální ústav AV ČR byl založen již v roce 1922, a je tudíž jedním z nejstarších ústavů Akademie věd ČR. V zákoně o Zřízení Ústavu orientálního se uvádí, že „účelem jest pěstovati a budovati vědecké a hospodářské styky s Orientem“. Jak se dnes, po tolika letech, daří ústavu toto poslání naplňovat?

M. Mendel: Když prezident T. G. Masaryk založení našeho ústavu inicioval, vycházel z ambiciózní představy, že se na jednom pracovišti setkají specialisté různých oborů: klasičtí orientalisté (jazykovědci, historikové, antropologové), kteří budou bádát, a praktičtí analytici, jejichž cílem bude zpracovávat podklady pro potřeby mladého československého průmyslu a obchodu. Po slibných třicátých letech však přišla léta útlumu za Protektorátu a v roce 1952 začlenění ústavu do nově zřízené Akademie věd, kde se tehdy sledovaly zcela jiné priority. Dnes je náš ústav primárně zaměřen na výzkum dějin, náboženských systémů, jazyků, literatur i současné situace v zemích Asie a Afriky. Orientalistika tedy – aby bylo jasno – je ve své podstatě zastřešující vědní disciplína, která používá stejné metodické přístupy jako jiné společenské vědy. Jsme tedy také historiky, lingvisty, sociálními antropology a podobně. Specifikem našich pracovníků ovšem je, že kvalifikovaně využívají znalosti orientálních jazyků sledovaných států a kulturních okruhů. Jazyky jsou naše, takřkajíc, pracovní nástroje. Jejich prostřednictvím totiž vníkáme „pod

pokličku“ duchovního života nebo třeba politické kultury určitého státu, národa či etnické skupiny. Je to tak, jako je zcela přirozené, když specialista na klasické dějiny Francie ovládá francouzštinu a její dobové, archaické varianty, v nichž jsou psané texty, prameny, s nimiž on pracuje. Přesně tak je to s námi.

Takže vy se příliš nezabýváte zcela aktuálním vývojem v zemích, které sledujete?

M. Mendel: Ale ano, ti z nás, kteří se zabývají moderními a soudobými dějinami a politickými systémy v té které oblasti, k tamější aktuální situaci mají co říci. Rozhodně ale nejsme a ani nechceme být nějakým „think-tankem“, jak se teď módně říká, nejsme účelově zřízenou analytickou skupinou, která výsledky své práce čerpá z anglicky psaných brožurek nebo by byla k dispozici naší decimální sféře. To ovšem vůbec neznamená, že nejsme schopni a připraveni vycházet vstříc aktuálním požadavkům našich ministerstev nebo obchodních kruhů. Já jsem například v roce 2006 dostal grant ministerstva zahraničí na konkrétní téma, které má sloužit jako interní materiál pro české diplomaty – a ještě bylo v přepracované podobě vydáno jako vědecká monografie. Každý z našich pracovníků ochotně a v rámci svých možností vychází vstříc sdělovacím prostředkům. Jsem ostatně přesvědčen, že kvalitní výsledek v oblasti tzv. „aplikovaného“ výzkumu může ve sféře společenských věd na požádání předložit pouze ten badatel, jenž se soustavně a dlouhodobě zabývá základním výzkumem.

**Yan Liben
(Čínský malíř,
600–673):
Císař Wudi
z dynastie Jin
(265–289),
část svitku
Císaři a králové
minulosti
(Lidai diwang
tujian)**

Iluminovaná úvodní stránka Koránu se stylizovanou výzdobou ve tvaru cikád a ovocných květů. Text představuje úvodní koránskou súru, zvanou al-Fátiha (Otevírací); Káhira, mamlúcké období, asi 1344.

Je to znát, kdykoli se k určitému problému začnou vyjadřovat pracovníci různých „občanských institutů“ a další – jak já říkám – „dojmologové“, kteří se často označují za politology, ačkoli tím skutečný poctivý stav politologický značně snižují.

Orientalisté jsou někdy obviňováni ze sklonu k jisté exkluzivitě. Nezaznává něco podobného právě v tom, co jste teď řekl?

M. Mendel: Nechtěl bych vytvářet dojem, že my v Orientálním ústavu jediná víme, „jak je to doopravdy“. Ke své práci přistupujeme s maximální mírou vědecké pokory a nad nikoho se nepovyšujeme. Dnešní vědecký svět se, koneckonců, neobejde bez interdisciplinárního a týmového přístupu. Jako islamolog si zřetelně dovedu představit spolupráci s religionistou nebo obecným historikem – a ta se také děje. Mezioborovému výzkumu nebo společným projektům se nevyhýbáme, jakkoli si vždy budeme chránit svá kvalifikační specifika a nuance v metodologických přístupech. S jinými obory jsme ochotni je tříbit a modifikovat ve společných diskusích v rámci autonomních organizačních a oborových platform.

S. Vavroušková: Kolega zde zřejmě naráží na zjevné tendence z let 2002–2005, kdy se v rámci Akademie věd jednalo o spojení Orientálního ústavu s nějakým „příbuzným“ pracovištěm. Docela reálně se

tehdy uvažovalo o Slovanském ústavu, který je rovněž specificky vyhraněn. Několik let jsme tak museli tento záměr odrážet a ztrácet cenný čas, který jsme mohli strávit mnohem smysluplněji. Naštěstí tato zcela bezkonceptní iniciativa neuspěla a oba ústavy zůstaly zachovány a přešly na status v. v. i. V současné době čelíme spolu s celou 3. vědní sekci AV ČR a řadou vysokých škol obecnějšímu nebezpečí ze strany stoupenců jakéhosi technokratického vidění světa, jež spočívá v celkovém zpochybňování významu humanitních věd pro rozvoj společnosti.

V ústavu působí například odborníci na problematiku islámu a arabských zemí, odborníci na dějiny Indie se zvláštním zřetelem k náboženským a politickým otázkám. Kdo jiný „vidí“ do problematiky zemí Orientu víc než právě ti, kteří se jí dlouhodobě zabývají? Může ústav nějak napomoci například při řešení politických záležitostí se zeměmi Orientu?

M. Mendel: Ptá se nás někdo na konkrétní názor ke konkrétní aktivitě české zahraniční politiky? Já jsem nic takového nezaznamenal – s výjimkou zcela soukromých setkání s pracovníky ministerstva nebo příležitostných návštěv těch, kteří se připravují na výjezd ve funkci velvyslance. Ale to jsou výjimky, není v tom žádná koncepčnost. Po pádu komunismu před dvaceti lety se ideologizace politiky ještě prohloubila, zejména ve Spojených státech. Člověk by očekával pravý opak. Nechci sem vnášet politiku, ale podle mého názoru, kdyby byl George W. Bush před svou intervencí do Iráku v březnu 2003 konzultoval s odborníky, a nikoli ideology z republikánských „think tanků“, nikdy by tam byl „ve jménu Boha“ vojensky neintervenoval a nechtěl tam pomoci „hi-tech“ zbraní budovat demokracii. Myslím si, že současná americká vláda volí zcela odlišnou, realističtější strategii, alespoň má američtí kolegové-orientalisté změnu zaznamenávají. U nás si však zatím koncepční poradenskou spolupráci s některým ministerstvem nedovedu představit. V tom směru jsem upřímně rád, že naše země se stane součástí širšího zahraničněpolitického konceptu v rámci Evropské unie.

Paní ředitelko, vy sama jste absolvovala několik studijních pobytů v Indii. Vydala jste řadu publikací a článků, které se dotýkaly dějin, kultury, náboženství i současných problémů této země. Čím vás Orient nejvíce okouznil?

S. Vavroušková: Rozhodně bych svůj vztah k Orientu neoznačila jako okouzlení. Můj pohled je značně střizlivý, zejména vůči Indii a jejím problémům jsem se od počátku snažila zaujmout racionální a profesionální přístup. Výjimkou byla snad jen má první cesta, kterou se mi podařilo uskutečnit po dlouhém čekání a řadě nesnází. Před rokem 1989 jsem totiž patřila

k těm, na jejichž výjezdech nemělo tehdejší vedení ústavu žádný zájem. Když jsem proto poprvé stanula na indické půdě, zažívala jsem obrovskou radost a zadostiučinění. Bylo to opravdu emotivní, jak jsem postupně objevovala, že všechno, o čem jsem si dlouho jen četla, skutečně existuje, že klasický jazyk (sanskrt), který jsem se pracně a dlouho učila, se (v určitých kruzích) dosud používá, obraz, jež jsem si po mnoho let utvářela, více méně odpovídá skutečnosti. V podstatě jsem Indii nalezla takovou, jakou jsem očekávala, což zdaleka není samozřejmé. Mnozí lidé, i potenciální badatelé, kteří přijíždějí do Indie a zemí Orientu vůbec s romantickými představami a přehnaným očekáváním, často odjíždějí hluboce zklamáni a rozčarováni – někdy i na celý život. Jsem přesvědčena, že seriózní výzkum kultury, náboženství, dějin či současnosti zemí Orientu vyžaduje nejen důkladnou teoretickou přípravu, ale především schopnost nadhledu, maximálně objektivního vidění reality a „filtrování“ silných dojmů (pozitivních i negativních), jimiž neobvyklé prostředí bezesporu na návštěvníky působí.

Mezi vědecké pracovníky Orientálního ústavu patřili v minulosti významní představitelé české vědy: chetitolog Bedřich Hrozný, indolog Vincenc Lesný, egyptolog František Lexa a další. V roce 1929 začal vycházet vědecký cizojazyčný čtvrtletník Archív orientální. O 16 let později začal Orientální ústav vydávat také populárně vědecký měsíčník Nový Orient. Oba časopisy se těší uznání. Prozradili byste, kde čerpáte náměty a v čem jsou oba tak významné?

S. Vavroušková: Jsem ráda, že jména našich slavných předchůdců neupadla v zapomenutí. Těší mne zejména, že připomínáte proslulého indologa Vincence Lesného, který se ve funkci ředitele zasloužil o transformaci Orientálního ústavu z volného sdružení odborníků v konsolidovanou a funkční vědeckou instituci. Pokud jde o časopis *Archív orientální*, letos vychází ve svém 77. ročníku a téměř celý jeho náklad je distribuován do zahraničí. V sedmnáctičlenné redakční radě *Archivu orientálního* zasedá deset zahraničních členů, články přijímáme nejen v angličtině, ale i němčině a francouzštině. *Archív orientální* je naší mezinárodní vizitkou, těší nás, že nám stále častěji posílají své články se žádostí o uveřejnění autoři ze zahraničních – evropských i amerických – akademických pracovišť. V současné době je *Archív orientální* indexován v mezinárodních databázích, v roce 2007 byl zařazen do evropské databáze ERIH (v kategorii b), od roku 2009 je indexován v databázi SCOPUS.

M. Mendel: *Nový Orient* začala vydávat skupina mladých nadšených orientalistů hned po osvobození v roce 1945. Proto asi ten název, který dnes vyznívá poněkud pateticky a neodráží plně obsah periodika. Ale dnes už vydáváme 64. ročník – a stará zavedená

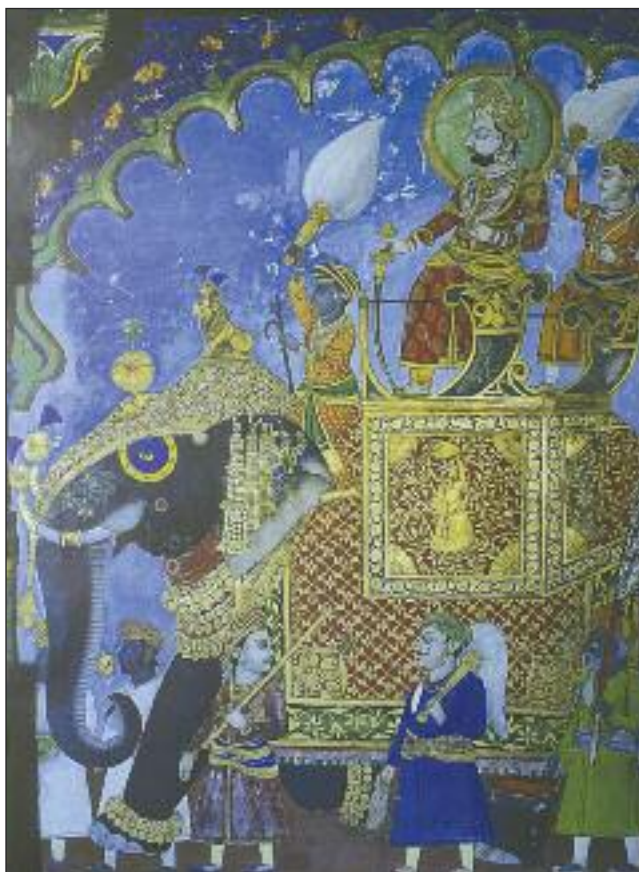
značka se nemá měnit. *Nový Orient* zprvu plnil úlohu odborného, ale čtenářsky přístupného časopisu s určitým didaktickým posláním. Celkem se cítí přežil všechny politické peripetie a ideologické zátěže let padesátých i normalizačních. Dnes je to ryze odborný čtvrtletník s přitažlivou grafikou, který je zařazen v seznamu neindexovaných recenzovaných periodik – se všemi atributy, které z toho vyplývají.

Budoucnost bádání na každém pracovišti leží především v rukách mladých vědeckých pracovníků...

S. Vavroušková: Stejně jako jinde vyrůstá i v našem ústavu nová generace badatelů, v roce 2009 tvořili pracovníci mladší 35 let více než třetinu našich pracovníků. Téměř všichni nastoupili v ústavu jako doktorandi a v uplynulých letech někteří z nich získali již hodnost Ph.D. Dva z nich obdrželi Ceny Akademie věd v kategorii mladých vědeckých pracovníků. Orientální ústav se snaží poskytovat mladým badatelům co nejlepší podmínky, včetně možností dlouhodobých zahraničních stáží. V minulém roce jeden z nich strávil šest měsíců v Cambridge, další právě absoluuje roční studijní pobyt na univerzitě v Leidenu, další se chystá na pětiměsíční pobyt na Tchaj-wanu a poté na Fullbrightovo roční stipendium do USA.

GABRIELA ADÁMKOVÁ

Rádža Udaj Singh II. v čele slavnostního procesu, freska, Džúná Mahal, Dungarpur (Rádžasthán), 19. století

KONFERENCE ČESKO-SLOVENSKÉ NEUROVĚDNÍ SPOLEČNOSTI

V krčském areálu ústavů Akademie věd České republiky se ve dnech 2.–4. listopadu 2009 uskutečnila první společná konference České a Slovenské neurovědní společnosti, jejíž účastníci diskutovali zejména o patofyziologii centrální nervové soustavy, o využití kmenových buněk a biomateriálů v regeneraci CNS a o buněčné neurofyziologii.

V devíti sekcích na ní vystoupilo na 167 významných vědeckých pracovníků a studentů z České republiky, Slovenska a dalších zemí z oboru neurověd, prezentováno bylo přes 100 posterů.

S Česko-slovenskou neurovědní konferencí se 2.–7. listopadu 2009 současně konala 7. škola regenerativní medicíny, kterou financovala Evropská unie v rámci vzdělávacího programu Marie Curie – RegMed-Teach MSCF-CT-2006-46102. Celkem 92 studentů z 27 zemí se zúčastnilo přednášek, jež pronesli účastníci z Česka, ale i z USA, Velké Británie, Švédska na téma kmenové buňky, biomateriály a nanotechnologie v regenerativní medicíně. Vybraní studenti se navíc zúčastnili praktického kurzu, který připravil Ústav experimentální medicíny AV ČR, v. v. i., s cílem seznámit studenty s technikami, jež se využívají ve výzkumu zaměřeném na regeneraci nervové tkáně.

Při příležitosti Česko-slovenské neurovědní konference obdržel významný a mezinárodně uznávaný neurochirurg prof. Eduard Zvěřina čestné členství České neurovědní společnosti za dlouholetou a přínosnou činnost v klinické praxi a výzkumu. Čestné členství v České neurovědní společnosti a čestné členství v Lékařské společnosti Jana Evangelisty Purkyně za významné přispění k výzkumu v oblasti neurověd a kmenových buněk získala prof. **Eva Syková**, ředitelka Ústavu experimentální medicíny AV ČR a jedna z nejvýznamnějších českých vědkyň, s níž jsem hovořil mj. také o regenerativní medicíně či reformě financování vědy a výzkumu v České republice.

AŽ SE JEDNOU PODAŘÍ VYLÉČIT PACIENTA PO IKTU, BUDE TO „VELKÁ VĚC“

Na co se Česko-slovenská neurovědní konference zaměřila? O čem jste diskutovali?

Českou konferenci společnosti pro neurovědy pořádáme každým druhým rokem, v mezidobí, kdy se nekoná evropský kongres. Letošní je již sedmá v pořadí, poprvé jsme ji ale uspořádali společně se Slovenskem. Sloveňští kolegové založili neurovědní společnost teprve loni a konferenci ještě neorganizovali. Pozvali jsme je proto do Prahy a uskutečnili první česko-slovenskou konferenci. Sešlo se 283 účastníků,

polovina z nich je ze školy regenerativní medicíny, evropského projektu přiděleného pěti státům – kromě Česka také Německu, Švédsku, Norsku a Dánsku. Školy se pořádají ve všech těchto zemích; v Praze pořádáme již čtvrtou, jedna se uskuteční ještě ve Švédsku. Účastní se jich studenti z celého světa, přičemž existuje určitá proporce, kolik jich bude z Evropy a kolik z vlastní země. Do Prahy přijeli zástupci 27 zemí. Jsou pro ně připraveny specializované přednášky, vybraná skupina 24 studentů navíc pokračuje praktickým kurzem v Ústavu experimentální medicíny.

Mají studenti o tyto disciplíny větší zájem než o jiné lékařské obory?

V našem ústavu se polovina zahraničních studentů zaměřuje právě na tuto problematiku. Lékařské projekty jsou vůbec zajímavé. Značný zájem je také o nádorovou tematiku. Nejvíce je však přitahují kmenové buňky a tkáňové inženýrství. Každý rok se hlásí studenti, kteří by u nás chtěli dělat Ph.D. Řada studentů je ze zahraničí. Pro postgraduální studenty v tomto oboru máme totiž k dispozici projekty EU, na nichž spolupracujeme jako partneři. Vždy máme na celé tři roky zabezpečeno jedno či dvě místa pro doktorandy či postdoky, které si musíme ze zahraničí vybrat.

Daří se vašemu ústavu získávat také zkušené zahraniční vědce?

Ano. Na ústavu nyní působí tři zahraniční profesori, dva z Anglie, jeden z Francie. Mají trvalé úvazky a také české granty. Zároveň školí zahraniční studenty. Jeden z nich si dokonce přivezl svůj vlastní grant z Francie, takže ho ani nemusíme platit. Ostatní působí například na více než polovinu úvazku, což se velmi osvědčuje, protože naši studenti pak jezdí na jejich pracoviště. Ale ne že by odcházeli do zahraničí. Posilujeme tím spíše mezinárodní spolupráce.

Ústav experimentální medicíny patří mezi nejšpičkovější akademická pracoviště. Jak si stojí v mezinárodní konkurenci?

To lze těžko hodnotit; žádný žebříček úrovně jednotlivých ústavů nesrovnává. Mezinárodní uznání celé řady vědců z našeho ústavu je ale vysoké. Je zřej-

FOTO: MILAN JÍLEK, ARCHIV UJEM AV ČR

mé z jejich účasti na zvaných přednáškách, konferencích, z participací na grantech Evropské unie či grantech amerických. Dokazuje mimo jiné, že na ústavu pěstujeme i unikátní obory a používáme ojedinělé technologie. Taková pracoviště si získají mezinárodní uznání. Náš ústav byl také jediný z oblasti živé přírody, který získal status centra excelence EU, což je důkaz, že jeho výzkum je opravdu na velmi vysoké úrovni.

Co se nám opravdu podařilo – a nebylo to na žádnou objednávku – že se náš výzkum uplatnil v praxi. Což souvisí samozřejmě s tím, že jde o výzkum lékařský. Mnozí vědci by rádi viděli, že jejich celoživotní úsilí nalezne uplatnění v lékařské praxi, u pacientů. Vyvinuli jsme proto celou řadu nástrojů. Z peněz EU jsme například postavili Inovační biomedicínské centrum. Založili jsme translační firmu Biolnova, první firmu v Akademii, kterou majoritně vlastní Ústav experimentální medicíny a jež má soukromého investora. Centrum má podnikatelský inkubátor, v němž v současnosti působí šest firem. Všechny se zaměřují na medicínské aplikace. Vědci tak mají šanci strávit část svého času tím, že výsledky dotáhnou do praktického využití za spolupráce s lidmi z podnikatelské sféry. Kmenové buňky, nanotechnologie a tkáňové náhrady jsou v medicíně označovány jako moderní metody. Jsou na ně kladeny speciální požadavky, na jejich uplatnění v praxi se vztahují stejné předpisy jako třeba na farmaka. Zabralo nám to hodně času, ale blížíme se do finále: budeme mít povolení pro přípravu kmenových buněk pro pacienty.

Zamýšlíte Inovační medicínské centrum dále rozšiřovat?

V Centru je momentálně šest firem a kapacity inkubátoru nám už nestačí. Je postavena polovina a ta je soběstačná. V příštím kole Operačního programu Praha – Konkurenceschopnost bychom rádi získali prostředky na dostavbu. Doufáme, že se Centrum podaří rozšířit, protože některé technologie nemohou být umístěny dohromady pod jednou klimatizační jednotkou. Všechny prostory v Centru jsou totiž náročné na klimatizaci a čistotu prostředí. Například některé nanovlákněné metody nemohou být společně s buněčnými.

Podílejí se podnikatelské subjekty také na financování Centra?

Na financování se podílí především náš hlavní investor. Nejde však o velké peníze. Těch je obecně málo. Jednáme proto s Magistrátem hl. m. Prahy, aby stejně jako v Brně nebo v Českých Budějovicích město podnikatelskému inkubátoru na výlohy přispělo. V Praze se tak kupodivu neděje. Získali jsme od Magistrátu určitý příslib a doufáme, že finance dostaneme. Nejde ani tak o náklady na provoz firmy, finančně náročné je udržování tzv. čistého prostředí výroby. Na ně žádné ústavní ani grantové prostředky nedostáváme. Inkubátor musí proto být soběstačný, což je v začátcích poměrně náročné.

Dotkne se Ústavu experimentální medicíny plánované snížení institucionální podpory Akademie věd?

Pokles institucionálních prostředků je samozřejmě problém, který se dotkne i našeho ústavu. Nechceme propouštět vědecké pracovníky, takže pravděpodobně přistoupíme k plošnému snížení platů o čtyři až pět procent. Nákladné přístroje hradíme především z grantových prostředků. Grantové agentury mají v současnosti rozpočty spíše vyšší, tak snad bude možné při získávání peněz více uspět.

Jak se na reformu financování české vědy a výzkumu díváte?

Reorganizovat financování výzkumu v České republice je bezpochyby nutné. Navržený způsob reformy je ale špatný. Odborníci o tom diskutovali již na mnoha fórech. Doufejme, že to kompetentní lidé pochopili a sjednají nápravu. Kdyby se tak nestalo, půjde pro Akademii o zničující záležitost. Rychlé změny, jako že se Akademii sníží rozpočet na polovinu současného, že některé ústavy přejdou jinam, se rozhodně nedají dělat ze dne na den. Ty vyžadují ve financování výzkumu dlouhý čas. Z dob socialismu jsme si totiž navykli, že vše se financuje institucionálně. Tento systém přes noc nezměníme v účelové financování. Navíc metodika hodnocení vědy a výzkumu nebyla zpracována správně. Jde o složitou záležitost a bude trvat třeba dvacet let, než se systém změní.

FOTO: MILAN JÍLEK, ARCHIV ÚEM AV ČR

Na Česko-slovenské neurovědní konferenci obdržel neurochirurg Eduard Zvěřina čestné členství České neurovědní společnosti za dlouholetou a přínosnou činnost v klinické praxi a výzkumu. Čestné členství v České neurovědní společnosti a čestné členství v Lékařské společnosti Jana Evangelisty Purkyně za významné přispění k výzkumu v oblasti neurověd a kmenových buněk získala také Eva Syková, ředitelka Ústavu experimentální medicíny AV ČR, v. v. i.

ODS a TOP 09 v této souvislosti dokonce přišly s myšlenkou sloučit Akademii věd s vysokými školami...

S touto ideou nesouhlasím. Sama vedu ústav na vysoké škole a vidím, jak funguje. Vysokoškolský výzkum má poněkud jiné dimenze než výzkum v Akademii. Všechny okolní země podporují výzkumné ústavy mimo vysoké školy. Jsou to ústavy, které se zabývají především základním výzkumem a mají spíše postgraduální studenty. Vysoké školy musejí mnohem více učit. Jejich systém práce je jiný a také efektivita výzkumu je u průměrného pracovníka zákonitě nižší, protože musí učit. Každá země by si proto měla udržovat ústavy, které se zabývají základním výzkumem. Jistěže by mohly být nějakým způsobem reorganizovány a některé by mohly být podporovány na vysokých školách.

Na vašem ústavu školíte studenty z vysokých škol. Peníze za ně ale dostávají pouze školy...

Samozřejmě to není v pořádku. My bychom také měli dostávat peníze. Vztahy Akademie věd a vysokých škol byly v určitých chvílích napjaté. Na našem ústavu se ale snažíme, abychom si vzájemně vyhověli a oboustranná spolupráce dobře fungovala. Jistí lidé z vysokých škol by si pochopitelně moc přáli, aby pod ně některé akademické ústavy přešly, převážná většina s tím však nesouhlasí.

Jaká je legislativní podpora výzkumu kmenových buněk u nás?

V Česku velmi dobrá, protože jsme se na vytváření zákonů podíleli. Jeho financování už tak dobré není. Ve většině zemí v Evropě i v USA byly pro tento výzkum vytvořeny speciální instituce, protože je potřeba přivést dohromady odborníky z různých oblastí. Myslím si, že bychom v Česku mohli mít třeba Ústav regenerativní medicíny. Koneckonců, podobný vznikl už například i na Ukrajině. Pražské konference se zúčastnili vědci z tohoto ústavu, kteří nám předvedli, jak je bohatě podporován. My jsme se představě takovéto instituce snažili přiblížit již zmíněným inkubátorem. Jsme ústav experimentální medicíny, ale z jedné třetiny se zabýváme výzkumem kmenových buněk. Určitě by měl být více podpořen.

Jaká je podle vás společenská podpora těchto projektů?

Myslím, že velká. Někteří lékaři a vědci však vytvářejí atmosféru, že nejsou eticky či jinak v pořádku. To není pravda, nic nezákonného se neděje. Řekla bych, že veřejnost je velmi vstřícná. Ačkoli v ústavu neléčíme, lidé se na nás neustále obracejí s prosbami, kdy už bude hotovo to či ono. Když na Akademii pořádáme *Týden mozku*, je o náš výzkum obrovský zájem. Několik sporných otázek – řekla bych – „vyšumělo“, protože embryonální buňky z embryí získávány nebudou. Technika se přesunula do vytváření kvazi-embryonálních buněk z dospělé buňky pacientů, z níž nemůže žádné embryo ani jedinec vzniknout. Výzkum se nyní soustředí do linií těchto buněk.

Jde o nový obor, dějí se v něm převratné objevy a výsledky. Ne všichni tomu věří, ale já osobně se domnívám, že je budoucností medicíny. Léčit již jen příznaky onemocnění je trochu smutné. My bychom chtěli lidi vyléčit, třeba v případě mozkových onemocnění, diabetes, selhání jater.

Věnujete se jak základnímu, tak aplikovanému výzkumu. Cesta k aplikacím ale bývá někdy velmi dlouhá...

Zpravidla dokonce velmi dlouhá, ale například v IKEM máme deset pacientů, jimž jsme zachránili končetinu jen díky tomu, že jsme jim aplikovali kmenové buňky. Dosáhli jsme ale i jiných úspěchů – v náhradě kostí, chrupavek aj. Samozřejmě, u těžších případů, jako jsou mrtvice, poranění míchy, Alzheimerova choroba či Parkinsonova nemoc, se výzkum vyvíjí postupně. Je ale pro tyto pacienty jedinou nadějí.

Panuje ve vašem oboru spíše konkurence, nebo spolupráce?

V současnosti spíše spolupráce, utajovány jsou vlastně klinické studie, protože každý, kdo je dělá, je nechce nějakou dobu zveřejňovat. V tomto směru soutěživost existuje. Vzpomenu např. transplantaci srdce. Po celém světě se rozhlásilo, o jak obrovský jde úspěch. Až se jednou podaří vyléčit pacienta po iktu, bude to „velká věc“! Cesta ale trvá někdy celé desítky let.

Myslíte si, že vědci ve vašem oboru dostatečně komunikují s veřejností?

Myslím, že dělají, co mohou. Někdy mne ale mrzí, že naše média píší spíše o výsledcích zahraničních vědců. Někdo něco přeloží, ačkoli se nejedná o nic mimořádného. U nás přitom vedeme výzkumy podobné nebo i mnohem lepší a důležitější. Často si takové články s úsměvem přečteme a říkáme si: „To přece u nás také děláme.“ Mladí vědci by bezpochyby rádi hovořili o tom, na čem pracují. Novináři ale nemají moc zájem, aby přišli do laboratoře a ptali se, co vědci zkoumají, a společně jejich výsledky představili. ■

LUDĚK SVOBODA

KULTURY A LITERATURY MEZI VÝCHODEM A ZÁPADEM

Slovanský ústav AV ČR, v. v. i., uspořádal ve dnech 7.–9. října 2009 mezinárodní vědeckou konferenci Kultury a literatury mezi Východem a Západem (Kulturen und Literaturen zwischen Ost und West).

Záměr toto sympozium uskutečnit vyplynul z postupné transformace literárněvědného bádání na půdě Slovanského ústavu AV ČR, jehož cílem je zapojit se do evropského vědeckého diskurzu. Tradiční literárněvědná slavistika, která se zaměřuje na zkoumání slovanských literatur a na jejich vzájemné srovnávání, je již překonaným jevem.

Obor totiž směřuje více k postžení interkulturnosti současné „postnacionální“ Evropy, v níž se jednotlivé literatury a kultury vzájemně prolínají. Z tohoto úhlu pohledu získává dnes i bývalá opozice „Východ kontra Západ“ jiné kontury.

Již v minulých letech navázal Slovanský ústav kontakty s badateli z německy hovořících zemí, v nichž se nachází těžiště takto nově orientovaného slavisticko-evropského výzkumu. První výsledky vzájemné spolupráce jsou součástí kolektivní monografie, jejíž tisk se v současné době dokončuje; dalším „kolem“ byla již zmíněná konference. Zúčastnili se jí akademičtí a univerzitní badatelé z deseti zemí: vedle České a Slovenské republiky bylo nejčastěji zastoupeno Německo a Rakousko. Přivítali jsme ale také hosty z Ruska, Ukrajiny, Švédska, Belgie, Maďarska a dokonce i z Japonska.

Ve čtyřiceti vystoupeních bylo téma „Východu a Západu“ variováno ve svých nejčastějších aplikacích. Patří k nim problematika posunu ve vnímání tohoto fenoménu mezi Orientem a Okcidentem, kdy na jeho místo

bylo již od 18. století dosazováno Rusko, a dále postupně uvolňování „východo-západního“ diskurzu v transnacionální poetice současných migrantských autorů, kteří vytvářejí svérázné „hybridy“ mezi vysílající a přijímající kulturou. Náleží sem též problematika tzv. geopolitik – literárněkulturních modelů, které vznikají v postsocialistické Evropě bez ideologických překlad. S tímto pojetím souvisí i další oblast aplikace, a sice teorie hranice jako proměnlivé jednotky a její reflexe v literárním díle. Další variantou je pojem Východu a Západu jako ideologického klíše studené války. Jak se projevovala jeho reflexe v literatuře a jak se toto klíše postupně rozpadalo, bylo jedním z témat vystoupení. Další část sympozia se věnovala recepci evropských literatur a kultur v ruském prostředí.

Konference, na níž se prolínala čeština, ruština a němčina, ukázala mnohé nové směry v literárněvědném bádání, jimž se dnes nevyhne ani slavistika. Výzkum slovanského prostředí se nemůže prezentovat jako uzavřená jednotka, která se k ostatním západoevropským zemím nachází v opozici. Badatelé naopak hledají transkulturní průniky mezi jednotlivými literaturami.

Jak se ukázalo, i Česká republika může k těmto výzkumům přispět. Doufáme, že Slovanský ústav bude i nadále jednou z platforem moderní literární a kulturní vědy v Evropě.

Konferenční příspěvky ve formě studií bude Slovanský ústav postupně uveřejňovat v mezinárodních vědeckých časopisech *Slavia* a *Germanoslavica*. ■

HELENA ULBRECHTOVÁ,
Slovanský ústav AV ČR, v. v. i.

Místopředseda AV ČR Jaroslav Pánek a ředitelka Slovanského ústavu AV ČR Helena Ulbrechtová při zahájení konference Kultury a literatury mezi Východem a Západem

Konference se zúčastnili akademičtí a univerzitní badatelé z deseti zemí.

OBĚ FOTO: ARCHIV SLÚ AV ČR

K VÝROČÍ MAJESTÁTU RUDOLFA II.

V reprezentativních prostorách pražské vily Lanna se ve dnech 24.–26. září 2009 uskutečnila mezinárodní vědecká konference *Rudolfův Majestát – milník v dějinách Evropy? (Der Majestätsbrief Rudolfs II. von 1609 – ein Meilenstein in der Geschichte Europas?)*. Akci uspořádanou u příležitosti čtyřstého výročí vydání *Majestátu Rudolfa II.* organizačně zaštilil Historický ústav Akademie věd ČR, v. v. i., a Geisteswissenschaftliches Zentrum Geschichte und Kultur Ostmitteleuropas an der Universität Leipzig. Osmnáct referentů z řad významných českých a německých historiků se zabývalo z různých úhlů jednak předpoklady, okolnostmi a důsledky vzniku *Majestátu* coby specifického modelového pokusu o řešení evropských náboženskopolitických konfrontací na přelomu 16. a 17. století, jednak „druhým životem“ tohoto významného dokumentu.

Po zahájení konference v podvečer 24. září 2009 se slova chopil lipský historik a bohemista prof. Winfried Eberhard, který ve své přednášce zasadil *Rudolfův Majestát* do širšího dějinného rámce české reformace a upozornil na specifika českého raně novověkého konfesijněpolitického diskurzu, která je při hodnocení této listiny nutno brát v úvahu. Příspěvky dalších referentů, jež odezněly v průběhu následujících dvou hlavních jednacích dnů, byly rozloženy do pěti tematicky vymezených bloků.

První byl vyhrazen zhodnocení *Majestátu* coby objektu vědeckého historického zkoumání na jedné straně a účelových historizujících retrospektiv na straně druhé. Profesor Jaroslav Pánek (Historický ústav AV ČR) podal vyčerpávající bilanci dosavadních do-

mácích i zahraničních prací, které se dokumentem z 9. července 1609 zabývají, a detailně v ní zhodnotil rozličná ideová a metodická východiska uchopení tohoto tématu od počátků kritického dějepisectví až po současné bádání. Příspěvek dr. Martiny Thomsenové (Lipsko) přinesl zamýšlení nad tím, zda (respektive do jaké míry) se *Majestát* jako způsob řešení konfesijního rozkolu zabydlel mezi záchytnými body kolektivní historické paměti, která – napříč rozmanitými skupinami jejich nositelů – při selekci nejvýraznějších momentů náboženských i politických dějin obvykle upřednostňuje jiné mezníky.

Evropskými souvislostmi vydání *Majestátu* se zabývaly referáty druhého bloku konference. Zatímco dr. Tomáš Černušák (Moravský zemský archiv v Brně) na základě systematického studia dobové korespondence papežského nuncia u císařského dvora nastínil obrysy politiky Svatého stolce v průběhu roku 1609, dr. Jaroslava Hausenblasová (Lipsko) se zaměřila na zmapování tehdejších diplomatických aktivit kurfiřta Kristiána II. Saského. Následující příspěvek, s nímž vystoupila Ines Rößlerová (Lipsko), byl koncipován jako podnět k diskusím nad otázkami návaznosti *Rudolfova Majestátu* na *Confessio Bohemica* z roku 1575 a nad vztahem české konfese i *Majestátu* k augšpurskému vyznání z roku 1530.

V třetím bloku vystoupili řečníci s referáty, jejichž pozornost se primárně upírala na politické aktivity a programy výrazných jednotlivců či uskupení v rámci stavovských obcí českých zemí v období kolem roku 1609. Profesor Václav Bůžek (Historický ústav JU v Českých Budějovicích) pojednal o činnosti stárnoucího posledního vladaře dominia červené pětিলisté růže, Petra Voka z Rožmberka. Profesor Tomáš Knoz (Historický ústav MU v Brně) představil moravský model koexis-

Účastníci konference diskutovali o Rudolfově Majestátu v prostorách vily Lanna.

FOTO: KVĚTA VALENTOVÁ, ARCHIV SLŮ AV ČR

FOTO: BLANKA ŠUBECOVÁ, ARCHIV SLÚ

FOTO: BLANKA ŠUBECOVÁ, ARCHIV SLÚ AV ČR

tence různých náboženskopolitických systémů, zásadně odlišný od českého konceptu a ztělesňovaný především osobností Karla staršího ze Žerotína. Doktor Pavel Marek (Historický ústav JU v Českých Budějovicích) nastínil ne zcela jednotnou recepci *Rudolfova Majestátu* v řadách české katolické šlechty, přičemž se soustředil na úlohu nejvyššího kancléře Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic. Profesor Petr Vorel (Fakulta filozofická Univerzity Pardubice) představil nové postřehy ohledně využívání daňového a měnového systému jako mocenského nástroje stavů při jejich konfrontacích s panovníkem.

Vystoupení čtvrtého jednacího bloku sledovala praktické dopady *Majestátu* na každodenní život obyvatelstva s důrazem na fungování církevní správy. Doktor Jiří Just (Evangelická teologická fakulta UK v Praze) referoval o problémech vyplývajících z reform nekatolické církevní správy v Čechách po roce 1609. Doktor Pavel Kůrka (Historický ústav AV ČR) nastínil dopady *Majestátu* na chod pražských farností. Příspěvek dr. Wulfa Wäntinga (Hamburk) upozornil na roli regionálních specifik v recepci tohoto dokumentu, a to na příkladu příhraniční oblasti na pomezí Čech, Horní Lužice a Saska. Doktor Martin Holý (Historický ústav AV ČR) posléze načrtl proměny nekatolického vyššího školství v Čechách v období mezi rokem 1609 a počátkem dvacátých let 17. věku.

Poslední, pátý blok konference zastřešil příspěvky, z nichž většina sledovala *Majestát Rudolfa II.* coby objekt myšlení raně novověkého člověka a předmět dobové politické propagandy. Analýzou letákových polemik z první třetiny 17. století se zabývala dr. Jana Hubková (Muzeum města Ústí nad Labem), zatímco doc. Jiří Mikulec (Historický ústav AV ČR) ukázal, jak se s tématem *Majestátu* vyrovnávali literární činní současníci z řad katolických intelektuálů. Široce koncipovaný referát dr. Antonína Kostlána (Ústav pro soudobé dějiny AV ČR) přehledně nastínil proměny českého kalvinismu v období mezi vydáním *Majestátu* a bitvou na Bílé hoře. Doktor Petr Hlaváček (Collegium Europaeum Praha) podrobil zkoumání literární odkaz Jana Amose Komenského s přihlédnutím k dílům dalších pobělohorských nekatolických exulantů.

Konferenci shrnul prof. J. Pánek, který vyzdvihl, že přednesené referáty pokryly naprostou většinu relevantních tematických okruhů vztahujících se k *Majestátu Rudolfa II.* Zároveň ale upozornil na některá pře-

trávající desiderata takto nasměrovaného bádání a načrtl možnosti budoucích výzkumů. Při bilančování nových poznatků o dokumentu z 9. července 1609, s nimiž se účastníci zasedání ve vile Lanna seznámili, dospěl k závěru, že v evropských raně novověkých dějinách náleží *Majestátu* bezesporu významná pozice. Třebaže jeho potenciál spočívající v nabízeném modelu řešení náboženskopolitických konfrontací zůstal ve své době do značné míry nevyužit, lze v něm plným právem spatřovat jeden z milníků na složité cestě k prosazování myšlenek tolerance.

Pražská mezinárodní konference prokázala, že *Majestát Rudolfa II.* i nadále představuje velmi perspektivní mnohovrstevné badatelské téma, které včleňuje dění v raně novověkých českých zemích do rámce evropských náboženských a politických dějin. Díky skvělému organizačnímu zázemí, garantovanému dvěma špičkovými středoevropskými historickovědními pracovišti, poskytla konference prostor novým pohledům na fenomén *Majestátu*, v nichž se zúročily neotřelé badatelské přístupy a metodologická východiska. Ke tříbení názorů na události roku 1609 a na jejich širší historické souvislosti přispěly rovněž bohaté diskuze. ■

TOMÁŠ STERNECK,
Historický ústav AV ČR, v. v. i.

FOTO: KVĚTA VALENTOVÁ, ARCHIV SLÚ AV ČR

←
Četné diskuze prokázaly, že Majestát Rudolfa II. je i nadále perspektivním badatelským tématem.

Na organizaci symposia se za českou stranu podíleli Jiří Mikulec z HÚ AV ČR, Jaroslav Pánek, místopředseda AV ČR, a Svatava Raková, ředitelka HÚ AV ČR.

Jaroslav Pánek diskutuje o problematice náboženské svobody v 16. století.

Winfried Eberhard (Lipsko) zasadil Rudolfův Majestát do dějinného kontextu české reformace.

FOTO: KVĚTA VALENTOVÁ, ARCHIV SLÚ

RUDOLFŮV MAJESTÁT –
MILNÍK V DĚJINÁCH EVROPY?

DER MAJESTÄTSBRIEF RUDOLFS II. VON 1609 –
EIN MEILENSTEIN IN DER GESCHICHTE EUROPAS?

VATIKÁN A ČESKOSLOVENSKO

V prostorách pražského Arcibiskupského paláce v sále kardinála Berana se 15. října 2009 uskutečnil seminář Vatikán a Československo 1918–1938.

Symposium, které vzbudilo mezi historiky, teology i dalšími zájemci o církevní problematiku velký zájem, uspořádal Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i., ve spolupráci s Arcibiskupstvím pražským.

Seminář *Vatikán a Československo 1918–1938* je jedním z výstupů projektu Grantové agentury České republiky, jehož nositelem je Masarykův ústav a Archiv AV ČR. Řešitelem je dr. Michal Pehr (grant č. 409/08/0121 GA ČR, *Vatikán a ČSR 1918–1938*) a na realizaci se podílí čtyřčlenný tým spolupracovníků. Vedle dr. Pehra také dr. Pavel Helan z Husitské teologické fakulty UK v Praze, dr. Jaroslav Šebek z Historického ústavu AV ČR, v. v. i., a dr. Marek Šmíd, který nedávno úspěšně obhájil disertaci na Ústavu politologie FF UK v Praze.

materiálů týkajících se Československa, jež jsou uloženy ve vatikánských archivních fondech. Ty byly badatelské obci nepřístupné až do nástupu papeže Benedikta XVI. v roce 2005. Velkou pozornost věnoval především hodnocení vzniku Československa ze strany kuriálních míst, problematice vzniku Církve československé a otázce případné odluky státu od církve.

S druhým referátem na téma *Československo-vatikánské vztahy v době první republiky prizmatem dobových zpráv* vystoupil vedoucí projektu dr. Pehr, který zdůraznil zejména složitost těchto vztahů. Zatímco vatikánská diplomacie se opírala o téměř dvoutisícileté zkušenosti a tradice, diplomacie československá si musela po roce 1918 své místo teprve budovat. Do vzájemných vztahů se také promítala řada závažných problémů (např. odluka státu od církve, právo jmenování nových biskupů atd.). Spory eskalovaly v řadu potyček a konfliktů, z nichž nejznámější byla v létě 1925 takzvaná *Marmaggiho aféra*, kdy tehdejší nuncius opustil Prahu na protest proti vyvěšení husitské vlajky na Pražském hradě. Tato největší aféra paradoxně pomohla v urovnání vzájemných vztahů, které vyústily v podepsání *Modu vivendi*, jenž se stal počátkem nové éry dvoustranných vztahů. Ty se projevovaly hlavně v druhé polovině třicátých let, kdy Československá republika neúspěšně bojovala o záchranu demokratického státu a katolická církev se jednoznačně postavila na stranu československého státu.

Konkrétní dílčí aspekty nelehkých vzájemných vztahů rozebírali dr. Jindřich Dejmek z Historického ústavu AV ČR, v. v. i., dr. Luboslav Hromják z Filozofické fakulty Trnavské univerzity, dr. Zlataše Kukánová z Archivu Ministerstva zahraničních věcí a zbyvajících členové grantového týmu – dr. Šebek a dr. Šmíd.

O počátcích vzájemných vztahů hovořil dr. Dejmek v referátu *Počátky československo-vatikánských vztahů ve světle deníků a zápisků Kamila Krofty*. Přiblížil tak nelehké počátky vzájemných vztahů, kdy měl Kamil Krofta v Římě nespornou autoritu

OBĚ FOTA: LUDEK SVOBODA, AKADEMICKÝ BULLETTIN

Symposium Vatikán a Československo otevřel kardinál Miroslav Vlk (druhý zleva). Vlastní program zahájili zleva: Luboš Velek z Masarykova ústavu a Archivu AV ČR, Jaroslav Šebek z Historického ústavu AV ČR a Michal Pehr z Masarykova ústavu a Archivu AV ČR.

Účastníky semináře nejprve pozdravil arcibiskup pražský kardinál Miroslav Vlk. Všichni jistě kladně ocenili, že se v projevu přihlásil ke svému původnímu povolání historika a archiváře a zdůraznil nutnost věnovat se těmito historickým otázkám i v dnešní nelehké situaci ve vztazích mezi státem a katolickou církví.

Vlastní program zahájil vedoucí vědeckého útvaru Masarykova ústavu dr. Luboš Velek, který představil nejen grantový projekt, ale také lapidárně shrnul postavení katolické církve v procesu vzniku Československa a během existence první republiky. Dr. Helan poté v referátu *Československo-vatikánské vztahy v době první republiky* přiblížil obsah

vědce a historika. Narážel však nejen na nepochopení, ale také na neinformovanost některých církevních představitelů, kteří po první světové válce usilovali o návrat dřívějších poměrů.

Doktor Šebek v příspěvku *Politické a církevní souvislosti Marmaggiho aféry* hovořil o jejích dopadech na vzájemné vztahy, dr. Marek Šmíd se na téma T. G. Masaryk ve vatikánských archivech zabýval jednak otázkou vztahu Masaryka ke katolické víře (TGM později přestoupil k protestantismu), jednak dosud neznámé otázky hodnocení T. G. Masaryka ve vatikánských zprávách. Masaryk byl totiž zpočátku vnímán jako „kacíř“, teprve později se hodnocení jeho působení proměnilo.

Reprezentant zahraničních badatelů dr. Ľuboslav Hromják se ve svém vystoupení *Svatá stolice a Československo v kontextu pastýřského listu* zaměřil na slovenskou otázku ve vzájemných vztazích. Ta hrála významnou roli, protože katolická církev měla tradičně nejsilnější postavení právě na Slovensku. Do těchto vztahů se promítaly i složité národnostní vazby mezi jednotlivými národnostmi, a to především ve smyslu česko-slovenském, ale i ve vztahu k Maďarům.

Jako poslední referovala dr. Kukanová (*Urovnání československo-vatikánských vztahů a jmenování nového nuncia v roce 1935*). Věnovala se otázce diplomatických vztahů ve třicátých letech,

kteří vyvrcholily jmenováním posledního předválečného nuncia Rittera.

Závěrem setkání se uskutečnila diskuze, do níž se zapojila řada účastníků (např. prof. Miloš Trapl z Univerzity Palackého v Olomouci). Jednotlivé referáty bude Masarykův ústav a Archiv AV ČR publikovat v průběhu příštího roku. Na jeho konci vyjde edice diplomatického materiálu a monografická studie, která představí výsledky výzkumu nejen ve vatikánských archivech, ale i celou práci autorského kolektivu. ■

MICHAL PEHR,
Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.

*Pohled
do zaplněného sálu
kardinála Berana
v pražském
Arcibiskupském
paláci*

Ústav státu a práva AV ČR, v. v. i., vyhlašuje výběrové řízení na obsazení míst dvou výzkumných pracovníků.

Požadavky:

- ukončené vysokoškolské studium v oboru právo v magisterském studijním programu nebo vyšší (popř. ekvivalentní vzdělání získané na vysoké škole v zahraničí);
- aktivní znalost nejméně jednoho cizího jazyka;
- dlouhodobý zájem o teoretickou reflexi problémů tvorby a aplikace práva ve vnitrostátní i mezinárodní perspektivě;
- vítán je zájem o interdisciplinární přístupy ke zkoumání práva, zejména o politické, sociální či jazykové determinanty aplikace a působení práva.

Nabízíme:

- možnost podílet se na naplňování a definování výzkumných záměrů ÚSP AV ČR a jeho další činnosti a přispívat tak k celkovému rozvoji právního výzkumu v České republice a určování jeho směrů;
- podporu výzkumné, publikační, přednáškové a další relevantní činnosti výzkumného pracovníka;
- podporu mezinárodní spolupráce a výměně vycházející z iniciativy výzkumného pracovníka;
- odměňování podle platných předpisů AV ČR v závislosti na dosaženém kvalifikačním stupni; příspěvek na stravování a příspěvky ze sociálního fondu.

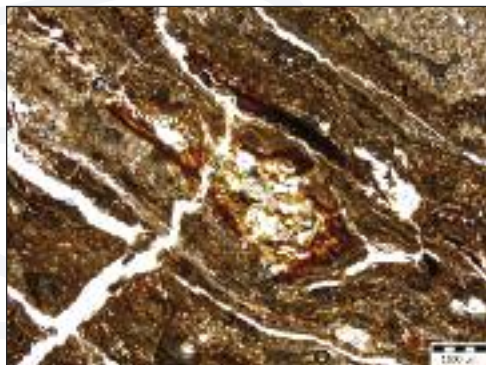
Podávání přihlášek:

Přihlášky do výběrového řízení přijímá sekretariát ÚSP AV ČR na adrese Národní 18, 116 00 Praha 1, anebo na elektronické adrese ilaw@ilaw.cas.cz, a to do 31. 12. 2009 včetně.

K přihlášce přiložte strukturovaný životopis s údaji o úrovni jazykových znalostí, stručný motivační dopis, doklad o dosaženém vzdělání (postačí neověřená kopie) a případně přehled dosavadní profesní, publikační, pedagogické, přednáškové a jiné relevantní činnosti.

GEOARCHEOLOGIE

A JEJÍ POTENCIÁL

Lokalita Padovec v Brně, mikro fotografie z polarizačního mikroskopu. Pohled na mikrostratigrafii smíšené organické hmoty, která v minulosti sloužila jako výplň stěn obilné jámy zabraňující přístupu vlhkosti a chladu k uskladňovanému obilí.

V posledních letech má zelenou vše, co má předponu enviro- nebo je mezioborové. Háček je ale v tom, že mezioborová spolupráce vyžaduje dlouhodobou komunikaci na vysoké úrovni a tzv. „zabřednutí“ do metodiky natolik, aby spolupracující kolegové měli jasnou představu, co každý z oborů může nabídnout či naopak jaká mají omezení. V našem případě bychom se rádi pokusili představit přístup geoarcheologický.

Jde o mezioborovou disciplínu, která využívá znalosti archeologie a geologie. V českém prostředí je třeba doplnit také třetí obor – geomorfologii. V některých zemích to ale neplatí. Geoarcheologie začala vznikat v 80. letech 20. století v USA, o něco později ve Velké Británii; rychlý rozvoj zažívá především v posledním desetiletí. V Británii a v USA je obor geomorfologie a geologie chápán mnohem spjištěji než u nás. Geologové (či přímo studenti geoarcheologie) zabývající se nejmladším úsekem historie Země svá studia začínají geografii. Získávají znalosti o geologické stavbě a zároveň o geomorfologických aspektech vývoje krajiny.

Vratme se ke geoarcheologii, tedy ke kombinovanému studiu geologických, resp. geomorfologických a archeologických prvků v paměťovém záznamu krajiny – ve vrstvách hlíny, sutí, rašeliny... Kombinaci lze vztáhnout též na nejrůznější dílčí disciplíny, jež doplňují mozaiku námi daných rekonstrukcí; zpravidla se snažíme o vytváření modelů fosilních či recentních systémů přírodního i kulturního prostředí. Jinými slovy jde o zachycení interakce člověka a přírody: člověk ovlivňuje krajinu, krajina člověka. Je to nepřetržitý a spleťový kolotoč a pochopit pravidla roztáčení a důsledků není jednoduché a ani možné beze zbytku. Dílčími obory, o nichž jsme se zmínili výše, jsou zejména palynologie, dendrochronologie, paleobotanika, malakologie a ichnologie. Právě ichnologie (studium biogenního přepracování hornin) je specializací druhého z autorů tohoto příspěvku; zdá se, že je toho času jediným ichnologem ve světě, který se snaží o soustavnější spolupráci s archeology, mj. i s egyptology. Nepochybně významnější je však spolupráce zaměřená sedimentologicky a obecně geologicky. Tu rozvíjí už několik let první autorka článku. Následující případové studie jsou jen malým výsekem z jejich dosavadních zkušeností...

Technologická dovednost skrytá v podlaze měšťanského sklípku

Moji přátelé archeologové ze společnosti Archaia Brno, o. p. s., patří mezi přesvědčené zastávce mezi-

oborového geoarcheologického přístupu. Požádali mě o názor na podivné šedé mazlavé sedimenty různých odstínů. Lokalita, kterou právě studovali, se nachází v městečku Tišnov. Leží na svahu a již letmé nahlédnutí do geologické mapy dává tušit, že v podloží budou tercierní mořské vápnnité jíly – slínovce. Při obhlídce lokality mě zaujala jedna podivnost. Hned nad jíly byla poměrně málo zřetelná vrstvička písku a nad ní nezřetelně laminované sedimenty. Šlo jen o pár centimetrů; musela jsem si kleknout do bláta, abych si toho všimla. Odebrala jsem vzorek pro studium mikrostratigrafie, což je metoda, při níž je vzorek odejmut tak, aby se nepoškodila jeho vnitřní struktura, vysušen a následně ve vakuu impregnován pryskyřicí. Ze vzorku se uřízne tenký plátek, který se pak nalepí na sklíčko a vyrobí se do tloušťky třiceti mikronů tak, abychom jej mohli pozorovat v polarizačním mikroskopu. Archeologům jsem vysvětlila, že z mikrostratigrafického studia zjistím, co způsobuje onu nezřetelnou vrstevnatost. Poznám složení klastického materiálu, tedy různých větších hominových a minerálních zrn, a jeho kontakty s okolním jemnozrnným materiálem (matrix). Texturní prvky v matrix a zvětrání klastické složky prozradí něco o druhotném ovlivnění materiálu chemickými procesy, které se uskutečnily po jeho uložení. Velikost a tvar pórů napoví, jak byl materiál po usazení mechanicky ovlivňován. Archeologové mi na oplátku vysvětlili, že jsem pravděpodobně našla podlahu nějaké polozahloubené středověké komory, jejíž účel není z archeologických nálezů zřejmý. Může se jednat nejspíše o sklípek nějakého měšťanského domu. Z výsledků rozboru odebraného materiálu bylo zřejmé, že opravdu šlo o podlahu nějaké komory. Mikrostratigrafie byla ale složitější, než se původně zdálo; výsledky byly překvapivé... Majitelé komory zřejmě rychle zjistili, jaké jsou vlastnosti tercierních slínovců, a podlahu, aby se na ní nedržela voda, hezky vysypali pískem z nedaleké nivy řeky Svatky. Na tuto drenážní vrstvu potom nasypali spraš smíchanou s popelem. Dokazují to mikroskopické uhličky a krásně vyvinuté krystaly vivianitu – minerálu,

kteřý vzniká v redukčním prostředí a jenž musí mít k dispozici dostatek železa a fosforu. Tato druhá vrstva pravděpodobně zamezovala vztlínání vlhkosti. Nad ní se ovšem nachází ještě další vrstva, tentokrát popel smíchaný s organickou hmotou. Při konzultaci s archeology o typu organiky, která by mohla být v takovém prostoru uskladněna, jsme se dohodli na vypracování fytolitové analýzy. Ta ukázala, že jde o trávu. Seno se ale v zahluubených komorách nikdy neuskładňovalo a žádné doklady o přítomnosti exkrementů nějakého zvířete (které by dokládaly, že jde o podestýlku) jsme nenašli. Tráva či seno byly do komory položeny zřejmě proto, aby se k uskladněnému materiálu nedostala voda, chlad a aby se nerozobil. Nad těmito přípravnými vrstvami je laminovaný sediment, který je strukturován podlouhlými póry vznikajícími při dlouhodobém opakovaném stlačování jílovitého materiálu. Mikrouhlíky, které se nacházejí v tomto jinak vytřídněném vrstevnatém materiálu, se do této vrstvy dostaly na podrážkách člověka, jenž do „sklípečku“ chodil pro uskladněné věci. Zda se jednalo o víno, zeleninu či cokoli jiného, už bohužel nevíme. Současná zjištění nicméně poskytují zajímavou informaci o způsobu přípravy středověkého podzemního skladiště.

Bažina v centru Brna

Dne 1. ledna 2006, kdy bylo Brno po ránu přikryté krásnou sněhovou pokrývkou, která ještě nestačila roztát, „nastal“ pravý moment, aby archeologové pracující na záchranném výzkumu zavolali geologa a podělili se s ním o skutečnost, že v samém centru Brna na Ná-

VŠECHNA FOTA: LENKA LISÁ, ARCHIV GLÚ AV ČR

městí Svobody se staví kašna... Odkryl se krásný profil, který se ovšem musí prostudovat ještě ten samý den, nebo již bude pozdě. Vlastně běžná situace...

Profily odkryté v samém centru středověkého Brna jsou vždy vzrušující a neopakovatelné. Tentokrát jsem viděla na první pohled monotónní tmavé vrstvy asi dvoumetrového profilu navzájem oddělené vrypy špachtlí, jak je provedli krátce předtím archeologové. Jako by už bylo všechno předem připravené pro geologickou interpretaci. To je jedna z věcí, kterou nemám na spolupráci s archeology ráda, ale zároveň chápu, jak pro ně samotné je důležitá: označovat si rýhami hranice vrstev, které již rozpoznali. Je to velice sugestivní a co již jednou takto označí, je dáno jako fakt a většinou je v této fázi výzkumu již neměnné. Jako geoložka podvědomě tyto hranice akceptuji, což může mou interpretaci dost ovlivnit.

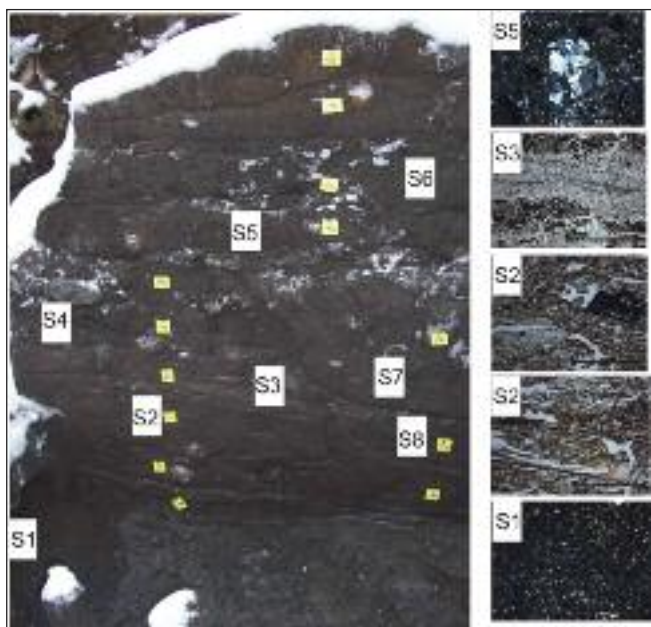
Zpět k profilu. Podle čeho byly určeny některé z „daných“ vrstev, mi někde bylo zřejmé, jinde ne. Vzorky pro mikromorfologickou analýzu jsem ale odebrala podle nich. V rozboru jsem pokračovala v laboratoři. Podle mikrostratigrafie se nejspodnější část profilu vyvíjela ve velmi vlhkém prostředí, v prostoru menší terénní prohlubně zarostlé vegetací. Tedy bažinka přímo v centru náměstí v době, kdy bylo Brno postupně osídlováno... Svědčila pro ni přítomnost kousků rákosí napadených na okraj sníženiny a laminace dosvědčující přemístování prachovitopísčitého materiálu směrem do středu prohlubně. Mladší vzorky ukazovaly, že prohlubeň s bažinkou vysychala či ji lidé cíleně vysoušeli. Mizí přítomnost organické hmoty a intenzivněji se začíná projevovat přítomnost člověka. Nejprve jen opálenými kostmi a úlomky keramiky. V blízkosti sníženiny byla pravděpodobně skládka, která byla čas od času zapálena. Déšť přirozeně splavil opálené úlomky odpadu směrem do sníženiny a postupně ji tak zaplňoval. Ve vyšších částech profilu začíná být markantní přínos cizorodého materiálu, a to jak změnou ve vrstevnatosti, tak v původu materiálu. Nerovný a bažinatý povrch v centru města se tak dílem člověka proměnil v zarovnanou a vysušenou plochu, po které denně projdou tisíce Brňanů, aniž by si nedávnou přírodní historii tohoto místa uvědomovali.

LENKA LISÁ, RADEK MIKULÁŠ,
Geologický ústav AV ČR, v. v. i.

←
Lokalita U Sedmi švábů. Po demolici domu byla exponována plocha podloží s relikty fosilních půd a koluvií.

Archeolog Mirek Dejmál vysvětluje archeologickou situaci v lokalitě Veselí na Moravě, kde bylo objeveno středověké dřevěné předhradí.

Fotografie archeologického profilu na náměstí Svobody v Brně se zvětšenými výřezy; mikrostratigrafie jednotlivých vrstev podává celkový obraz o postupném zvyšujícím se antropogenním ovlivnění této části náměstí a totální změně vzhledu krajiny.

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV V PRAZE SLAVÍ 90. VÝROČÍ ZALOŽENÍ

Archeologický ústav byl založen jako Státní archeologický ústav v Praze výnosem ministerstva školství a národní osvěty dne 12. listopadu 1919. Prvními organizačními kroky byl pověřen přední český archeolog a slavista Lubor Niederle, který se stal rovněž jeho prvním ředitelem (1919–1924). Podařilo se mu překonat snahy o zřízení archeologické ústřední instituce jako odnože památkové péče a prosadil svou vlastní koncepci vědeckého pracoviště, které se zabývá základním výzkumem a přináší všestranné poznatky o jednotlivých vývojových etapách pravěké a raně středověké společnosti.

Niederle kladl důraz na studium ekonomické problematiky, jejíž nedílnou součástí bylo zapojení se do mezinárodní spolupráce. Na pracovišti chtěl soustředit evidenci nálezů a ve spolupráci s muzei měl ústav zajišťovat ochranu archeologických památek jak teoreticky, tak prakticky, prováděním záchranných výzkumů. Ústav se měl stát ústřední institucí koordinující veškerou archeologickou činnost v českých zemích a na Slovensku. V podmínkách zásadně se lišících od Niederlových ideálů zahájilo pracoviště činnost s velmi omezeným počtem zaměstnanců. Jeho prvním sídlem byly skromné prostory ve Strahovském klášteře, v dalších letech své působíště několikrát změnil: Lobkovický palác ve Vlašské ulici v Praze (1930), dům Na Újezdě č. p. 424 v Praze (1950) a konečně Letenská ulice v Praze (1951). I v poměrně neutěšených provozních podmínkách pracovníci realizovali první rozsáhlé projekty. V ústavu se prosadila myšlenka na založení antického oddělení. Pozdější profesor Karlovy univerzity, filolog a epigrafik Antonín Salač realizoval v letech 1923–1927 výkopy v Řecku a Malé Asii. Z této doby pocházejí i cenné akvizice ústavní knihovny tematicky spojené se Středomořím a antikou. Lubora Niederla zřejmě podoba a možnosti nové instituce nespokojovaly, a proto na svou funkci v roce 1924 rezignoval. Na jeho místo nastoupil Karel Buchtela, ovšem situace ústavu zůstávala obdobná. Přesto v té době započaly další významné projekty – především výzkum Pražského hradu, zahájený dne 4. června 1925, který bez přerušení trvá dodnes. V letech 1928–1974 jej vedl Ivan Borkovský, považovaný za otce české archeologie středověku. Další důležité výzkumy probíhaly jak v Čechách, tak na Moravě a na Slovensku. Stále ovšem přetrvával naprostý nedostatek kvalifikovaných pracovníků, takže byli zaměstnáváni i soukromí sběratelé. Za daných podmínek se velmi neschodily nové postupy v metodice terénního výzkumu a v jeho dokumentaci, které by odpovídaly evropské úrovni. Ke zlepšení došlo až na konci 30. let díky teoreticky i prakticky dobře vyškoleným novým absolventům univerzity. Podle dobových materiálů ovšem těmto novým trendům nebyl stá-

vající ředitel nakloněn a po kratší kampani na jeho místo usedl, těsně před německou okupací v roce 1939, pozdější místopředseda Akademie věd Jaroslav Böhm. Po odtržení pohraničí nechal zřídit samostatný německý archeologický ústav v Teplicích; činnost pražského byla omezována a podléhala německému doзору. Böhm sem dosadil německé badatele a 29. července 1942 byla výnosem ministerstva školství a národní osvěty zřízena v Brně moravská odbočka, jejíž vedení převzal tehdejší německý ředitel moravského Zemského muzea v Brně K. Hucke. I za podmínek okupace – pod záminkou záchranných akcí – bylo prozkoumáno několik slovanských lokalit. Pokračovala práce na soupisech archeologických památek v muzeích a jiných sbírkách, budoval se archiv a knihovna ústavu. Složitou situaci za války velmi dobře ilustruje také ideologická objednávka publikace (*Ist Böhmen-Mähren die Urheimat der Tschechen?*), která mohla zneužít archeologické bádání ve svém důsledku pro milióny obyvatel až smrtelně nebezpečně.

Po válce dochází k novému rozmachu. Generace, jejímž představitelem byl Jaroslav Böhm, již nenazírala archeologii jako vědu sloužící jen k časovému, případně kulturnímu zařazení hmotných pramenů, ale snažila se tyto prameny historicky interpretovat. Prosazovala koncepci tematicky souvisejících terénních výzkumů, které by umožnily hlubší poznání zvolené problematiky. Pozornost se soustředila především na slovanskou problematiku (dolní tok řek Dyje a Moravy a ve středních Čechách). Přínosem byly každoročně konané celostátní konference. V této době vznikly i regionální expozitury Archeologického ústavu v Mostě a Plzni, které se staly významnými centry archeo-

FOTO: ARCHIV ARÚ PRAHA

logického bádání v Čechách. S novými poznatky z oboru archeologie se mohla veřejnost seznamovat prostřednictvím periodik *Informační služba* a od roku 1949 díky časopisu *Archeologické rozhledy*. Byly také projektovány nové zahraniční expedice. Plánovaný výzkum v Albánii se nakonec z politických důvodů ne-realizoval, naopak se uskutečnila úspěšná výzkumná expedice do Mongolska v letech 1959–1960.

Po smrti Jaroslava Böhma v roce 1962 převzal vedení ústavu Jan Filip. Za 12 let jeho působení realizoval ústav dvě mezinárodní akce vrcholného významu. V roce 1963 ji představovala mimořádně úspěšná putovní výstava *Velká Morava* a v roce 1966 *VII. mezinárodní kongres unie věd prehistorických a protohistorických* v Praze. K tomuto datu bylo i nově rekonstruováno sídlo ústavu v Letenské ulici a zřízena knihovna v 1. patře. V roce 1975 se stal ředitelem Archeologického ústavu Josef Poulík, dosavadní vedoucí brněnské pobočky Archeologického ústavu. Za jeho vedení se nejprve ředitelství ústavu přemístilo do Brna, pražské pracoviště řídil Miroslav Richter. V roce 1983 se pak ústav rozdělil na dva. Jedním z hlavních počínů tohoto období bylo na dlouhou dobu poslední zpracování syntézy o českém pravěku, která vyšla v roce 1978.

Změny roku 1989 vynesly na post ředitele Evžena Neustupného, jenž se zasloužil o kvalitní základ vybavení počítačovou a přístrojovou technikou. Počátek 90. let zároveň přinesl drastické snížení počtu zaměstnanců ústavu, delimitaci plzeňské i mostecké expozitury do jiných resortů a také velmi citelné restriktce finanční. Tento negativní trend se postupně zbrzdil a ve druhé polovině 90. let, již za ředitelování Petra Sommera (1993–1999), se podařilo dosáhnout rekonstrukce širokého spektra aktivit. Završením a zásadním výstupem tohoto desetiletí byla mezinárodní výstava *Europas Mitte um 1000*, jejíž instalace na Pražském hradě v roce 2002 byla rozhodujícím dílem umožněna právě úsilím našeho pracoviště.

Rok 2002 představoval ovšem také nejobtížnější časový úsek v historii ústavu. Hlavní budova v Letenské ulici byla srpnovou povodní zaplavena do výše tří metrů. Povodeň zasáhla veškeré přízemní prostory, kde byly v té době soustředěny knižní fondy, neboť právě probíhala rekonstrukce knihovny, a které čítaly téměř

70 000 svazků. Zničeno bylo i nové zařízení knihovny, značná část publikační produkce ústavu posledních 15 let, neočekávaná výše hladiny vody zasáhla i částečně evakuované archivy plánů a negativů a dokumentaci shromažďovanou déle než jedno století. Celkově dosáhl rozsah škod asi 118 milionů Kč (viz *AB 9/2002*). Historická a vědecká hodnota ztrát není ale finančními měřítky vyčíslitelná. Na stranu druhou katastrofa ukázala, jak pozitivní vztah mají k pracovišti jeho zaměstnanci i další jednotlivci a instituce. Míra pomoci, jak bezprostřední při odstraňování destrukcí, tak následná materiální a finanční z České republiky i desítek zemí z celého světa, umožnila ústavu v průběhu následujících dvou let celkovou rekonstrukci.

Dnes je Archeologický ústav opět plně fungujícím vědeckým pracovištěm, které se orientuje na metodologii oboru a její aplikaci i v oblasti terénních aktivit, analýzy archeologických pramenů, hlubšího poznávání archeologických kultur a tvorbě modelů minulých společností. V terénním výzkumu uplatňuje jak metody archeologického odkryvu, tak nedestruktivní postupy (např. letecké snímkování, geofyzikální průzkum, povrchový průzkum), na které se v posledních letech klade vzrůstající důraz. Pro výzkum pramenů v terénu i mimo terénní kontext disponuje ústav kvalitním technickým vybavením (letadlo, geofyzikální přístroje, laboratoře na radiouhlíkové datování, archeogenetiku, antropologii, archeozoologii, paleobotaniku, konzervaci a restaurování předmětů). Integrace těchto postupů a s nimi souvisejících vědních oborů je dlouhodobým trendem činnosti pracoviště v souladu s nároky moderní archeologie. Přesvědčivý důkaz o současném vědeckém potenciálu pracoviště představuje *Archeologie pravěkých Čech (2008–2009)* – nová osmidílná syntéza českého pravěku, která například již svým rozsahem v poměru k velikosti zkoumaného území nemá ve světové archeologické literatuře ekvivalent. Ústav se též podílí na památkové ochraně archeologických pramenů jako součásti národního kulturního dědictví, a to v oblasti legislativní, informační i organizační. S touto sférou souvisí i budování centrálního archivu terénní dokumentace, v současnosti převáděného do digitální formy. Pracoviště systematicky vytváří a spravuje dnes opět největší oborovou knihovnu v ČR a zpřístupňuje její obsah odborníkům, studentům i širší veřejnosti. Současně je také největším vydavatelem odborné archeologické literatury v ČR a dvou základních oborových časopisů vedených v mezinárodních internetových vědeckých databázích. Významný podíl práce tvoří pedagogická činnost pracovníků ústavu na vysokých školách. Ve spolupráci s univerzitními pracovišti má pracoviště akreditace doktorských studijních programů v oborech archeologie a antropologie – genetika člověka.

Doufejme, že katastrofa z roku 2002 zůstane navždy tou největší tragédií v dějinách ústavu a že nebude překonána ani efekty, které generují aktivity stávající Rady vlády pro výzkum, vývoj a inovace. ■

LUBOŠ JIRÁŇ,

Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i.

**Výzkum
Pražského hradu
byl zahájen
dne 4. 6. 1925
archeologickými
výkopy a bez
přerušení trvá
dodnes.**

PŘED DVACETI LETY

Pár osobních vzpomínek

Letos uplynulo právě dvacet let od doby přetváření Akademie v duchu spontánního demokratizačního hnutí, které konečně ovládlo i celou společnost. Nad takovou dobou se již lze zamyslet, zopakovat si problémy i rozpaky, které se tehdy vyskytly, a pokusit se zhodnotit, jak se k nim přistupovalo a k jakým výsledkům přijatá řešení vedla.

Normalizační režim se sesul jako podkopaný úvoz. V Ústavu molekulární genetiky ČSAV se stejně jako jinde rozproudila shromáždění volající po zásadních změnách. Na jednom z nich vystoupil i ředitel Josef Říman, který, aniž by hájil režim, upozorňoval na jeho ochotu posilovat základní výzkum. Zde je nutno podotknout, že Josef Říman ve funkci předsedy Akademie uhájil i zvláštní rozpočtovou kapitolu pro základní výzkum. Navíc je třeba konstatovat, že se J. Říman v rámci ústavu choval férově, bránil tvůrčí aktivitu proti stranickému reglementování a účinně zasahoval proti krajnostem normalizačního režimu. Vždyť to, že Milouš Jakeš ve svém slavném proslovu, v němž zaměnil brojlery za bojlyery, uznal i podporu základního výzkumu, nebylo z jeho hlavy.

Po listopadu si mě povolal do své kanceláře na presidiu a spustil na mne vodopád svých poznámek a výčitek. Vyslechl jsem ho a potom řekl: „A teď budu mluvit já!“ a vychrlil jsem ze sebe kritiku normalizačního dvacetiletí včetně ubohého postavení Akademie. Rozešli jsme se bez hněvu a sváru.

Jako všude jinde se i na našem ústavu rozproudily diskuse, jak spravovat ústav a jak zvýšit nezávislost jednotlivých vědeckých skupin. Skupiny nezávislost dostaly. A v druhém kole se vymýšlely způsoby, jak je hodnotit, což vedlo k velké vnitroústavní řevnivosti. Hodnocení byla velice ošidná záležitost a upřímně řečeno, nevěnoval jsem mu v oné době zvláštní pozornost, neboť různé pracovní skupiny prošly tehdy nesrovnatelným vývojem, který bych rád dokumentoval na své skupině, již po otevření dveří do světa opustili hned čtyři nadějní a čerství PhDs., což by skoro zničilo i menší americký tým. Z jiných méně rozjetých skupin neodešel téměř nikdo. Bylo opravdu těžké srovnávat nestejně situace a za těchto podmínek jsem apeloval na zmírnění vnitřních tlaků a prosazoval, abychom vlastní úspěch jednotlivců i skupin měřili hlavně jejich úspěchy při získávání zahraničních grantů, které se konečně otevřely i nám. Tím se těžiště sporů přeneslo na správné místo. V tehdejší atmosféře se velmi obtížně zdůrazňoval význam koležnosti pro smysl a fungování ústavu. Objevilo se i několik odstředivých proudů, např. rozdělení ústavu nebo odchod některých do chimérické vidiny krásného jména Institute of Advanced Studies propagované bratry Pechanovými nebo Poznerovými (či Poserovými – již se na ta vzácná jména nepamatuji). Tento svým způsobem typický příklad pro onu dobu, kterou často ovládala nedomyšlenost a okamžitá hnutí mysli, jsem zažil dvakrát jako předseda první vědecké rady a později jako ředitel instituce.

Ústavní akce přerostly v celoakademické setkání ve Filozofickém ústavu a dále v plenární zasedání v Městské knihovně, jemuž předsedali stařešinové jako Jaroslav Šterzl, Pavel Oliva a další. Olivův návrh, aby jednání proběhlo v duchu starořecké bulé, skončil změť názorů – od zrušení po zachování Aka-

VŠECHNA FÓTA: MARINA HUŽVÁROVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

demie. S takovou bulé by byl spokojen možná Kleon, nikoli Perikles.

Hlavní nápor mě ještě čekal v podobě mimořádného Sněmu Akademie, na němž se sešli členové Akademie i volení zástupci ústavů, a já jsem vlastně zastupoval obojí jako člen-korespondent i jako zvolený zástupce. Členem-korespondentem jsem byl zvolen v roce 1989 v době perestrojky, kdy jsem se stal po 20 letech opět členem kolegia obecné biologie, tehdy již skoro zkonstatěného. Uvedu krátkou vzpomínku. Když na jednom zasedání kolegia přišla řeč na personální stav v biomedicinském výzkumu a já jsem se ozval, že tento stav je katastrofální, poněvadž chybí dostatečná mezigenerace vědců, byl jsem hned panem předsedou okřiknut a obviněn z oportunistu. V napjaté atmosféře zasedání vyvolané přítomností člena sekretariátu ÚV KSČ tento tehdy důležitý muž vytáhl statistiky a k všeobecnému překvapení i mému potvrdil má slova. Tuto poznámku uvádím proto, že se období perestrojky u nás neprávem zcela bagatelizuje. Skutečnost, že sama perestrojka probíhala u nás sporadicky, nedůsledně i zcela povrchně a nemohla zachránit rozklížený normalizační režim, je záležitost jiná.

Vratme se ale ke Sněmu Akademie, který se konal v atmosféře praní špinavého prádla, aniž došel k závěrům týkajících se Akademie. Valná většina akademiků mlčela, neboť k nim ještě nepřišly směrnice, kterých by se měli držet. Na závěr se konaly volby do Výboru pro řízení pracovišť Akademie, kam jsem byl též zvolen. Toto zvláštní těleso složené z „revolucionářů“ i ze starších pánů fungovalo zvláště proto, že jeho předsedou se stal Otto Wichterle, obecně uznávaná a respektovaná osobnost. Protože mě trápila otázka, co s Akademií a akademiky, obrátil jsem se různými cestami na britské „siry“ vědy. Podle Tonyho Epsteina se měl sbor akademiků zrušit. Walter Bodmer by je nechal vymřít, Michael Stoker mi poslal lístek, který znázorňoval poslední revoluci v Cambridge, jejímž cílem byl volný vstup dívek do studentských kolejí. Názory sirů se tedy různily.

Světlý okamžik znamenala návštěva předsedy Švédské akademie věd Irlinga Norbyho, kterého jsem

znal již dlouho před jeho nástupem do této zářivé funkce. Smluvili jsme si poznávací večer ohraničený dvěma body úsečky spojující hostince U Zlatého tygra a U Kocoura. Irling mě pozorně vyslechl a došel k jednoznačnému závěru: „Zachovejte vše, co se osvědčilo.“ Potvrdil tak mé pozorování, že se sbor akademiků neosvědčil, zatímco valná většina ústavů obstála, čili že musejí zůstat ve svazku Akademie. V pozdější sporu, zda součástí akademických ústavů mají být i společenskovědní obory, jsem zastával jednoznačné stanovisko: ano, neboť v původní koncepci českých myslitelů měla být Akademie národní (viz můj článek *Přírodní vědy a společnost v Přítomnosti* 1991). Vyjma významu vědy pro udržení nezávislého myšlení jsem obhajoval myšlenku reformy Akademie zevnitř, ne v duchu tehdy tak módních vše bourajících pseudo-revolučních představ (viz *Science* 260, 1746, 1993). Věřil jsem, že akademické ústavy díky svému potenciálu tento úkol zvládnou. A také zvládly.

Úsilí o modernizaci Akademie narazilo na negativní stanoviska některých vysokoškolských profesorů. Dokladem je mj. televizní diskuse, kde význam Akademie zvláště dobře hájil Antonín Kostlán. Na Akademii, kterou nazval stalinským molochem, zaútočil ze svých výšin tehdejší rektor ČVUT. Napadl i předsedu O. Wichterleho za to, že údajně kdesi na pisoáru řekl, že v případě zrušení Akademie doporučí svým kolegům emigraci. Tuto krajní možnost jakožto právo svobodných občanů jsem obhajoval v článku *ČVUT zrušit nechci*, který vyšel v *MF Dnes* (1992).

Úsilí o začlenění Akademie do naší sítě vědy a vzdělání, podepřené nespornou autoritou Otto Wichterleho, vyústilo v přijetí zákona o Akademii. Vzpomínám, jak jsem těsně před hlasováním telefonoval Pavlu Klenerovi, tehdejšímu členu České národní rady. I přes akutní infekci doprovázenou horečkou se zúčastnil a Akademii podpořil.

Při zpětném pohledu na události po listopadu 1989 neujde pozornosti zásadní fakt, že demokratizační proces v Akademii byl úspěšný a po dalších korekcích se stal základem pravidelného sněmovního jednání Akademie. Akademie tak jako jediná vytvořila bázi, na které se může rozumně přetvářet a odolávat úzkoprsým zájmům a tlakům. Nezanedbatelným prvkem úspěchu jejího přetvoření bylo vyvážené zastoupení osobností vědy z dob minulých (Wichterle, Katětov, Knapp) i nové nastupující generace vědců. Byl to – i přes některé úlety – úspěšný experiment. Mám pocit, že i na současné Sněmy by měly být více zvány osobnosti, které pro své obory něco vykonaly.

Tudy na Albertov

Po dvaceti letech se ke vzpomínkovému pochodu z Albertova přes Vyšehrad na Národní třídu vydalo několik tisíc lidí. Nechyběly kostýmy, transparenty ani pár „alegorických“ vozů.

Zároveň bych maximálně podpořil aktivitu mladých vědců, aby se připravovali na náročnější úkoly, které v budoucnosti čekají, a to cestou vědecké obce bez zkřivování ze strany plochosti denní politiky nebo hierarchismu a omezenosti státní správy.

Akademie ohromně procitla, když její otěže převzal Rudolf Zahradník, který měl ucelenou koncepci o funkci Akademie a dosti ducha i formy k jejímu prosazování. Začal – na rozdíl od jiných veřejných složek, kterými tehdy byla i ekonomie – podmínky v Akademii kultivovat, zdůrazňovat význam vědecké práce i ve vztahu ke školství a národním zájmům. Pozici srdnatě obhajoval i ve veřejných a časopiseckých polemikách, nebál se konfrontace s tehdejšími předsedou vlády Václavem Klausem a současně dodával ducha i vedením ústavů. Rád vzpomínám na jeho polední návštěvy naší instituce, kdy Rudolf obědvající svou oblíbenou obloženou housku se zájmem, kritičností i pochopením vyslechl mé úvahy o práci

a problémech ústavu. Jak v jeho duchu Akademie pokračovala, necht' kriticky vypíše jiní. Jen mám pocit, že se tento duch stejně jako kritičnost i fundovaná sebedůvěra pomalu vytrácely. Co určitě zůstalo, je květnatá elokvence, v současnosti tak zakořeněná v našem mediálním a veřejném životě. ■

JAN SVOBODA,
Ústav molekulární genetiky AV ČR, v. v. i.

FOTO: ARCHIV AUTORKY

QUO VADIS, ANATOMIA?

Podzim bývá rušný snad pro anatomy celého světa. Přicházejí noví studenti a anatomové je učí novým studijním návykům. U studentů medicíny se setkáváme se vzorkem intelektuální elity populace, mladými lidmi, kteří stojí těsně za velkou křižovatkou – volbou studia i případného povolání.

Každý rok si kladu stejné otázky. Jak to, že zájem o tak podhodnocenou profesi neupadá? Mají promyšlenou další perspektivu hlavně děvčata, která budou mít kvalifikaci dokončenou těsně kolem třicítky, když vše dobře půjde?

Dobře si pamatuji své téměř naivní postoje a tuším, že právě v odvaze riskovat je síla i naděje mládí. Jako učitelka cítím i zodpovědnost v přístupu k těmto ještě povětšinou vnímavým jedincům. A v rámci třisemestrové výuky anatomie na naší fakultě mám obvykle nemalý prostor působení. Všimla jsem si za víc než deset let praxe, jak přínosné je pro výuku sama se učit a poznávat nové věci. Zní to banálně, pro mě je to ale cenný prožitek. Patřila jsem spíš k průměrným studentům. Neustálé opakování vlastně téhož po čase smaže vzpomínky na léta úporné dřiny, na hodiny soustředěného studia. Takže: ačkoli jsem byla dříve nakloněna zejména výuce a práci vědeckou jsem respektovala jako položku vyžadovanou, nikoli spontánní, dnes jsem bytostně přesvědčená, že bez ní vlastně nelze jako vysokoškolský pedagog dlouhodobě prospívat.

Smyčka se ale uzavírá. Snad žádný preklinický obor není na zkoušení a výuku tak náročný jako právě anatomie. Je to dáno i tím, že se setkáváme se studenty „čerstvými“, které učíme nejen

vlastní látku, ale právě i adaptaci na někdy až extrémní nároky. Času ani sil tedy není nazbyt. Druhým koncem provazu je fakt, že anatomie makroskopická je jako obor – omlouvám se za vlastní názor – už vlastně uzavřená disciplína. Těžko lze publikovat v časopise s impaktovaným faktorem téma, které nemá zásadní oporu v jiných disciplínách. A většina kliniků i projektů se bez naší participace také docela dobře obejde.

Zvláštní druh strnulosti se vznášá nad královnou, která pro pýchu měla dlouhá desetiletí důvod. Sama jsem zvědavá, kudy se její cesta bude ubírat dál. Vydala jsem se dobrodružně hledat věci prostému oku skryté a zatím užasle propojuji disciplíny, které k sobě vlastně sestersky patří: totiž anatomii s histologií. Tím se aspoň pro mě řeší část problému, směr dalšího samostudia. Co ale zůstává, jsou alarmující otazníky. Jak zaujmout dlouhodobě studenty tak, aby byli ochotni, byť ojedinele, spojit své profesní vize s výukou anatomie? Jak zajistit trvale udržitelný růst kvalifikovaných sil v oboru? Myslím, že jde o velké téma nejen k diskusi. ■

LADA EBERLOVÁ,
Lékařská fakulta UK Praha v Plzni

DE SCIENTIA ET HUMANITATE OPTIME MERITIS

Čestnou medaili *De scientia et humanitate optime meritis* převzali prof. Terence G. Langdon (3. listopadu 2009) a prof. Erazim Kohák (18. listopadu 2009).

Profesor **Terence G. Langdon** působí od roku 1974 na University of Southern California a je světově uznávaný expert v oboru materiálových věd. V období 1996–2009 jej ISI (Institute of Scientific Information) hodnotil jako druhého nejcitovanějšího autora na světě v oboru materiálových věd. Je autorem či spoluautorem 1023 vědeckých prací, více jak 700 jeho prací publikovaných v renomovaných časopisech bylo více než 6000krát citováno. Současná hodnota jeho h-indexu je 72. Významnou měrou přispěl k rozvoji poznatků o podstatě strukturálních a deformačních procesů v kovových polykrystalických materiálech. Ke světovému prvenství patří jeho originální výsledky studia struktury a vlastností hranic zrn polykrystalů a mechanismů plastické deformace kovů a slitin za podmínek creepu a superplasticity při zvýšených a vysokých teplotách.

S Ústavem fyziky materiálů AV ČR, v. v. i. (dřívějším Ústavem fyzikální metalurgie ČSAV) v Brně profesor Langdon spolupracuje již více než 30 let, zejména v oblasti společného systematického studia mechanismů plastické deformace kovových materiálů a kompozitů.

Profesor Langdon sleduje situaci, v níž se AV ČR v současné době nachází. Veden obavami o osud této instituce, zaslal nedáv-

no dopis jejímu předsedovi, ve kterém oceňuje vědecké výsledky dosažené pracovišti AV ČR a vyjadřuje Akademii svou podporu. (Plné znění laudatia viz <http://abicko.avcr.cz>.)

z laudatia VÁCLAVA SKLENIČKY

Významný český filozof prof. **Erazim Kohák** převzal nejvyšší ocenění AV ČR za mimořádné zásluhy o vědu, vzdělanost, kulturu a věci veřejné. Po studiu na Yale University, kde absolvoval obory filozofie a religionistiky, působil od počátku šedesátých let na bostonské univerzitě. Po roce 1989 se vrátil do České republiky, aby napomohl vědecké i veřejné artikulaci a prezentaci hodnot demokracie, spravedlnosti a občanství. Zásadně se podílel na opětovném etablování české filozofie po roce 1989. V českém prostředí spolupracuje především s pracovníky Filosofického ústavu AV ČR, v. v. i., a Filosofické fakulty UK v Praze. V tomto kontextu se dlouhodobě významným způsobem podílí na činnostech v oblastech morální, politické a fenomenologické filozofie. Prof. Kohák je významným filozofem, který ovlivňuje dění v České republice, USA i dalších zemích. Je autorem mj. publikací *Jan Patočka: filosofický životopis, Krize rozumu a přirozený svět, Člověk, dobro, a zlo, Zelená svatozář, Kapitoly z ekologické etiky* atd.

red

OBĚ FOTO: ZDENĚK TICHÝ, KNAV

ČESTNÁ MEDAILE ZA ZÁSLUHY O AKADEMII VĚD ČR

Čestnou medaili *Za zásluhy o Akademii věd ČR* převzala dne 25. listopadu 2009 **Božena Šlégllová** za mimořádné aktivity v oblasti organizování vědy a zajišťování infrastruktury výzkumu a vývoje.

Paní Božena Šlégllová pracovala od roku 1962 v bývalém Úřadu prezidia ČSAV, kde úspěšně vykonávala organizačně-administrativní funkce v různých útvarech sekretariátu prezidia, v úctárně provozního odboru Ústřední správy pracovišť ČSAV a v oddělení Interkosmos SÚJV Dubna. V roce 1992 byla jako jedna z nejschopnějších a nejkoušnějších pracovníků jmenována do funkce vedoucí sekretariátu posledního předsedy ČSAV akademika O. Wichterleho. Vedením sekretariátu byla pověřena i v nově vzniklé AV ČR, kde pracovala dalších 17 let ke spokojenosti R. Zahradníka, H. Illnerové, V. Pače-

sa, J. Drahoše. Organizačně-administrativní dimenze své funkce výrazně překročila zejména schopností navazovat dobré vztahy s představiteli i dalšími pracovníky státních orgánů, vysokých škol a ostatních institucí, jejichž spolupráce a pomoc byly pro AV ČR významné. Díky těmto výjimečným kvalitám přímo i nepřímo přispěla k úspěšnému řešení řady problémů, jimž AV ČR čelila.

red

FOTO: STANISLAVA KYSELOVÁ, AB

Informace z 10. zasedání Akademické rady AV ČR dne 10. listopadu 2009

Akademická rada se zabývala těmito nejdůležitějšími záležitostmi:

Projednala podklady pro XXXV. zasedání Akademického sněmu AV ČR 15. prosince 2009

- Seznam kandidátů pro doplňovací volbu členů Vědecké rady AV ČR pro funkční období 2009–2013;
- Zprávu o činnosti Akademické rady Akademie věd České republiky za období od XXXIV. zasedání Akademického sněmu AV ČR;
- Zprávu o ekonomické situaci Akademie věd České republiky a návrh jejího rozpočtu na rok 2010.

Schválila

- úkony navržené Majetkovou komisí AV ČR ve věci nakládání s nemovitým majetkem dle zápisu z jejího 7. zasedání, konaného dne 3. listopadu 2009 a přidělení služebních a startovacích bytů dle zápisu ze 3. zasedání Bytové komise AV ČR konaného dne 22. října 2009.

Souhlasila

- s odborným partnerstvím AV ČR na projektu Čistá věda.

Jmenovala

- Mgr. et Mgr. Kláru Plecitou, Ph.D., předsedkyní Dozorčí rady Národohospodářského ústavu AV ČR, v. v. i., s účinností od 1. ledna 2010 na pětileté funkční období, tj. do 31. prosince 2014,
- Ing. Petra Bobáka, CSc., členem Dozorčí rady Národohospodářského ústavu AV ČR, v. v. i., s účinností od 1. ledna 2010 na pětileté funkční období, tj. do 31. prosince 2014,
- PhDr. Jiřího Beneše předsedou Dozorčí rady Ústavu státu a práva AV ČR, v. v. i., s účinností od 1. ledna 2010 na pětileté funkční období, tj. do 31. prosince 2014,
- PhDr. Jarmilu Čermákovou místopředsedkyní Dozorčí rady Ústavu státu a práva AV ČR, v. v. i., od 11. listopadu 2009 na pětileté funkční období, tj. do 10. listopadu 2014,
- Ing. Petra Bobáka, CSc., členem Dozorčí rady Ústavu státu a práva AV ČR, v. v. i., s účinností od 1. ledna 2010 na pětileté funkční období, tj. do 31. prosince 2014,
- Mgr. et Mgr. Kláru Plecitou, Ph.D., předsedkyní Dozorčí rady Archeologického ústavu AV ČR, Praha, v. v. i., s účinností od 1. ledna 2010 na pětileté funkční období, tj. do 31. prosince 2014,

- PhDr. Jiřího Beneše předsedou Dozorčí rady Historického ústavu AV ČR, v. v. i., s účinností od 1. ledna 2010 na pětileté funkční období, tj. do 31. prosince 2014,

- Mgr. et Mgr. Kláru Plecitou, Ph.D., členkou Dozorčí rady Ústavu dějin umění AV ČR, v. v. i., s účinností od 1. ledna 2010 na pětileté funkční období, tj. do 31. prosince 2014,

- PhDr. Jiřího Beneše předsedou Dozorčí rady Slovanského ústavu AV ČR, v. v. i., s účinností od 1. ledna 2010 na pětileté funkční období, tj. do 31. prosince 2014,

- PhDr. Jiřího Beneše předsedou Dozorčí rady Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i., s účinností od 1. ledna 2010 na pětileté funkční období, tj. do 31. prosince 2014.

Doporučila předsedovi AV ČR,

- aby udělil čestnou medaili *De scientia et humanitate optime meritis* prof. Erazimu Kohákovi, Ph.D. (Filosofický ústav AV ČR, v. v. i.),

- aby udělil čestnou oborovou medaili Ernsta Macha za zásluhy ve fyzikálních vědách Ing. Vratislavu Kafkovi, DrSc. (Ústav teoretické a aplikované mechaniky AV ČR, v. v. i.),

- aby udělil čestnou oborovou medaili Františka Křížíka za zásluhy v oblasti technických věd a za realizaci výsledků vědeckého výzkumu

- prof. Ing. Ondřeji Fischerovi, DrSc. (Ústav teoretické a aplikované mechaniky AV ČR, v. v. i.),

- prof. Ing. Ladislavu Frýbovi, DrSc., Dr. h. c. (Ústav teoretické a aplikované mechaniky AV ČR, v. v. i.),

- aby udělil čestnou oborovou medaili Gregora Johanna Mendela za zásluhy v biologických vědách prof. Davidu L. Baltimorovi, Ph.D. (California Institute of Technology, USA),

- aby udělil čestnou medaili Vojtěcha Náprstka za zásluhy v popularizaci vědy RNDr. Františku Kotlabovi, CSc. (Botanický ústav AV ČR, v. v. i.),

- aby udělil čestnou medaili Za zásluhy o Akademii věd České republiky Boženě Šléglové (Kancelář AV ČR).

Vzala na vědomí

- zprávy o výsledcích kontroly a o opatřeních k nápravě zjištěných nedostatků v Ústavu fyziky materiálů AV ČR, v. v. i., a v Biofyzikálním ústavu AV ČR, v. v. i.

Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i., Kabinet studia jazyků

Chystáte se na studijní pobyt, konferenci nebo jinou formu služební cesty do zahraničí? Připravili jsme pro Vás opět intenzivní, tzv. předvýjezdové kurzy angličtiny, němčiny a francouzštiny v týdnu od **25. 1.** do **29. 1. 2010.**

Uzávěrka přihlášek je 15. 1. 2010 (nebo do plného obsazení kurzů).

Rozřazovací test bude zadán všem při zahájení kurzu **25. 1. 2010.**

Bližší informace i přihlášku ke stažení naleznete na našich internetových stránkách www.langdpt.cas.cz.

Informace z 247. zasedání Rady pro výzkum, experimentální vývoj a inovace dne 13. listopadu 2009

ZÁVAŽNÉ PROJEDNÁVANÉ BODY A ZÁVĚRY ZE ZASEDÁNÍ

Stanovisko Rady k materiálu ředitele sekretariátu RVVI dr. M. Blažky Předsednictvo Rady se rozhodlo zveřejnit na webu článek sekretáře Rady s názvem *Reforma systému výzkumu, vývoje a inovací – a jak dále?*, který navazuje na předchozí články, věnované tomuto tématu. Na příspěvek reagovalo několik osobností a institucí, které požádaly o projednání stanoviska k tomuto článku v Radě. AV ČR navrhla tedy zařadit na 247. zasedání RVVI nový bod programu – Stanovisko Rady k materiálu ředitele sekretariátu RVVI dr. M. Blažky. Rada uložila předsednictvu Rady článek projednat se zástupci AV ČR a předložit ho s případnými úpravami na 248. zasedání Rady dne 11. prosince 2009. Článek byl stažen z webových stránek Rady až do projednání na 248. zasedání Rady.

Principy přípravy návrhu výdajů státního rozpočtu na výzkum, experimentální vývoj a inovace na rok 2011 a střednědobého výhledu na léta 2012 a 2013

Jednomyslné prohlášení vlády ze dne 5. 10. 2009 o rozpočtovém limitu AV ČR pro roky 2011 a 2012 (*Rozpočtový limit pro kapitolu Akademie věd pro roky 2011 a 2012 bude upřesněn s cílem nesnižovat podíl finančních prostředků pro Akademii věd a její ústavy za předpokladu přijetí odpovídajících celkových transformačních opatření v oblasti vědy a výzkumu v ČR.*) se dotýká dvou úkolů Rady stanovené zákonem, a to návrhu výdajů SR VaVal na rok 2011–2013 a aktualizace Národní politiky VaVal ČR. Zásadní problém pro přípravu rozpočtu je v přístupu k interpretaci údajů, zejména k prostředkům ze strukturálních fondů. Variantně jsou zpracovány oba přístupy, a to:

1. ve var. A jsou prostředky uvedené v zákoně o státním rozpočtu ČR jako výdaje kryté příjmy z EU výdaji státního rozpočtu na výzkum, experimentální vývoj a inovace a jako takové budou uvedeny v souladu s novelizovaným zákonem č. 130/2002 Sb. v návrhu předkládaném v květnu 2010 Radou vlády;

2. ve var B nejsou prostředky uvedené v zákoně o státním rozpočtu ČR jako výdaje kryté příjmy z EU považovány za výdaje státního rozpočtu na výzkum, experimentální vývoj a inovace. Tento přístup, pokud by byl právně i věcně potvrzen, by ve svém důsledku znamenal v principu tři zcela zásadní změny popsané v materiálu B5.

Rada uložila předsednictvu rozhodnout o variantě A nebo B podle odpovědi ministra financí na dopis 1. místopředsedkyně Rady ministryně dr. M. Kopicové ze dne 6. listopadu 2009, v kterém žádá ministra Ing. E. Janotu o vysvětlení problematiky financování AV ČR v dalších letech. Rozhodnutí předsednictva Rady bude předloženo na prosincovém zasedání Rady jako *Směrnice pro přípravu rozpočtu na rok 2011 s výhledem na léta 2012 a 2013.*

Výzva k podávání návrhů na členy Vědecké rady GA ČR a Výzkumné rady TA ČR

Předseda GA ČR požádal Radu o zahájení nominace a výběru členů Vědecké rady, která je koncepčním orgánem GA ČR, jenž

podle zákona č. 130/2002 Sb. zejména navrhuje předsednictvu ustavení a zaměření oborových komisí, skupiny grantových projektů a jejich zaměření, vyhodnocuje vědeckou úroveň GA ČR a navrhuje potřebná opatření. Má mít 12 členů, které z řad odborníků jmenuje a odvolává vláda na návrh Rady. Každý z pěti základních oborů základního výzkumu bude zastoupen dvěma členy. Jimi budou předseda a místopředseda, kteří nesmí být ze stejného oboru.

Předseda TA ČR požádal obdobně Radu o zahájení nominace a výběru členů Výzkumné rady TA ČR. Má mít 12 členů, které jmenuje a odvolává vláda na návrh Rady. Každá z šesti priorit aplikovaného výzkumu, vývoje a inovací spadajících do působnosti TA ČR bude zastoupena nejméně jedním členem. Dvěma členy Výzkumné rady TA ČR budou předseda a místopředseda, kteří nesmí být ze stejného oboru. Více na www.vyzkum.cz.

Rozvoj Evropského výzkumného prostoru (ERA)

Na 246. zasedání Rady byli členové vyzváni, aby do 23. 10. 2009 zaslali náměty k materiálu MŠMT, který se skládal ze tří dokumentů, jež zásadním způsobem ovlivní rozvoj ERA. Materiál zpracoval zpravodaj Ing. V. Nekvasil a předložil ho na jednání předsednictva Rady 30. 10. 2009, kde byl schválen a následně předložen na 247. zasedání Rady, kde Rada schválila předložený materiál a uložila sekretariátu Rady jej zaslat MŠMT.

Analýza VaVal 2009

Dle Jednacího řádu vlády byl materiál rozeslán do meziresortního připomínkového řízení s termínem dodání připomínek do 26. 10. 2009.

K materiálu bylo zasláno pět zásadních připomínek (AV ČR – připomínka akceptována částečně, MZe – jedna připomínka akceptována, druhá neakceptována, MŽP – obě připomínky neakceptovány). S oběma resorty proběhlo dne 5. 11. 2009 dohoda řízení, na kterém byly ve všech případech neakceptované připomínky vysvětleny a předmětné texty po vzájemné dohodě upraveny. Analýza 2009 byla schválena Radou a je předkládána vládě ČR bez rozporu.

Návrh na zmírnění kritérií pro vyřazení výsledků z Hodnocení 2009

V souladu se zákonem č. 130/2002 Sb. provedl provozovatel Informačního systému VaVal kontrolu předaných údajů o výsledcích podle § 14 odst. 5 zákona č. 130/2002 Sb. a v návaznosti na *Metodiku hodnocení výsledků výzkumu a vývoje v roce 2008* (definice v příloze č. 2) navrhl variantní seznam výsledků nezařazených do Hodnocení 2009 z důvodu nedodržování zákona a stanovených pravidel.

Na základě informace týkající se dodržování pravidel pro předávání údajů podle § 31 zákona č. 130/2002 Sb. a přehledu možného počtu jednotlivých druhů výsledků z výše uvedeného seznamu rozhodla Rada o vyřazení všech těchto výsledků z Hodnocení 2009.

BIODIVERZITA – PODMÍNKA UDRŽITELNÉHO ROZVOJE

Ve spolupráci šesti bruselských kanceláří pro výzkum a vývoj a pod záštitou STOA (orgánu Evropského parlamentu) se 4. listopadu 2009 v Bruselu uskutečnila konference Biodiversity Research Conference. Jejím prostřednictvím chtěli účastníci upozornit na důležitost biodiverzity a s ní souvisejícího výzkumu pro udržitelný rozvoj lidské společnosti a zachování rozmanitosti života na Zemi.

Konference připomněla mezery a nedostatky v současné výzkumné agendě zaměřené na biodiverzitu a rozvinula a definovala výzkumné priority, které by měly hrát roli při vývoji budoucí evropské výzkumné strategie. Její aktéři poukázali na možné budoucí společenské, ekonomické a environmentální důsledky snižování biologické rozmanitosti a upozornili zástupce politické sféry a evropských institucí na fakt, že oblast biodiverzity vyžaduje jejich dlouhodobou podporu.

Na uspořádání konference se spolupodílely francouzská kancelář CLORA, polská kancelář PolSCA, bruselská zastoupení německých asociací Helmholtz a Leibniz, italská ENEA a česká styčná kancelář CZELO. Zastřešila ji STOA (Science and Technology Options Assessment), samostatná jednotka Evropského parlamentu (EP). Jednotlivým výborům EP pomáhá při hodnocení vědecké a technologické

dimenze oblastí a otázek, o nichž EP rozhoduje. Za tímto účelem STOA pořádá ve spolupráci s externími odborníky diskusní kulaté stoly, workshopy, semináře a konference.

Na sympoziu, kterému předsedal člen parlamentního výboru pro průmysl, výzkum a energetiku (ITRE) a panelu STOA europoslanec Paul Rübig, referoval zástupce Evropské platformy pro strategii ve výzkumu biodiverzity (EPBRS) Carsten Neßhöver. Představil politický kontext, hlavní dokumenty a politické cíle týkající se výzkumu biologické diverzity. Upozornil, že závazkům, kterých mělo být v této oblasti dosaženo do roku 2010 (pozn. *Mezinárodní rok biodiverzity*), s největší pravděpodobností nedostojíme. Představil také samotnou platformu EPBRS, její aktivity a doporučení, která vzešla ze setkání ve dnech 29. září až 1. října 2009 pod hlavičkou švédského předsednictví. Zástupce ERA-Netu Biodi-

Konference o výzkumu biodiverzity se uskutečnila v jednacím sále Evropského parlamentu.

OBĚ FOTO: ARCHIV AUTORŮ

vERsA Xavier Leroux představil tento ERA-Net, který podporuje koordinaci národních výzkumných programů pro biodiverzitu napříč Evropou a usiluje o efektivní šíření výsledků výzkumu a jejich praktické využití. Do projektu BiodivERsA se zapojilo 19 partnerů ze 13 evropských zemí.

Biodiverzitou a fungováním agroekosystémů se ve své prezentaci zabýval Laurent Lapchin (INRA). Zmínil nový přístup, v jehož rámci se sleduje dopad zemědělství na biodiverzitu a zároveň „služby ekosystému“, které biodiverzita poskytuje zemědělské výrobě. Federica Pannaciuili (ENEA) hovořila o studiu genetické rozmanitosti jako základu pro zachování mořské biodiverzity. Rozmanitost genů je podle ní nezbytná pro evoluci populací organismů a jejich adaptaci na změny životního prostředí. Klíčová je rovněž pro ochranu biodiverzity na vyšších úrovních organických systémů. Obnovováním mokřadů a tomu, jakým způsobem slouží pro zachování globální biodiverzity, se věnoval Bogusław Witkomirski (Univerzita Varšava). Podle něj přispívají mokřiny ke globální biologické rozmanitosti více než jakýkoli jiný ekosystém. Musíme proto zachovávat tyto oblasti a kompenzovat jejich ztráty. Claudio Richter, zástupce sdružení Helmholtz, hovořil o tématu mořská biodiverzita ve spojitosti se službami ekosystému, klimatem a světovým dědictvím. Zdůraznil především důležitost mořské biodiverzity pro zachování funkce a stability oceánských ekosystémů.

Profesor František Sehnal z Biologického centra AV ČR se sídlem v Českých Budějovicích přednášel o biodiverzitě v půdních ekosystémech a agroekosystémech. Akcentoval zejména vliv využívání půdy k zemědělské výrobě a používání pesticidů na množství organismů, které žijí na obdělávané půdě. Hovořil o vlivu obdělávání půdy na rovnováhu býložravých druhů a dravců v ekosystému, zmínil měnící se množství a poměr různých druhů hmyzu v bývalém Československu od šedesátých do devadesátých let 20. století. Zabýval se rovněž vlivem globálního oteplování na biologickou rozmanitost.

Christoph Häuser (Muzeum pro přírodní dějiny Berlín) hovořil o biodiverzitě z mezinárodního hlediska: zhodnotil mezinárodní úmluvy i další dohody z oblasti biodiverzity, ze kterých vyplývají povinnosti pro národní vlády. Mezinárodní programy představují ideální příležitost pro vědu jak přispět k dosaže-

ní stanovených politických cílů a propojit výsledky výzkumu s implementací politiky. Sonja Gantioler (IEEP) se zaměřila především na důležitost ekosystémů a biodiverzity z ekonomického pohledu. Josef Settele (UFZ Lipsko) seznámil účastníky konference s úspěšným projektem 6. rámcového programu ALARM. Jeho hlavním cílem je integrované hodnocení rizik spojených s biodiverzitou se zaměřením na klimatické změny, chemikálie ovlivňující životní prostředí, rozsah a rychlost ztráty opylovačů a biologické invaze. Účelem projektu je vytvořit v této oblasti výzkumnou síť na úrovni evropského kontinentu. ALARM je jedním z největších a nejdůležitějších projektů, které se biodiverzitou v současnosti zabývají, členem konsorcia je i Botanický ústav AV ČR, v. v. i.

Konference se zúčastnilo na sto posluchačů z řad odborníků pracujících ve sféře životního prostředí, bruselské odborné veřejnosti a zástupců evropských institucí (především EK a EP). Z příspěvků do diskuse je zřejmé, že otázky spojené s ochranou biodiverzity jsou pro další vývoj života na Zemi klíčové a že vyžadují neustálý zájem a podporu ze strany politických činitelů.

Výsledky symposia shrnul ve své závěrečné prezentaci C. Neßhöver. Jeho závěry jsou obsaženy v krátkém dokumentu, který poslouží zástupcům evropských institucí jako jeden z podkladů pro budoucí vývoj strategie v oblasti biodiverzity a jiných souvisejících oblastí. ■

MICHAELA VLKOVÁ,
CZELO – Česká styčná kancelář pro VaV, Brusel,
Technologické centrum AV ČR

František Sehnal z Biologického centra AV ČR na konferenci mj. hovořil o vlivu globálního oteplování na biologickou rozmanitost.

Pražská skupina SVU pořádá

4. ledna 2010 v 17:00 hodin koncert Jakub Jan Ryba – Česká mše vánoční.

Kostel sv. Vojtěcha, Nové Město, Praha 1.

Účinkuje sbor Gaudium pod vedením Ing. V. Součka. Vstupné dobrovolné.

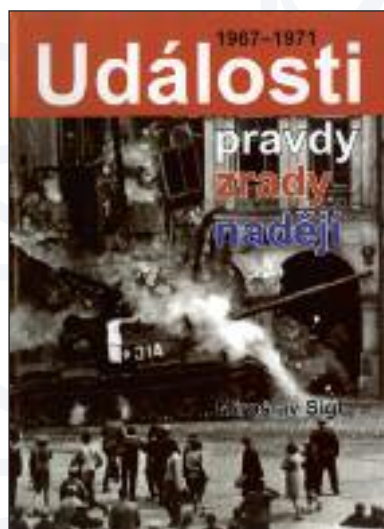
14. ledna 2010 v 17:00 hodin setkání s prof. PhDr. Zdeňkem Slukou a prezentaci jeho pamětí

Jdi po skryté stopě.

Budova AV ČR, Národní 3, místnost č. 206.

Miroslav Sígl: UDÁLOSTI PRAVDY, ZRADY A NADĚJÍ (1967–1971)

Akcent, Třebíč 2009

Miroslav Sígl patří k těm statečným lidem, kteří se v noci z 20. na 21. srpna 1968 plnou vahou svých schopností postavili proti okupační moci. Jako jeden z vedoucích pracovníků redakce Televizních novin se po obsazení televize sovětským komandem významně podílel na vzniku a celotýdenním provozu rozhlasového Svobodného vysílače městského výboru KSČ v Praze. Činnost Miroslava Sígl a jeho kolegů z médií, ale především z rozhlasu, byla tehdy naprosto nezastupitelná a klíčová.

Rozhlas tehdy referoval o dění v celé zemi i ve státních institucích, organizoval protiokupační protesty, varoval před nebezpečím střetu se sovětskými vojáky, monitoroval zahraniční zpravodajské agentury a glosoval nejnovější události. Stal se jakousi ústřední zpravodajskou centrálou, do níž se sbíhaly a z níž pak odcházely do éteru nejdůležitější informace. Zprostředkovával kontakty mezi občany a ústředními orgány, mezi občany a skupinami občanů navzájem i mezi regiony a Prahou, Brnem a Bratislavou. Je také zřejmé, že aktuality z rádia, a tedy i ze Síglůva *Svobodného vysílače*, zachránily mnoho životů.

Po demokratické revoluci 1989 Miroslav Sígl podal o této významné dějinné kapitole osobní svědectví. V červnu 1990 vyšla v češtině i ve slovenštině v celkovém nákladu 220 000 výtisků jeho kniha s názvem *Na vlně 490 metrů*. Jde vlastně o strhující autobiografickou reportáž, kterou autor proložil autentickými dokumenty z tuzemska i ze zahraničí. Čtenář tak má přehled jak o „vysoké“ politice, tak o dění „v podpalubí“ protiokupačního vzdoru. Může si rovněž udělat docela barvitou představu o motivaci a konání lidí, jako byl Miroslav Sígl. Není divu, že kniha, navzdory obrovskému nákladu, brzy zmizela z knihkupeckých pultů.

Mnohé dokumenty použité v knize Miroslav Sígl později ve vzorném stavu a uspořádané předal Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, v. v. i., kde tvoří významnou součást archivu a jsou badateli užívány ke studiu.

V roce 2009 se Miroslav Sígl rozhodl, že knihu vydá znovu, ale nyní pod názvem *Události pravdy, zrady a nadějí (1967–1971)*. Nové vydání knihy pojmal autor netradičně. Její jádro tvoří nepatrně přepracovaný text *Na vlně 490 metrů* (s. 119–281). Před jádro (s. 13–116) a za jádro (s. 282–527) knihy autor umístil chronologické záznamy, které ve sporé

formě ilustrují období let 1967–1971. Tyto chronologické záznamy jsou takřka doslova opsány z dosud knižně nepublikované chronologie *Československo 1966–1971 (Přehled událostí)*, kterou v roce 1991 vypracovali pro Komisi vlády ČSFR pro analýzu událostí let 1967–1970 Karel Urianek a Marie Michálková. Pokud se přihlédne ke stránkovému rozsahu, tzn. 162 stran Síglůva autorského textu oproti 348 stranám opsaným z chronologie, pak je zcela na místě označit nejnovější knihu Miroslava Sígl za plagiát.

Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, který se po zániku Komise stal vlastníkem copyrightu ke zmiňované chronologii a v roce 2007 ji vyvěsil na svých webových stránkách (viz <http://www.68.usd.cas.cz/cz/chronologie.html>), se musí proti tomuto jednání Miroslava Sígl ohradit. Sígl v úvodu uvádí, že „ty nejpodstatnější [informace – pozn. J. H.] od roku 1967 mám zaznamenány měsíc po měsíci, den po dni“, což jednoznačně implikuje vlastní – a nesmírně rozsáhlou – heuristickou práci. Podobnou formulaci Sígl použil na s. 282, když konstatoval, že „dozvyky pražského jara... mám ve své dokumentaci zaneseny velmi podrobně v chronologickém pořádku tak, jak tomu bylo v předchozích kapitolách, a mohou být rovněž využity pro nejrůznější studijní, pedagogické, publicistické a jiné účely“. Na těchto citátech lze jednoznačně doložit, že Miroslav Sígl – bohužel – vydává cizí práci pod svým jménem.

V úvodu redakce vydavatelství Akcent píše, že „pro systematické uspořádání lze knihu využít k dalšímu studiu, v pedagogice a výuce či k doplnění mezer v novodobé historii naší společnosti“. Ze shora uvedených důvodů lze konstatovat, že tato kniha by mohla být využita k výuce jen jako příklad toho, jak se psát nemá a nesmí. ■

JIŘÍ HOPPE,

Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v. v. i.

KAREL RAŠKA

(1909–1987)

Profesor Karel Raška, významná osobnost československé epidemiologické školy, patřil mezi nevelkou skupinku českých vědců, kteří se dokázali uplatnit v rámci velkých mezinárodních organizací a prakticky tak zasáhnout do lidských osudů ve světovém kontextu.

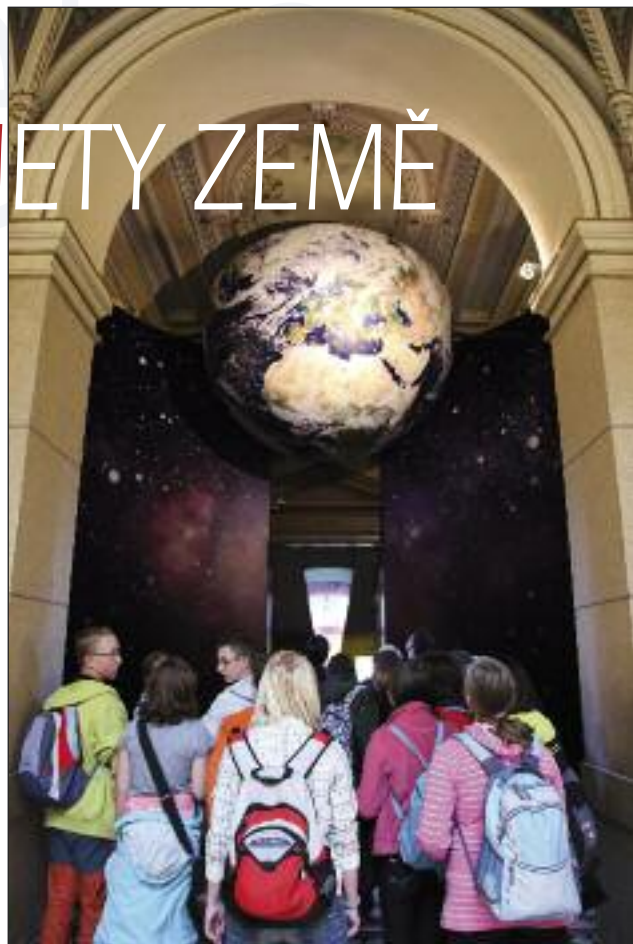
Narodil se 17. listopadu 1909 ve Strašeni u Sušice a vysokoškolské studium medicíny na Univerzitě Karlově v Praze ukončené v roce 1933 mu umožnilo vojenské stipendium. Zpočátku se věnoval patologické anatomii, ale později do roku 1939 pak působil jako vojenský lékař a zároveň v roce 1938 rozšiřoval své znalosti v Pasteurově ústavu v Paříži. Už tehdy se zabýval problematikou epidemiologie, například otázkami spojenými s dyzentérií. Po demobilizaci v roce 1939 nastoupil do Státního zdravotnického ústavu jako vedoucí mikrobiologického oddělení. V této pozici se věnoval například problematice alimentárních otrav nebo salmonelózy. Ke konci války se zapojil do odbojového hnutí a počátkem května byl vyslán do Terezína, aby zde čelil dalšímu šíření epidemických chorob. Raška dokázal tamější komplikovanou situaci díky energickému vystupování zvládnout, svou přísností a nekompromisností si ale získal řadu nepřátel. Později vedl zdravotní službu při repatriaci sovětských občanů a také při odsunu Němců. Již krátce po osvobození vstoupil do komunistické strany, ale i mezi spolustraníky měl velké množství protivníků, kteří jeho krok považovali za projev čirého konjunkturalismu. Přesto si postupně dokázal budovat kariéru – již v roce 1946 se habilitoval na lékařské fakultě Univerzity Karlovy v Praze a o dva roky později se stal zástupce ředitele Státního zdravotnického ústavu. V roce 1949 přešel na ministerstvo zdravotnictví, kde čtyři roky vedl odbor epidemiologie. V této funkci se společně se svou ženou, farmakoložkou Helenou Raškovou, účastnil proslulé stáže českých a slovenských lékařů a přírodovědců v Sovětském svazu v roce 1950, na niž byli vybráni odborníci, kteří byli předurčeni hrát významnou úlohu ve vědeckém výzkumu v Československu. Z ministerstva přešel Raška roku 1952 jako ředitel do Výzkumného ústavu epidemiologie a mikrobiologie, který pak vedl do roku 1963, respektive formálně až do roku 1970. V roce 1955 byl jmenován profesorem Univerzity Karlovy v Praze a o pět let později se dočkal zvolení členem-korespondentem ČSAV, ačkoli se proti jeho kandidatuře objevila

i poměrně silná opozice. Jeho protivníci poukazovali především na jeho velkou citlivost. Přesto však byl členem-korespondentem nakonec zvolen a o tři roky později nastoupil na post, kde mohl plnou měrou ukázat své odborné i organizační schopnosti na mezinárodní úrovni – na místo ředitele oddělení sdělných nemocí Světové zdravotnické organizace (WHO) v Ženevě. Zde dostal možnost koordinovat výzkum na úseku etiologie a epidemiologie nakažlivých nemocí v celosvětovém měřítku. Jeho bezpochyby nejvýznamnějším úspěchem skutečně mimořádné mezinárodní úrovně byl program globálního vymýcení pravých neštovic, který byl WHO schválen v roce 1967 a v následujících letech také úspěšně realizován. Dalším skvělým výsledkem bylo vytvoření koncepce epidemiologické bdělosti, kterou WHO přijala v roce 1968. Při svém působení přitom nezapomínal ani na propagaci české vědy – prosadil např. výběr Ústavu epidemiologie a mikrobiologie jako Referenční laboratoře WHO pro streptokoky se světovou platností. Do Československa se Karel Raška vrátil v nelehké době, v říjnu 1970, a žádného vděku se zde nedočkal. S chladem československých úřadů kontrastovala třeba skutečnost, že v listopadu 1970 byl zvolen čestným členem Royal Society of Medicine, v sekci epidemiologie a preventivního lékařství. Přes nelehkou osobní situaci se Karel Raška vrátil v sedmdesátých letech k vědecké práci jako konzultant v Ústavu krajinné ekologie ČSAV. Věnoval se otázkám virové hepatitidy a později především problematice šíření chorob mezi skotem a později i drůbeží, norků a vepřů. Získal i několik dalších mezinárodních ocenění – mj. byl zvolen členem Srbské akademie věd a v roce 1984 mu Royal Society of Medicine udělila Jennerovu medaili. Plodný život Karla Rašky naplněný vědeckou, ale také organizační činností ukončila smrt 21. listopadu 1987. ■

MARTIN FRANC,
Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.

PŘÍBĚH PLANETY ZEMĚ

Národní muzeum zpřístupnilo veřejnosti mimořádnou popularizační výstavu Příběh planety Země, která je letos vrcholnou akcí této instituce. V prvním patře hlavní budovy na pražském Václavském náměstí si mohou návštěvníci připomenout nejdůležitější mezníky dějin živého ostrova „uprostřed“ vesmíru. Výstavní dominantou expozice je takřka tunu vážící meteorit, který se vám do cesty „postaví“ již ve vstupní hale.

Vesmírný obr zvaný *Muonionalusta*, jehož pozemské stáří se odhaduje na milion let, přivezl cestovatel a sběratel Jiří Šimek z oblasti za polárním kruhem. Na výstavě však není jediným meteoritem, k vidění je jich totiž na třicet.

Kolem modelu Země vstupujeme přímo do jejího nitra, abychom se dostali na dohled sopečné činnosti. A protože mottem výstavy je „nejen vidět, ale také slyšet“, kolem modelu vulkánu to bouří a z panoramatické obrazovky se valí rozžhavená láva (buďte obezřetní, abyste do ní nespadli!). V útrobách sopky můžete prozkoumat výrony sirovodíku a také zažít pocity při zemětřesení s doprovodnou kulisou, jakou jsou ničivé tsu-

nami, pod kterými padají budovy. Před nedalekým seismografem si určitě dupněte a na záznamovém grafu sledujte, jak silné záchvěvy jste vyvolali. Na informačním panelu se též dozvíte, kdy a kde se prohnala nejničivější zemětřesení. To nejsilnější zasáhlo 23. ledna 1556 na deset čínských provincií, zničilo oblast širokou kolem 850 kilometrů a způsobilo změnu toku několika řek. Podle geologických měření je jeho síla odhadována kolem osmi stupňů Richterovy stupnice.

Téměř jako z oběžné dráhy si můžete prohlédnout povrch naší planety, na kruhových projekčních plátnech zjistit, co se dělo s vesmírem bezprostředně po Velkém třesku nebo si například vyzkoušet své zna-

Vulkány, které se vyskytují podél hranic litosférických desek a v tzv. horkých skvrnách (hotspot), spoluvytvářejí tvářnost naší planety. Na výstavě proto nechybí model sopky chrlící roztavené magma.

VŠECHNA FOTA: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

losti o planetách na jednom z mnoha interaktivních LCD panelů, které „protkávají“ celou výstavu. Zdá se, že umístít planety na správné oběžnice je docela jednoduché. Co když ale máte k dispozici jen jejich názvy v řečtině? Co takhle „ledový obr“ *Οὐρανός*... Věděli byste, která je to planeta a kolikátá je ve „frontě“ za Sluncem? Vězte, že u astronomického kvízu byly zpravidla úspěšnější děti než jejich rodiče.

O vzniku života na Zemi existují různé teorie. Podle jedné z nich se (v levém křídle výstavy) poučíte, že život vznikl v nehostinných podmínkách středooceánských hřbetů, největší rozmach ale zaznamenal v šelfových mořích s dostatkem slunečního svitu. Vrcholem tohoto období je ekosystém starších prvohor. Nezapomeňte proto prozkoumat věrnou repliku Koněpruského útesu, který se nachází nedaleko Berouna ve středních Čechách. O geologii jste se na základní škole leccos dozvěděli, leč v hlavě vám zřejmě uvízlo jen něco málo základních informací. Určitě si proto připomeňte nejdůležitější geologické děje, jako je desková tektonika s modely, které znázorňují horotvorné činnosti (zlomy, vrásnění, příkrovy). Ve druhé polovině výstavního sálu se ale rovněž dějí podivuhodné věci – rostliny se tam pozvolna „derou“ z vody, aby ovládly suchozemský ekosystém, aby se z nich stal třeba tropický deštný prales, který obývají obrovité stonožky rodu *Arthropleura*.

Kolem lávu dštící sopky proklouzněte do pravého křídla expozice, kde na návštěvníky číhá kostra dinosaura rodu *Amargasaurus*, jehož robustní a zavalité tělo měřilo kolem deseti metrů a který žil před 130–125 miliony let v oblasti dnešní Jižní Ameriky. Dozvíte se také o tzv. impaktové teorii, podle níž zasáhl

Zemi na rozhraní druhohor a třetihor (před 65 miliony let) v oblasti Yukatánského poloostrova asteroid, který zásadním způsobem ovlivnil klima na Zemi. Horninový materiál, jenž se uvolnil do atmosféry, vytvořil mračno, které zastínilo oblohu na celé planetě. Nedostatek světla zapříčinil odumření rostlin, nedostatek tepla a rostlinné potraviny následně způsobily vymírání živočichů včetně dinosaurů. Přichází éra savců...

Dominantním prvkem druhé části sálu je hnědohelný močál s modelem samice rodu *Schizotherium* v životní velikosti, která chrání své malé mládě před útokem šelmy. Podobně jako na konci druhohor se hrály v dalším vývoji důležitou úlohu klimatické změny, tehdy (na konci třetihor) daly vzniknout hominidům. Mezi modely lebek našich vývojových předchůdců najdete v Česku poprvé vystavený odlitek nejkompletnější kostry příslušnice rodu *Australopithecus afarensis* – slavné „Lucy“, která je pojmenována podle známé písničky *Lucy in the Sky with Diamonds*.

Závěr výstavy, jež je návštěvníkům otevřena až do **6. července 2010**, tvoří pohled do budoucnosti naší planety. Přírodu a krajinu ovlivňuje člověk již od pravěku. Počátky civilizace s sebou přinesly vznik měst, implementací průmyslové výroby a těžbou nerostů začal člověk intenzivně měnit tvář a charakter krajiny do současné podoby. Teprve až na sklonku 20. století si ale člověk uvědomil, že je nutné životní prostředí chránit. Více informací o výstavě *Příběh planety Země* naleznete na webových stránkách <http://planetazeme.cz/>.

■
LUDEK SVOBODA

Jinan dvoulaločný (*Ginkgo Biloba*) je zřejmě nejznámější „živoucí fosílií“ ve světě rostlin, kterou pro současnost zachránili čínští mniši. Přirozeně se vyskytuje již jen na malém území Číny.

Dinosauří pořizek *Amargasaurus* měřil kolem deseti metrů a zhruba před 130 miliony let obýval dnešní Jižní Ameriku.

Unikátní rekonstrukce části Koněpruského útesu dokumentuje rozmanitost devonské fauny a flóry.

TOPIC OF THE MONTH

The Story of Mercury Drop

This month, we celebrate 50th anniversary of the *Nobel Prize* for Chemistry awarded to Czech chemist and inventor Jaroslav Heyrovský (1890–1962) for his discovery and development of the polarographic methods of analysis.

He began his university career as assistant to Professor B. Brauner in the Institute of Analytical Chemistry of Prague's Charles University. He became the first Professor of Physical Chemistry at this University in 1926. Heyrovský's invention of the polarographic method dates from 1922 and he concentrated his further scientific activity on the development of this new branch of electrochemistry. The instrument designed for recording polarization curves was called a polarograph and from that the new method got the name *polarography*. In 1950, he was appointed director of the newly established Polarographic Institute which was incorporated into the Czechoslovak Academy of Sciences from 1952 to 1992 and since then into the AS CR.

EVENT

Science and Technology Week

The 9th annual Science and Technology Week was organized for the public by the Academy of Sciences of the Czech Republic on November 2–8, 2009 and it took place in Brno, České Budějovice, Hradec Králové, Ostrava, Plzeň and Praha. The program included speeches by scientific professionals, presentations of noteworthy experiments, workshops, non-traditional

exhibitions, science cafés, and visits to laboratories and academic workplaces.

Science and Technology Week is one of the largest science communication efforts which presents the latest scientific achievements and results of current research.

International Stem Cell School in Regenerative Medicine

The Seventh Conference of the Czech Neuroscience Society together with the First Conference of the Slovak Society for Neuroscience was jointly convened in Prague November 1–4, 2009. The conference was held in conjunction with 7th International Stem School in Regenerative Medicine, which offered Ph.D. students and young researchers the opportunity to discuss with prominent scientists in the field of stem cell biology and regenerative medicine.

Regenerative medicine stands at the forefront of current medical research as scientists seek to better understand regenerative abilities of our cells and tissues and to use these abilities to enable the rescue and repair of damaged tissue resulting from injury or disease.

FROM BRUSSELS

Biodiversity Research Conference

A conference on biodiversity research was held November 4, 2009 in Brussels. The event identified current gaps and bottlenecks in the biodiversity research agenda and explored and defined research priorities to be considered in the development of the EU biodiversity research strategy.

ČESKÁ HLAVA 2009

Možnost léčby poraněné míchy pomocí kmenových buněk, software na převod mluveného slova do psané podoby, unikátní přístroje na zjišťování přítomnosti jedovatých látek i v extrémně malém množství či počítačový model pochodu uvnitř jaderného reaktoru. Taková byla témata prací, které se ucházely o prestižní ocenění pro české vědce *Česká hlava*.

Národní cenu vlády Česká hlava za celoživotní vědecké dílo převzal 16. listopadu 2009 na půdě VŠE v Praze zakladatel české dětské onkologie prof. **Josef Koutecký**. *Cenu Patria* za mimořádné výsledky v oblasti moderní imunogenetiky získal prof. **Jan Klein**. Docent **Jiří Homola** z Ústavu fotoniky a elektroniky AV ČR obdržel cenu *Invence* za výzkum a vývoj optických biosenzorů. Studentská ocenění převzali MUDr. et MDDr. **Jiří Šedý** (Ústav experimentální medicíny AV ČR), jenž se zabývá výzkumem možností léčby poranění míchy s využitím kmenových buněk, a Ing. **Milan Hanuš** (Západočeská univerzita

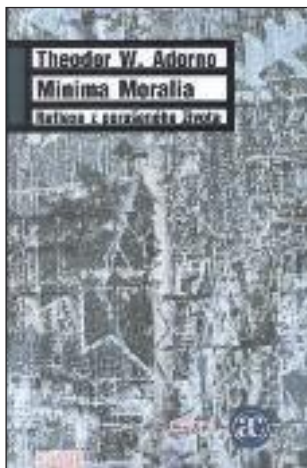
v Plzni) za numerický model transportu neutronů v jaderných reaktorech. *Cenu předsedy Rady pro výzkum, experimentální vývoj a inovace* obdržel popularizátor vědy dr. **Jiří Grygar** z Fyzikálního ústavu AV ČR, který však toto ocenění odmítl s tím, že „poslední publikované návrhy a doporučení RVEVI mohou dokonce v příštích letech ohrozit samotnou existenci Akademie věd [...]“. (Úplné vyjádření Jiřího Grygara čtěte na http://abicko.avcr.cz/cs/sd/novinky/hlavni-stranka/news_0262.html. Současně se omlouváme za neúplnou informaci v AB 11/2009 na str. 31.) ■

FOTO: DAVID MARVAN, SSC

The Czech Head awards were launched as a Czech analogy of Nobel Prize. The council has awarded seven prizes to top Czech scientists on November 16. One of them was oncologist Josef Koutecký who was awarded for his life achievement.

red

MINIMA MORALIA

Reflexe z porušeného života

„Truchlivá věda, z níž něco nabízím svému příteli,“ uvádí autor čtenáře do svých úvah, „se týká oblasti, jež od nepaměti platila za vlastní obor filosofie, avšak od proměny filosofie v metodu propadla intelektuální neváženosti, krasořečné svévoli a nakonec zapomnění: nauky o správném životě.“

Adorno, T. W., edice Europa, Academia, Praha 2009. Vydání 1.

WALDHEIMSKÁ IDYLA

Milada Marešová byla nadaná a úspěšná prvorepubliková malířka a ilustrátorka. Po mnichovské anexi začala spolupracovat s ilegálním časopisem *V boj*. Za svou účast v odboji byla v roce 1940 zatčena gestapem a odsouzena ke 12 letům kázně. Pobyt ve vězení sugestivně popisuje ve své knize vzpomínek, která obsahuje i řadu dosud nepublikovaných kreseb.

Marešová, M., edice Paměť, Academia, Praha 2009. Vydání 1.

NOVÉ KNIHY

HITLERŮV KAT NA VÝCHODĚ

Odilo Globocnik

Na SS-Brigadeführera Odila Globocnika, jednoho z nejkrutějších válečných spolupachatelů Adolfa Hitlera a Heinricha Himmlera, zapomněli prakticky všichni, kupodivu i Izraelci a Poláci. A to navzdory skutečnosti, že byl jedním z nejkrutějších vrahů Židů a Poláků, jež zrodilo 20. století. Biografie, opírající se o vyčerpávající výzkum, rozhovory a primární dokumenty, přináší ucelený pohled na jeho život.

Poprzeczny, J., edice Stíny, Academia, Praha 2009. Vydání 1.

NEJPRODÁVANĚJŠÍ KNIHY V KNIHKUPECTVÍ ACADEMIA V LISTOPADU 2009

- 1. Janoušek, P. – Kritikova abeceda (s podporou Ministerstva kultury ČR)
- 2. Černý, V. – Templáři, křížáci a kacíři ve starých francouzských kronikách
- 3. Habibová, C. – Francouzská galantnost
- 4. Studnička, M. – Kapradiny – Atlas domácích a exotických druhů (s podporou AV ČR)
- 5. Vochala, J. – Konfucius v zrcadle sebraných výroků (s podporou AV ČR)

Tituly ostatních nakladatelů:

- 1. Tenkrát na východě – Češi očima fotografií 1948–1989, Kant
- 2. Glenný, M. – McMafie, Dokořán
- 3. Hejdánek, L. – Havel je uhlík, Knihovna Václava Havla, o. p. s.
- 4. Pick, M. – Stát blahobytu, nebo kapitalismus?, Grimmus
- 5. Malia, M. – Lokomotivy dějin, CDK

Knihkupcův tip:

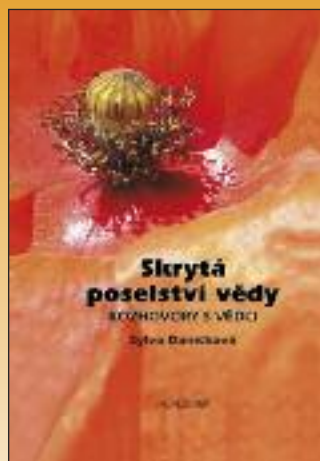
- Pithart, P. – Devětaosmdesátý, Academia

ŠÁRKA HOLÁ,
vedoucí knihkupectví Academia,
Václavské náměstí 34, Praha 1

SKRYTÁ POSELSTVÍ VĚDY

Rozhovory s vědci

Skrytá poselství vědy jsou výběrem rozhovorů s významnými českými vědci z prostředí Akademie věd ČR a vysokých škol, které vznikaly během let 2000–2009 v redakci *Akademického bulletinu*, měsíčníku Akademie věd ČR. Rozhovory jsou rozděleny do čtyř tematických okruhů – hry vědy, věda jako tajemství, znamení doby a stopy dějin. Autorka prostřednictvím zvědavých otázek pomáhá čtenářům nahlížet do tajemných zákoutí vědeckého bádání. Zpovídala například fyzioložku Helenu Illnerovou, astrofyzika Jiřího Grygara, historiky Františka Šmahela a Dušana Třeštíka, geologa Václava Cílka, subjaderného fyzika Jiřího Niederla či dětského

psychologa Zdeňka Matějčka a mnohé další špičkové české vědce. Vznikla tak poutavá kniha určená hloubavým lidem každého věku. Kniha, která přinese radost ze sdíleného poznávání a přivede nás k přemýšlení nad dnešním světem a našim poslání v něm.

Daničková, S., Academia, Praha 2009. Vydání 1.

PŘÍBĚH KAPKY

Po Brně a Pardubicích se v první prosincový den dočkala také Praha putovní výstavy *Příběh kapky*, kterou připravil Ústav fyzikální chemie Jaroslava Heyrovského AV ČR. Expozice představuje na fotografiích, filmech, písemných dokumentech a přístrojích příběh Jaroslava Heyrovského, který jako doposud jediný český vědec získal nejvýznamnější světové ocenění – Nobelovu cenu. Pouze na vernisáži mohli zájemci vidět originál Nobelovy medaile a diplom, které fyzikální chemik Jaroslav Heyrovský obdržel za objev a rozvinutí polarografické analytické metody. Výstavu můžete navštívit v Křížové chodbě Karolina do 18. prosince 2009.

lzd

VŠECHNA FOTA: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

←
Expozici uvedla spoluautorka výstavy Květa Stejskalová z ÚFCH JH AV ČR (vlevo). Osobnost prof. Heyrovského představil Zdeněk Samec, ředitel ÚFCH JH AV ČR, organizátor putovní výstavy (vpravo). Její první zastavení v Pardubicích připomenul Tomáš Wágner z pardubické univerzity (uprostřed).

DĚDICTVÍ UNESCO

Bývalá předsedkyně AV ČR prof. Helena Illnerová zahájila 9. listopadu 2009 putovní fotografickou výstavu *Poznej světové dědictví UNESCO*, která ve foyer hlavní budovy AV ČR na Národní 3 představila vědu, kulturu, památky i unikátní přírodní celky naší planety. Expozice se konala až do 4. prosince pod záštitou České komise pro UNESCO jako součást autorského projektu dr. Mileny Blažkové. Společně ji připravily MEDIA IN Praha, Akademie věd ČR a Středisko společných činností AV ČR, v. v. i. Jednou z prvních českých památek zapsaných na seznamu UNESCO je historické jádro Prahy. Českých zástupců je na seznamu celkem dvanáct.

lzd

AUTORSKÝ REJSTŘÍK

Adámková Gabriela Ceny Živy 2008 II, AB/5 Hlavně nerozbít teleskop, to byla naše mantra 8–9, AB/9 Sociální mozek pod tlakem moderní společnosti 8–9, AB/12 Středoškolači jako vědečtí kolegové 22–23, AB/5 Studium Orientu je „próza“ a řehole 12–15, AB/12 Tokamak COMPASS zahájil provoz II, AB/3 Věda v praxi aneb Co dokáže úspěšná spolupráce 30, AB/4	Bumbová Hana Jihočeský vědeckotechnický park přináší nové impulsy 18, AB/9	Grygar Jiří Mezinárodní rok astronomie 2009 celosvětově zahájen v Paříži 2–4, AB/2
Adámková Gabriela, Hužvárová Marina XV. valné shromáždění Učené společnosti ČR 2–3, AB/6	Coufal Libor Veřejné licence Creative Commons v českém prostředí 14, AB/10	Grygar Jiří, Suchan Pavel Mezinárodní rok astronomie 2009 aneb Od Galilea k internetu 6–7, AB/1
Aim Karel Některá fakta a mýty o financování Akademie věd (zejména o tzv. institucionální podpoře) 8–11, AB/10	Čajka František Ocenění slavisty a bulharisty 14, AB/7–8	Hájek Jan Doyen Historického ústavu předal štafetu mladším 25–26, AB/2
Anděra Ladislav, Neužil Jiří, Kozubík Alois MAC'09 poprvé v České republice 16–17, AB/11	Číp Ondřej Přesná měření pro nanotechnologie a průmysl 2008 7, AB/2	Hák Tomáš, Vačkář David Jak se měří udržitelný rozvoj 12–13, AB/6
Babický Jindřich, Hrušák Jan, Tiosavljevičová Jarmila Česká republika v čele Evropské unie 2–3, AB/1	Čmejrková Světlá Lingvistická konference na počest jubilea prof. Františka Daneše 6–7, AB/6	Hálek Jan Arnošt Vilém Kraus 27, AB/11
Bahenská Marie Jaroslav Jiljí Jahn 34, AB/10	Daničková Sylva Bytosti odnikud 26–29, AB/5 Věda a umění aneb Utajené světy 22–24, AB/2 Věda a umění aneb Utajené světy 2 19–21, AB/3	Halousek Milan Praha hostila historii, současnost i budoucnost světové kosmonautiky 8–9, AB/11
Balík Vojtěch, Urbánek Vladimír Apokalypticismus, milenarismus a prorocká vidění v 17. století 28–29, AB/4	Dolejší Jiří, Rameš Jiří, Lokajčec Miloš, Silverman Alan Konference CHEP 2009 – data, gridy, oblaky a LHC 14–15, AB/9	Hampel Václav Projev rektora Univerzity Karlovy Václava Hampla XIX–XX, AB/7–8
Bartková Hana Mobilita českých vědců 12–14, AB/2	Drahoš Jiří Projev předsedy Akademie věd ČR Jiřího Drahoše II–IX, AB/7–8	Hankovec Václav Vojtěch Birnbaum 38, AB/4
Bartoš Walter Projev poslance Waltra Bartoše XIII–XIV, AB/7–8	Dvořáčková-Malá Dana, Zelenka Jan Recepce dvorské kultury v českých zemích raného a vrcholného středověku 14–15, AB/5	Havlíková Lubomíra Jubileum mezinárodního časopisu Byzantinoslavica 15, AB/7–8 Před 80 lety zemřel český historik František Hýbl 26, AB/6 Uplynulo 60 let od smrti Nikolaje Lvoviče Okuněva 24, AB/3
Beneš Jiří Podobnost čistě náhodná? I, AB/7–8 Úvodník 1, AB/6	Eberlová Lada Quo vadis, anatomia? 30, AB/12	Hebáková Lenka Priority švédského předsednictví v oblasti výzkumu, vývoje a inovací 30–31, AB/9
Boháček Jan Otto Seydl 30, AB/5	Elster Josef Expedice na souostroví Svalbard 19, AB/9	Heider Daniel, Machula Tomáš Teologové a filozofové na téma poststředověká scholastika 8, AB/2
Brabec Martin Kulturní aspekty globalizace: interkulturní a transkulturní dialog 26–27, AB/1	Fišák Jaroslav Větrná královna Českého středohoří 20–23, AB/11	Hejdánek Ladislav Svobodný duch a univerzita 24–25, AB/7–8
Brádlarová Daniela Mauric Remeš 35, AB/9	Franc Martin Karel Raška 37, AB/12	Hladil Jindřich, Lisá Lenka Skrutá krása karlovarského vrídlovce 22–23, AB/9
Bukovská Zuzana Historici představili ročenku Mocným navzdory 39, AB/4	Frank Luděk Na japonské téma 12–15, AB/11	Holát Pavel Historik a překladatel Václav Líba 27, AB/7–8
	Gabrielová Jarmila Pamětní medaile Jana Patočky 23, AB/7–8	Hoppe Jiří Miroslav Sígl: Události pravdy, zrady a nadějí (1967–1971) 36, AB/12
	Grubhoffer Libor Serendipity a čestný dvojdoktorát 20–21, AB/7–8	Hrubec Marek, Tožička Tomáš, Silný Jiří, Maříková Hana Lidská práva v krizi 9, AB/5
	Hrušák Jan, Babický Jindřich, Tiosavljevičová Jarmila Česká republika v čele Evropské unie 2–3, AB/1	
	Škola doktorských studií v biologických vědách na jihu Čech 10–11, AB/2	

AUTORSKÝ REJSTŘÍK

Hužvárová Marina

- Akademie věd v ohrožení 1, AB/7–8
 Bezhlavý trh v medicíně a ve vědě je chybou 2–4, AB/5
 Brána do vesmíru v zámeckém parku IV, AB/7–8
 České dny v Lucemburku 4, AB/6
 Demokracie demonstrovat dovoluje 1, AB/11
 Hasím požár, místo abych odváděl slíbenou práci 2–4, AB/9
 Inspirace pro budoucnost IV, AB/6
 Kam se ubíráme svobodnou zemí? 12–13, AB/10
 Nejvyšší zodpovědnost za instituci Nohama v Evropě s vesmírem 2–6, AB/4
 na dosah 1, AB/1
 O biodiverzitě a evropské taxonomii v Průhoncích 5, AB/6
 PF 2010 1, AB/12
 První mimořádné zasedání Akademického sněmu AV ČR I, AB/7–8
 Skrytá poselství vědy aneb Jak do nich nahlédnout 28–30, AB/11
 Střídání stráží v Akademii 1, AB/4
 Úvodník 1, AB/2
 Úvodník 1, AB/3
 Úvodník 1, AB/9
 Úvodník 1, AB/5
 Věda a virtuozita IV, AB/1
 Z dobrého základního výzkumu se generují praktické aplikace 2–5, AB/3
 Za život vědy i kultury II, AB/9

Hužvárová Marina,

- Adámková Gabriela**
 XV. valné shromáždění Učené společnosti ČR 2–3, AB/6

Hužvárová Marina,

- Kyselová Stanislava**
 Vstupte! Průchodu Viola se navrátil půvab příloha AB/2

Chládková Libuše

- Jihomoravský program pro špičkové vědce 8, AB/5

Chodějovský Jan

- Jiří Horák 34, AB/1

Chudoba Jiří

- Systém Dorje otevírá nové možnosti v oblasti nanostruktur 12, AB/5

Chvátíl David,

- Vogner Miroslav**
 Devadesáté narozeniny profesora Čestmíra Šimáně 26, AB/7–8

Jančárková Julie

- Ruská emigrace v meziválečném Československu 14, AB/7–8

Janko Jan

- Vladislav Růžička 25, AB/3

Jaňour Zbyněk

- Oborová medaile Františka Křížka 23, AB/7–8

Jeránková Martina

- Katalog iluminovaných rukopisů Strahovské knihovny 13, AB/5

Jiráň Luboš

- Archeologický ústav v Praze slaví 90. výročí založení 26–27, AB/12

Kábová Hana

- Bohumil Trnka 19, AB/2

Kachlík Jan

- Antonín Dvořák a Německo – Aktuálně 32–33, AB/1

Kašpárek Martin

- České vynálezy na Street Party v Bruselu 8, AB/7–8
 Výkonná agentura pro výzkum 8–9, AB/7–8

Kašpárek Martin,

- Vosečková Anna**
 Chcete se podílet na formování rámcových programů pro VaV a dalších relevantních aktivitách EU? 34–35, AB/11

Kinzlová Petra

- Research Connection – Join us v Kongresovém centru 4–5, AB/6

Klaus Václav

- Projev prezidenta Václava Klause 17, AB/1

Kolbek Jiří,

Kratochvílová Veronika,

- Krekule Jan**
 Činnost Rady pro popularizaci vědy AV ČR za období 2005–2009 20–21, AB/6

Komárek Stanislav

- Kníže biologů – fenomén Darwin 2–7, AB/10

Kopicová Miroslava

- Projev ministryně školství, mládeže a tělovýchovy Miroslavy Kopicové X–XII, AB/7–8
 Projev místopředsedkyně RVV Miroslavy Kopicové 20–21, AB/1

Kostelecký Tomáš

- Evropské špičky ve výzkumu bydlení se setkaly v Praze 18–19, AB/11

Kostlán Antonín

17. listopad 1989 a Československá akademie věd 2–4, AB/11
 Prodávám hrobku, kupuju hrobku 1, AB/10

Kozubek Stanislav

- Padesát let elektrochemie nukleových kyselin 22–25, AB/4

Kozubík Alois, Neužil Jiří,

- Anděra Ladislav**
 MAC'09 poprvé v České republice 16–17, AB/11

Kratochvíl Petr

- Architektura a Ústav makromolekulární chemie AV ČR I–VIII, AB/3

Kratochvílová Veronika,

- Kolbek Jiří, Krekule Jan**
 Činnost Rady pro popularizaci vědy AV ČR za období 2005–2009 20–21, AB/6

Krekule Jan

- Abrahámoviny Biologia plantarum 26, AB/11
 Drobná zamyšlení nad bilancí i „kšaftem“ 21, AB/6
 Pražský summit o rostlinných hormonech 16–17, AB/9

Krekule Jan,

Kolbek Jiří,

- Kratochvílová Veronika**
 Činnost Rady pro popularizaci vědy AV ČR za období 2005–2009 20–21, AB/6

Kroupa Pavel

- Hmotné hvězdy ve vesmíru 10–11, AB/11

Křišťál Jiří,

- Jiříčny Vladimír**
 Integrovaný EU projekt IMPULSE přinesl zajímavé výsledky 16–17, AB/5

Křivánková Ludmila

85. narozeniny profesora Jaroslava Janáka 21, AB/5

Kyselová Stanislava

- Obrazem z dění v sále a předsálí Akademického sněmu II, AB/1

Kyselová Stanislava,

- Hužvárová Marina**
 Vstupte! Průchodu Viola se navrátil půvab příloha AB/2

Lisá Lenka, Hladil Jindřich

- Skrytá krása karlovarského vřídlovce 22–23, AB/9

Lisá Lenka, Mikuláš Radek

- Geoarcheologie a její potenciál 24–25, AB/12

Lokajček Miloš,

Silverman Alan, Rameš Jiří,

- Dolejší Jiří**
 Konference CHEP 2009 – data, gridy, oblaky a LHC 14–15, AB/9

Mádl Martin	Barokní nástěnná malba v monastické kultuře	10–11, AB/12			
	Umělecká výměna mezi Prahou a Ludwigsburgem	24–25, AB/11			
Mádlová Vlasta	Jiří Diviš	27, AB/6			
Machula Tomáš, Heider Daniel	Teologové a filozofové na téma poststředověká scholastika	8, AB/2			
Marek Pavel	Prorazit bariéry	18, AB/4			
Mareš Milan	Ústav teorie informace a automatizace slaví padesátiny	24–25, AB/1			
Maříková Hana, Tožička Tomáš, Silný Jiří, Hrubeč Marek	Lidská práva v krizi	9, AB/5			
Medřický Stanislav	Úspěšně ve světě	25, AB/6			
Mendel Miloš	Nový Orient	15, AB/6			
Mikuláš Radek	Mezinárodní rok planety Země je výzvou vědců světové veřejnosti	6–7, AB/3			
Mikuláš Radek, Lisá Lenka	Geoarcheologie a její potenciál	24–25, AB/12			
Mittnerová Anna	Evropští novináři v českých laboratořích Zkušenosti VŠCHT Praha s projekty 7. RP	6, AB/7–8 28–30, AB/1			
Moos Petr	Informační ekologie a moudrost	12–13, AB/3			
Náprstek Jiří	Engineering Mechanics	16, AB/7–8			
Nerud František	Studium mikrobiálního společenstva v kontaminovaných půdách	16–17, AB/6			
Neužil Jiří, Anděra Ladislav, Kozubík Alois	MAC'09 poprvé v České republice	16–17, AB/11			
Pačes Václav	Projev odstupujícího předsedy Akademie věd ČR Václava Pačesa Projev předsedy Akademie věd ČR Václava Pačesa	9–13, AB/4 10–16, AB/1			
Pavlíková Markéta	Medaile Ministerstva školství	34, AB/5			
Pehr Michal	Vatikán a Československo	22–23, AB/12			
Perglová Táňa	Budoucí a vznikající technologie v rámci 7. RP O čem bude první české předsednictví v oblasti vědy a výzkumu Role Generálního sekretariátu Rady EU a jeho spolupráce s předsednickým státem Role regionů ve výzkumné politice	20–21, AB/4 4–5, AB/1 8–9, AB/3 6–7, AB/5			
Prokšík Jan, Voláková Křížová Jana	Vědci z Ústavu experimentální medicíny se vzdělávají v rámci projektu EU	14, AB/6			
Pužmanová Rita	CESNET a internet budoucnosti	10–11, AB/7–8			
Rákosník Jiří	Jak „umleli“ návrh rozpočtu na výzkum a vývoj Zvyšovala se celková podpora výzkumných záměrů v AV ČR?	XV–XVIII, AB/7–8 5–7, AB/9			
Raková Svatava	Dějiny českých zemí	34–35, AB/4			
Rameš Jiří, Lokajčec Miloš, Silverman Alan, Dolejší Jiří	Konference CHEP 2009 – data, gridy, oblaky a LHC	14–15, AB/9			
Redakce	Cena Rady pro výzkum, experimentální vývoj a inovace Ceny Akademie věd ČR za rok 2009 Ceny SVU Čestná medaile za zásluhy o Akademii věd ČR Čestná medaile Za zásluhy o Akademii věd ČR Čestná oborová medaile Františka Palackého Čestná oborová medaile Jana Evangelisty Purkyně Čestné medaile Za zásluhy o Akademii věd De scientia et humanitate optime meritis De scientia et humanitate optime meritis Dědictví UNESCO Doctor honoris causa	31, AB/11 36, AB/10 25, AB/6 27, AB/10 31, AB/12 26, AB/10 25, AB/10 36–37, AB/4 24, AB/10 31, AB/12 IV, AB/12 31, AB/11			
	Fotokoláž z Týdne vědy a techniky 2009 Happening Vážení vědy! Medaile Akademie věd ČR pro Patricka Bruna Medaile Vojtěcha Náprstka Míša má na kontě 10 000 operací Leksellovým gama nožem Odkaz, který neutichá Pátrání po dějinách církevního komunikačního prostoru Praemium Academiae potřetí Prémie Otto Wichterleho Prezident republiky jmenoval nové profesory Příběh kapky Příběhy majetku obětí holocaustu Rodinná dovolená na zámku v Liblicích Skryté krásy přírody Udělení vědeckého titulu doktor věd Věda pro život	II, AB/12 IV, AB/11 26, AB/10 31, AB/11 5, AB/5 II, AB/2 5–7, AB/11 22, AB/7–8 II, AB/6 27, AB/10 IV, AB/12 II, AB/7–8 IV, AB/5 II, AB/11 18, AB/3 II, AB/10			
Roithová Jana	Výzkumná politika aneb „Dobrá vědecká praxe“	10–11, AB/3			
Rypáček František	„Makro“ slaví padesátiny	14, AB/3			
Říha Cyril	Antropocentrismus ve vědách	26–27, AB/4			
Segeth Karel	Babuškova cena	36, AB/1			
Sígl Miroslav	Smyčka kolem Akademie věd ČR aneb Jak o vědě psát a mluvit s lidmi před volbami	17–18, AB/10			
Silný Jiří, Tožička Tomáš, Hrubeč Marek, Maříková Hana	Lidská práva v krizi	9, AB/5			
Silverman Alan, Lokajčec Miloš, Rameš Jiří, Dolejší Jiří	Konference CHEP 2009 – data, gridy, oblaky a LHC	14–15, AB/9			
Sobotka Petr	V Praze se sešli odborníci na rentgenové dalekohledy	5, AB/2			
Staněk David	Překvapivá souvislost – degenerace oční sítnice a pre-mRNA sestřih	20, AB/9			
Steiner Martin	100 let od narození Julie Novákové	10–11, AB/5			

AUTORSKÝ REJSTŘÍK

Stejskalová Květa

- Centrum pro inovace v oboru nanomateriálů a nanotechnologií 8–9, AB/6
Příběh kapky: Cesta k Nobelově ceně přes padající rtuťové kapičky 2–5, AB/12

Sterneck Tomáš

- Konference k výročí Majestátu Rudolfa II. 20–21, AB/12

Suchan Pavel, Grygar Jiří

- Mezinárodní rok astronomie 2009 aneb Od Galilea k internetu 6–7, AB/1

Svoboda Jan

- Člověk a jeho svět – biologie a lidstvo 31–33, AB/4
Excelence!? 18–19, AB/6
K čemu věda? 24–25, AB/9
Před dvaceti lety 28–30, AB/12

Svoboda Luděk

- Akademie věd ČR a město Třešť pokračují ve spolupráci II, AB/4
Čtème, i když je to někdy dřina IV, AB/3
Děkovné listy pro zaměstnance AV ČR IV, AB/4
EuroNanoForum v Praze 7, AB/7–8
Expedice do budoucnosti 21, AB/9
Každý filosof by si měl někdy „zapřekládat“ 18–20, AB/5
Keplerův odkaz kosmickému věku 34, AB/9
Konference Česko-slovenské neurovědní společnosti 16–18, AB/12
L'Oréal pro ženy ve vědě IV, AB/2
Nakladatelství Academia na veletrhu Svět knihy 2009 31, AB/6
Nedovolme vrazit klín mezi Akademií věd a vysoké školy 19–21, AB/10
Plzeň opět žila vědou 32, AB/10
Příběh planety Země 38–39, AB/12
Připomínka moderních dějin II, AB/7–8
Vstupní kód zněl: Jaký je náš svět? 6–7, AB/12

Šesták Jaroslav

- Necháme si vytunelovat i českou vědu? 16–17, AB/10

Šlechtová Jana

- Výročí otevření vídeňské opery a pocta Josefu Hlávkoví 17, AB/7–8

Šmídák Miroslav

- XXXIII. zasedání Akademického sněmu AV ČR 8–9, AB/1
XXXIV. zasedání Akademického sněmu AV ČR 7–8, AB/4

Šotola Jan

- Projev ředitele výzkumu a vývoje společnosti ZENTIVA Jana Šotoly XX–XXI, AB/7–8

Špak Josef

- Věda se řídit nedá? 20–21, AB/2

Štědrá Veronika, Zedník Jan

- Planeta Země mocná a zranitelná 26, AB/3

Štefan Schwabik

- Víra ve zdravý rozum se ukázala neopodstatněnou 26–29, AB/9

Tichý Milan

- ÚTIA spolupuvyjí přijímač pro DVB-T2 15, AB/10

Tiosavljevičová Jarmila

- Akce ve výzkumu a vývoji se rozbíhají 19, AB/4
Akademie věd ČR pod záštitou českého předsednictví 2–3, AB/7–8
Malá úvaha nad koncem předsednictví – České předsednictví skončilo – Ať žije švédské 4–5, AB/7–8

Tiosavljevičová Jarmila,

Babický Jindřich,

Hrušák Jan

- Česká republika v čele Evropské unie 2–3, AB/1

Topolánek Mirek

- Z dopisu předsedy vlády Mirka Topolánka 18–19, AB/1

Tožička Tomáš, Silný Jiří,

Hrubeč Marek,

Maříková Hana

- Lidská práva v krizi 9, AB/5

Tschek Klára

- Nové jazykové kurzy pro doktorandy 33, AB/10

Uherek Zdeněk

- Čestná oborová medaile Františka Palackého 37, AB/4

Ulbrechtová Helena

- Kultury a literatury mezi Východem a Západem 19, AB/12

Urbánek Vladimír,

Balík Vojtěch

- Apokalypticismus, milenarismus a prorocká vidění v 17. století 28–29, AB/4

Vačkář David, Hák Tomáš

- Jak se měří udržitelný rozvoj 12–13, AB/6

Viktora Viktor

- Clamores Eliae – poznámky k reformám, deformám a vědám 15–17, AB/3

Vítek Antonín

- Hubbleův vesmírný dalekohled 9–10, AB/9
Zde základna Tranquillity. Orel přistál 11–13, AB/9

Víková Michaela

- Biodiverzita – podmínka udržitelného rozvoje 34–35, AB/12

Voglar Miroslav,

Chvátíl David

- Devadesáté narozeniny profesora Čestmíra Šimáně 26, AB/7–8

Voláková Křížová Jana,

Prokšík Jan

- Vědci z Ústavu experimentální medicíny se vzdělávají v rámci projektu EU 14, AB/6

Vosečková Anna

- CORDIS propojuje vědce a inovátory ve znalostní ekonomice 30–31, AB/10
Konference Znalostní společnost v praxi: HI-TECH Slovensko 22–23, AB/6
Proč hodnocení dopadů investic do výzkumu a vývoje? 6, AB/2
První stážišky Masarykovy univerzity v kanceláři CZELO 23–24, AB/6

Vosečková Anna,

Kašpárek Martin

- Chcete se podílet na formování rámcových programů pro VaV a dalších relevantních aktivitách EU? 34–35, AB/11

Vozková Jana

- Knihovna Kabinetu hudební historie se opět otevřela veřejnosti 10–11, AB/6

Zedník Jan, Štědrá Veronika

- Planeta Země mocná a zranitelná 26, AB/3

Zelenka Jan,

Dvořáčková-Malá Dana

- Recepce dvorské kultury v českých zemích raného a vrcholného středověku 14–15, AB/5

Zicha Josef

- Čestná oborová medaile J. E. Purkyně 18, AB/3

Zika Robert

- Vědci podávají politikům pomocnou ruku 31, AB/1
Vědcům pronásledovaným režimem pomáhá akademická síť pro lidská práva 12–13, AB/7–8
Výprava k severnímu pólu 80 let po Františku Běhounkovi 22–23, AB/10

VĚCNÝ REJSTŘÍK

■ ACADEMIA

Odborné publikace z Nakladatelství Academia	35, AB/1
Odborné publikace z Nakladatelství Academia	27, AB/3
Odborné publikace z Nakladatelství Academia	31, AB/5
Odborné publikace z Nakladatelství Academia	31, AB/6
Odborné publikace z Nakladatelství Academia	35, AB/10

Svoboda Luděk

Nakladatelství Academia na veletrhu Svět knihy 2009	31, AB/6
--	----------

■ AKADEMICKÝ SNĚM

Projev místopředsedkyně RVV Miroslavy Kopicové	20–21, AB/1
Projev odstupujícího předsedy Akademie věd ČR Václava Pačesa	9–13, AB/4
Projev prezidenta Václava Klause	17, AB/1
Projev předsedy Akademie věd ČR Václava Pačesa	10–16, AB/1
Usnesení XXXIII. zasedání Akademického sněmu AV ČR	22, AB/1
Usnesení XXXIV. zasedání Akademického sněmu AV ČR	14–15, AB/4
Z dopisu předsedy vlády Mirka Topolánka	18–19, AB/1

Šmidák Miroslav

XXIII. zasedání Akademického sněmu AV ČR	8–9, AB/1
XXXIV. zasedání Akademického sněmu AV ČR	7–8, AB/4

■ KABINET STUDIA JAZYKŮ

Nabídka jazykových kurzů a zkoušek 2009–2010	32–34, AB/5
---	-------------

Tschek Klára

Nové jazykové kurzy pro doktorandy	33, AB/10
---------------------------------------	-----------

■ KNIHY

Bukovská Zuzana

Mocným navzdory	39, AB/4
-----------------	----------

■ KULTURA A SPOLEČNOST

Daníčková Sylva

Bytosti odnikud	26–29, AB/5
-----------------	-------------

Svoboda Luděk

Keplerův odkaz kosmickému věku	34, AB/9
--------------------------------	----------

Štědrá Veronika, Zedník Jan

Planeta Země mocná a zranitelná	26, AB/3
---------------------------------	----------

■ MIMOŘÁDNÝ AKADEMICKÝ SNĚM

Prohlášení Akademického sněmu AV ČR k budoucnosti výzkumu a vývoje v České republice	XXIII, AB/7–8
Projev ministryně školství, mládeže a tělovýchovy Miroslavy Kopicové	X–XII, AB/7–8
Projev poslance Waltra Bartoše	XIII–XIV, AB/7–8
Projev předsedy Akademie věd ČR Jiřího Drahoše	II–IX, AB/7–8
Projev rektora Univerzity Karlovy Václava Hampla	XIX–XX, AB/7–8
Projev ředitele výzkumu a vývoje společnosti ZENTIVA Jana Šotoly	XX–XXI, AB/7–8
Stanovisko akademické obce k budoucnosti výzkumu a vývoje v České republice	XXIV, AB/7–8
Usnesení mimořádného Akademického sněmu AV ČR	XXII–XXIII, AB/7–8

Beneš Jiří

Podobnost čistě náhodná?	I, AB/7–8
--------------------------	-----------

Hužvárová Marina

První mimořádné zasedání Akademického sněmu AV ČR	I, AB/7–8
--	-----------

Rákosník Jiří

Jak „umleli“ návrh rozpočtu na výzkum a vývoj	XV–XVIII, AB/7–8
--	------------------

■ OBÁLKA

Nové knihy	III, AB/1
Nové knihy	III, AB/2
Nové knihy	III, AB/3
Nové knihy	III, AB/4
Nové knihy	III, AB/5
Nové knihy Academia	III, AB/6
Nové knihy	III, AB/7–8
Nové knihy Academia	III, AB/9
Nové knihy	III, AB/10
Nové knihy	III, AB/11
Nové knihy	III, AB/12

Adámková Gabriela

Ceny Živy 2008	II, AB/5
Tokamak COMPASS zahájil provoz	II, AB/3

Hužvárová Marina

Brána do vesmíru v zámeckém parku	IV, AB/7–8
Inspirace pro budoucnost	IV, AB/6
Věda a virtuozita	IV, AB/1
Za život vědy i kultury	II, AB/9

Kyselová Stanislava

Obrazem z dění v sále a předšálí Akademického sněmu	II, AB/1
--	----------

Redakce

Dědictví UNESCO	IV, AB/12
Fotokoláž z Týdne vědy a techniky 2009	II, AB/12
Happening Vážení vědy!	IV, AB/11
Odkaz, který neutichá	II, AB/2
Prémie Otto Wichterleho	II, AB/6
Příběh kapky	IV, AB/12
Příběhy majetku obětí holocaustu Rodinná dovolená na zámku v Liblicích	II, AB/7–8 IV, AB/5
Skryté krásy přírody	II, AB/11
Věda pro život	II, AB/10

Svoboda Luděk

Akademie věd ČR a město Třešť pokračují ve spolupráci	II, AB/4
Čtème, i když je to někdy dřina	IV, AB/3
Děkovné listy pro zaměstnance AV ČR	IV, AB/4
L'Oréal pro ženy ve vědě	IV, AB/2
Připomínka moderních dějin	II, AB/7–8

■ OCENĚNÍ

Gabrielová Jarmila

Pamětní medaile Jana Patočky	23, AB/7–8
------------------------------	------------

Grubhoffer Libor

Serendipity a čestný dvojdoktorát	20–21, AB/7–8
--------------------------------------	---------------

Jaňour Zbyněk

Oborová medaile Františka Křížika	23, AB/7–8
-----------------------------------	------------

Medřícký Stanislav

Úspěšně ve světě	25, AB/6
------------------	----------

Pavlíková Markéta

Medaile Ministerstva školství	34, AB/5
-------------------------------	----------

Redakce

Čestné medaile Za zásluhy o Akademii věd	36–37, AB/4
Ceny Akademie věd ČR za rok 2009	36, AB/10
Ceny SVU	25, AB/6
Praemium Academiae potřetí	22, AB/7–8
Čestná medaile za zásluhy o Akademii věd ČR	27, AB/10
Čestná oborová medaile Františka Palackého	26, AB/10
Čestná oborová medaile Jana Evangelisty Purkyně	25, AB/10
De scientia et humanitate optime meritis	24, AB/10
Medaile Akademie věd ČR pro Patricka Bruna	26, AB/10
Prezident republiky jmenoval nové profesory	27, AB/10
Cena Rady pro výzkum, experimentální vývoj a inovace	31, AB/11
Doctor honoris causa	31, AB/11

VĚCNÝ REJSTŘÍK

- Medaile Vojtěcha Náprstka 31, AB/11
Čestná medaile Za zásluhy o Akademii věd ČR 31, AB/12
De Scientia et Humanitate
Optime Meritis 31, AB/12
Udělení vědeckého titulu doktor věd 18, AB/3
- Segeth Karel**
Babuškova cena 36, AB/1
- Uhřek Zdeněk**
Čestná oborová medaile Františka Palackého 37, AB/4
- Zicha Josef**
Čestná oborová medaile J. E. Purkyně 18, AB/3
- **OSOBNOST**
- Hájek Jan**
Doyen Historického ústavu předal štafetu mladším 25–26, AB/2
- Havlíková Lubomíra**
Uplynulo 60 let od smrti Nikolaje Lvoviče Okuněva 24, AB/3
Před 80 lety zemřel český historik František Hýbl 26, AB/6
- Chvátíl David, Vognar Miroslav**
Devadesáté narozeniny profesora Čestmíra Šimáně 26, AB/7–8
- Křivánková Ludmila**
85. narozeniny profesora Jaroslava Janáka 21, AB/5
- **POLEMKA**
- Marek Pavel**
Prorazit bariéry 18, AB/4
- **POPULARIZACE**
- Adámková Gabriela**
Středoškolači jako vědečtí kolegové 22–23, AB/5
- Daničková Sylva**
Věda a umění aneb Utajené světy 2 19–21, AB/3
- Kolbek Jiří,**
Kratochvílová Veronika,
Krekule Jan
Činnost Rady pro popularizaci vědy AV ČR za období 2005–2009 20–21, AB/6
- Krekule Jan**
Drobná zamyšlení nad bilancí i „kšaftem“ 21, AB/6
- Svoboda Luděk**
Expedice do budoucnosti 21, AB/9
Plzeň opět žila vědou 32, AB/10
Příběh planety Země 38–39, AB/12
- **PORTRÉTY Z ARCHIVU**
- Bahenská Marie**
Jaroslav Jiljí Jahn 34, AB/10
- Boháček Jan**
Otto Seydl 30, AB/5
- Brádlarová Daniela**
Mauric Remeš 35, AB/9
- Franc Martin**
Karel Raška 37, AB/12
- Hálek Jan**
Arnošt Vilém Kraus 27, AB/11
- Hankovec Václav**
Vojtěch Birnbaum 38, AB/4
- Holát Pavel**
Historik a překladatel Václav Líva 27, AB/7–8
- Chodějovský Jan**
Jiří Horák 34, AB/1
- Janko Jan**
Vladislav Růžička 25, AB/3
- Kábová Hana**
Bohumil Trnka 19, AB/2
- Mádlová Vlasta**
Jiří Diviš 27, AB/6
- **PŘEDSEDNICTVÍ V RADĚ EU**
- Babický Jindřich, Hrušák Jan,**
Tiosavljevičová Jarmila
Česká republika v čele Evropské unie 2–3, AB/1
- Tiosavljevičová Jarmila**
Akademie věd ČR pod záštitou českého předsednictví 2–3, AB/7–8
Akce ve výzkumu a vývoji se rozbíhají 19, AB/4
Malá úvaha nad koncem předsednictví – České předsednictví skončilo – Ať žije švédské 4–5, AB/7–8
- Hužvárová Marina**
České dny v Lucemburku 4, AB/6
O biodiverzitě a evropské taxonomii v Průhoncích 5, AB/6
- Kinzlová Petra**
Research Connection – Join us v Kongresovém centru 4–5, AB/6
- Mittnerová Anna**
Evropští novináři v českých laboratořích 6, AB/7–8
- **PŘEDSTAVUJEME PROJEKTY**
- Adámková Gabriela**
Věda v praxi aneb Co dokáže úspěšná spolupráce 30, AB/4
- Kříšťál Jiří, Jiříčný Vladimír**
Integrovaný EU projekt IMPULSE přinesl zajímavé výsledky 16–17, AB/5
- Lisá Lenka, Hladil Jindřich**
Skrutá krása karlovarského vřídlovce 22–23, AB/9
- Mádl Martin**
Barokní nástěnná malba v monastické kultuře 10–11, AB/12
- Nerud František**
Studium mikrobiálního společenstva v kontaminovaných půdách 16–17, AB/6
- Špak Josef**
Věda se řídit nedá!? 20–21, AB/2
- Tichý Milan**
ÚTIA spoluvyvíjí přijímač pro DVB-T2 15, AB/10
- **PŘÍLOHA**
- Hužvárová Marina,**
Kyselová Stanislava
Vstupte! Průchodu Viola se navrátil půvab AB/2
- Kratochvíl Petr**
Architektura a Ústav makromolekulární chemie AV ČR I–VIII, AB/3
- Rada pro výzkum a vývoj**
Informace z 238. zasedání Rady pro výzkum a vývoj 23, AB/1
Informace z 239. zasedání Rady pro výzkum a vývoj 15, AB/2
Informace z 240. zasedání Rady pro výzkum a vývoj 23, AB/3
Informace z 241. zasedání Rady pro výzkum a vývoj 17, AB/4
Informace z 242. zasedání Rady pro výzkum a vývoj 25, AB/5
Informace z 243. zasedání Rady pro výzkum a vývoj 30, AB/6
Informace z 244. zasedání Rady pro výzkum a vývoj 19, AB/7–8
Informace z 245. zasedání Rady pro výzkum, experimentální vývoj a inovace 29, AB/10
Informace z 246. zasedání Rady pro výzkum, experimentální vývoj a inovace 33, AB/11
Informace z 247. zasedání Rady pro výzkum, experimentální vývoj a inovace 33, AB/12
- **RECENZE**
- Hoppe Jiří**
Miroslav Sígl: Události pravdy, zrady a nadějí (1967–1971) 36, AB/12
- Raková Svatava**
Dějiny českých zemí 34–35, AB/4
- **ROZHOVOR**
- Adámková Gabriela**
Studium Orientu je „próza“ a řehole 12–15, AB/12
- Daničková Sylva**
Věda a umění aneb Utajené světy 22–24, AB/2
- Hužvárová Marina**
Z dobrého základního výzkumu se generují praktické aplikace 2–5, AB/3

Nejvyšší zodpovědnost za instituci	2–6, AB/4		
Skrytá poselství vědy aneb			
Jak do nich nahlédnout	28–30, AB/11		
Svoboda Luděk			
Každý filosof by si měl někdy			
„zapřekládat“	18–20, AB/5		
Nedovolme vrazit klín mezi			
Akademii věd a vysoké školy	19–21, AB/10		
■ TÉMA MĚSÍCE			
Čmejrková Světlá			
Lingvistická konference na počest			
jubilea prof. Františka Daneše	6–7, AB/6		
Grygar Jiří, Suchan Pavel			
Mezinárodní rok astronomie 2009			
aneb Od Galilea k internetu	6–7, AB/1		
Hužvárová Marina			
Bezhlavý trh v medicíně			
a ve vědě je chybou	2–4, AB/5		
Hasím požár, místo abych odváděl			
slíbenou práci	2–4, AB/9		
Komárek Stanislav			
Kníže biologů – fenomén Darwin	2–7, AB/10		
Kostlán Antonín			
17. listopad 1989			
a Československá akademie věd	2–4, AB/11		
Stejskalová Květa			
Příběh kapky:			
Cesta k Nobelově ceně			
přes padající rtuťové kapičky	2–5, AB/12		
Mikuláš Radek			
Mezinárodní rok planety Země			
je výzvou vědců světové			
veřejnosti	6–7, AB/3		
Rákosník Jiří			
Zvyšovala se celková podpora			
výzkumných záměrů v AV ČR?	5–7, AB/9		
Redakce			
Míša má na kontě 10 000 operací			
Leksellovým gama nožem	5, AB/5		
■ TRIBUNA			
Eberlová Lada			
Quo vadis, anatomia?	30, AB/12		
Hejdlánek Ladislav			
Svobodný duch a univerzita	24–25, AB/7–8		
Sígl Miroslav			
Smyčka kolem Akademie věd ČR			
aneb Jak o vědě psát a mluvit			
s lidmi před volbami	17–18, AB/10		
Svoboda Jan			
Člověk a jeho svět			
– biologie a lidstvo	31–33, AB/4		
Excelence!?	18–19, AB/6		
K čemu věda?	24–25, AB/9		
Před dvaceti lety	28–30, AB/12		
Šesták Jaroslav			
Necháme si vytunelovat			
i českou vědu?	16–17, AB/10		
Štefan Schwabik			
Víra ve zdravý rozum			
se ukázala neopodstatněnou	26–29, AB/9		
Viktora Viktor			
Clamores Eliae – poznámky			
k reformám, deformám a vědám	15–17, AB/3		
■ UDÁLOST			
Adámková Gabriela			
Sociální mozek pod tlakem			
moderní společnosti	8–9, AB/12		
Hlavně nerozbit teleskop,			
to byla naše mantra	8–9, AB/9		
Grygar Jiří			
Mezinárodní rok astronomie 2009			
celosvětově zahájen v Paříži	2–4, AB/2		
Hužvárová Marina,			
Adámková Gabriela			
XV. valné shromáždění			
Učené společnosti ČR	2–3, AB/6		
Sobotka Petr			
V Praze se sešli odborníci			
na rentgenové dalekohledy	5, AB/2		
Svoboda Luděk			
EuroNanoForum v Praze	7, AB/7–8		
Vstupní kód zněl:			
Jaký je náš svět?	6–7, AB/12		
Vítek Antonín			
Hubbleův vesmírný dalekohled	9–10, AB/9		
■ ÚVODNÍK			
Beneš Jiří			
Úvodník	1, AB/6		
Hužvárová Marina			
Akademie věd v ohrožení	1, AB/7–8		
Demokracie demonstrovat dovoluje	1, AB/11		
Nohama v Evropě s vesmírem			
na dosah	1, AB/1		
PF 2010	1, AB/12		
Stírdání stráží v Akademii	1, AB/4		
Úvodník	1, AB/2		
Úvodník	1, AB/3		
Úvodník	1, AB/9		
Úvodník	1, AB/5		
Kostlán Antonín			
Prodávám hrobku, kupuju hrobku	1, AB/10		
■ VĚDA A VÝZKUM			
Aim Karel			
Některá fakta a mýty o financování			
Akademie věd (zejména o tzv.			
institucionální podpoře)	8–11, AB/10		
Balík Vojtěch, Urbánek Vladimír			
Apokalypticismus, milenarismus			
a prorocká vidění v 17. století	28–29, AB/4		
Bartková Hana			
Mobilita českých vědců	12–14, AB/2		
Brabec Martin			
Kulturní aspekty globalizace:			
interkulturní a transkulturní dialog	26–27, AB/1		
Bukovská Zuzana			
Historici představili ročenku	9, AB/2		
Bumbová Hana			
Jihočeský vědeckotechnický park			
přináší nové impulsy	18, AB/9		
Coufal Libor			
Veřejné licence Creative Commons			
v českém prostředí	14, AB/10		
Čajka František			
Ocenění slavisty a bulharisty	14, AB/7–8		
Číp Ondřej			
Přesná měření pro nanotechnologie			
a průmysl 2008	7, AB/2		
Dvořáčková-Malá Dana,			
Zelenka Jan			
Recepce dvorské kultury			
v českých zemích raného			
a vrcholného středověku	14–15, AB/5		
Elster Josef			
Expedice na souostroví Svalbard	19, AB/9		
Fišák Jaroslav			
Větrná královna			
Českého středohoří	20–23, AB/11		
Frank Luděk			
Na japonské téma	12–15, AB/11		
Grubhoffer Libor			
Škola doktorských studií			
v biologických vědách			
na jihu Čech	10–11, AB/2		
Hák Tomáš, Vačkář David			
Jak se měří udržitelný rozvoj	12–13, AB/6		
Halousek Milan			
Praha hostila historii, současnost			
i budoucnost světové			
kosmonautiky	8–9, AB/11		
Havlíková Lubomíra			
Jubileum mezinárodního			
časopisu Byzantinoslavica	15, AB/7–8		
Heider Daniel, Machula Tomáš			
Teologové a filozofové na téma			
poststředověká scholastika	8, AB/2		
Hužvárová Marina			
Kam se ubíráme svobodnou			
zemí?	12–13, AB/10		
Chládková Libuše			
Jihomoravský program			
pro špičkové vědce	8, AB/5		
Chudoba Jiří			
Systém Dorje otevírá nové možnosti			
v oblasti nanostruktur	12, AB/5		
Jančárková Julie			
Ruská emigrace v meziválečném			
Československu	14, AB/7–8		
Jeránková Martina			
Katalog iluminovaných rukopisů			
Strahovské knihovny	13, AB/5		
Kachlík Jan			
Antonín Dvořák a Německo			
– Aktuálně	32–33, AB/1		

VĚCNÝ REJSTŘÍK

Kostecký Tomáš

Evropské špičky ve výzkumu bydlení se setkaly v Praze 18–19, AB/11

Kozubek Stanislav

Padesát let elektrochemie nukleových kyselin 22–25, AB/4

Krekule Jan

Pražský summit o rostlinných hormonech 16–17, AB/9

Kroupa Pavel

Hmotné hvězdy ve vesmíru 10–11, AB/11

Lisá Lenka, Mikuláš Radek

Geoarcheologie a její potenciál jako mezioborového výzkumu 24–25, AB/12

Mádl Martin

Umělecká výměna mezi Prahou a Ludwigsburgem 24–25, AB/11

Mendel Miloš

Nový Orient 15, AB/6

Mittnerová Anna

Zkušenosti VŠCHT Praha s projekty 7. RP 28–30, AB/1

Moos Petr

Informační ekologie a moudrost 12–13, AB/3

Náprstek Jiří

Engineering Mechanics 16, AB/7–8

Neužil Jiří, Anděra Ladislav,

Kozubík Alois

MAC'09 poprvé v České republice 16–17, AB/11

Pehr Michal

Vatikán a Československo 22–23, AB/12

Prokšík Jan,

Voláková Křížová Jana

Vědci z Ústavu experimentální medicíny se vzdělávají v rámci projektu EU 14, AB/6

Pužmanová Rita

CESNET a internet budoucnosti 10–11, AB/7–8

red

Pátrání po dějinách církevního komunikačního prostoru 5–7, AB/11

Roithová Jana

Výzkumná politika aneb „Dobrá vědecká praxe“ 10–11, AB/3

Říha Cyril

Antropocentrismus ve vědách 26–27, AB/4

Silverman Alan,

Lokajíček Miloš, Rameš Jiří,

Dolejší Jiří

Konference CHEP 2009 – data, gridy, oblaky a LHC 14–15, AB/9

Staněk David

Překvapivá souvislost – degenerace oční sítnice a pre-mRNA sestřih 20, AB/9

Steiner Martin

100 let od narození Julie Novákové 10–11, AB/5

Stejskalová Květa

Centrum pro inovace v oboru nanomateriálů a nanotechnologií 8–9, AB/6

Sterneck Tomáš

Konference k výročí Majestátu Rudolfa II. 20–21, AB/12

Svoboda Luděk

Konference Česko-slovenské neurovědní společnosti 16–18, AB/12

Tožička Tomáš, Silný Jiří,

Hrubeč Marek, Maříková Hana

Lidská práva v krizi 9, AB/5

Ulbrechtová Helena

Kultury a literatury mezi Východem a Západem 19, AB/12

Vozková Jana

Knihovna Kabinetu hudební historie se opět otevřela veřejnosti 10–11, AB/6

Zíka Robert

Vědci podávají politikům pomocnou ruku 31, AB/1
Vědcům pronásledovaným režimem pomáhá akademická síť pro lidská práva 12–13, AB/7–8

■ VÝROČÍ

Jiráň Luboš

Archeologický ústav v Praze slaví 90. výročí založení 26–27, AB/12

Krekule Jan

Abrahámoviny Biologia plantarum 26, AB/11

Mareš Milan

Ústav teorie informace a automatizace slaví padesátiny 24–25, AB/1

Rypáček František

„Makro“ slaví padesátiny 14, AB/3

Šlechtová Jana

Výročí otevření vídeňské opery a pocta Josefu Hlávkovvi 17, AB/7–8

Vítek Antonín

Zde základna Tranquillity. Orel přistál 11–13, AB/9

Zíka Robert

Výprava k severnímu pólu 80 let po Františku Běhounkovi 22–23, AB/10

■ Z AKADEMICKÉ RADY

Informace z 53. zasedání Akademické rady AV ČR 22, AB/1

Informace z 54. zasedání Akademické rady AV ČR 16, AB/2

Informace z 55. zasedání Akademické rady AV ČR 22, AB/3

Informace z 56. zasedání Akademické rady AV ČR 16, AB/4

Informace z ustavujícího zasedání Akademické rady AV ČR 15–16, AB/4

Informace ze 2. zasedání Akademické rady AV ČR 24, AB/5

Informace ze 3. zasedání Akademické rady AV ČR 28–29, AB/6

Informace ze 4. zasedání Akademické rady AV ČR 18, AB/7–8

Informace z 5. zasedání Akademické rady AV ČR 32, AB/9

Informace ze 6. zasedání Akademické rady AV ČR 33, AB/9

Informace ze 7. a 8. zasedání Akademické rady AV ČR 28, AB/10

Informace z 9. zasedání Akademické rady AV ČR 32, AB/11

Informace z 10. zasedání Akademické rady AV ČR 32, AB/12

Příprava volby členů Akademické rady AV ČR a Vědecké rady AV ČR na funkční období 2009–2013 16–18, AB/2

■ Z BRUSELU

Hebáková Lenka

Priority švédského předsednictví v oblasti výzkumu, vývoje a inovací 30–31, AB/9

Kašpárek Martin

České vynálezy na Street Party v Bruselu 8, AB/7–8

Výkonná agentura pro výzkum 8–9, AB/7–8

Kašpárek Martin,

Vosečková Anna

Chcete se podílet na formování rámcových programů pro VaV a dalších relevantních aktivitách EU? 34–35, AB/11

Perglová Táňa

Budoucí a vznikající technologie v rámci 7. RP 20–21, AB/4

O čem bude první české předsednictví v oblasti vědy a výzkumu 4–5, AB/1

Role Generálního sekretariátu Rady EU a jeho spolupráce s předsednickým státem 8–9, AB/3

Role regionů ve výzkumné politice 6–7, AB/5

Viková Michaela

Biodiverzita – podmínka udržitelného rozvoje 34–35, AB/12

Vosečková Anna

CORDIS propojuje vědce a inovátory ve znalostní ekonomice 30–31, AB/10

Konference Znalostní společnost v praxi: HI-TECH Slovensko 22–23, AB/6

Proč hodnocení dopadů investic do výzkumu a vývoje? 6, AB/2

První stážišky Masarykovy univerzity v kanceláři CZELO 23–24, AB/6